

från lägre till närmast högre grad efter fem års väl vitsordad tjänstgöring; börande vid tillämpning häraf å nu varande gymnastiklärare, den som i sådan egenskap haft ordinarie anställning vid högre elementarläroverk i fem år, räknade från början af kalenderåret näst efter det, under hvilket han såsom sådan blifvit förordnad, samt derunder ådagalagt nit och skicklighet, ega rätt till andra lönegraden med 1,250 rdr och efter 10 års tjänstgöring, beräknad på samma sätt och lika vitsordad, till tredje lönegraden med 1,500 rdr;

att arvodet för gymnastiklärare vid femklassiga läroverk höjes med 100 rdr, samt

att lärare i musik och teckning vid de högre elementarläroverken erhålla ett lönetillägg af 250 rdr till hvar och en af nu varande lönegrader med i öfrigt oförändrade bestämmelser.

Då motsvarande löneförbättring för lärare i sång och teckning vid fem- och treklassiga läroverk redan af Riksdagen beviljats att utgå för år 1874, samt särskild nådig framställning om anslag för samma löneförmåners fortfarande utbetalande blifvit enligt nästföregående punkt i detta protokoll af Eders Kongl. Maj:t beslutad, är ytterligare löneförbättring för dessa lärare ej nu af nöden.

Hvad angår de tvåklassiga elementarläroverken, hvilka till ett antal af 11 ännu qvarstå i staten, så komma 6 af dem att från och med 1875 utvidgas till treklassiga, så framt den af Eders Kongl. Maj:t beslutade framställning om beviljande för sådant ändamål af erforderligt anslag utaf Riksdagen bifalles, 4 äro till indragning bestämda, och vid 3 af dessa har redan all undervisning upphört. Härtill kommer slutligen det i Örnsköldsvik, hvars nuvarande organisation tills vidare torde få bibehållas oförändrad. Och då det torde vara billigt och rättvist, att intill dess dessa läroverk blifvit såsom treklassiga anordnade, på annat sätt omgestaltade eller helt och hållet indragna, de vid dem tjänstgörande lärare jemväl må tillerkännas någon löneförbättring, så får jag i detta afseende föreslå, att så länge undervisningen vid dessa läroverk i egenskap af tvåklassiga elementarläroverk fortgår, derstädes å ordinarie stat anstälde och tjänstgörande lärare må åtnjuta löneförbättring på det sätt, att rektorer och kolleger erhålla 500 rdr lönetillägg å hvarje lönegrad, i likhet med hvad för öfriga läroverk är föreslaget, samt lärare i musik en tillökning af 100 rdr.

Vidare får jag hemställa, att dessa föreslagna löneförmåner måtte å ordinarie stat uppföras samt att, då sådant ej kan ske förrän med år 1875, men billigheten af en löneförbättring dessförinnan i anseende

till de redan flera år högt uppdrifna lefnadskostnaderna torde vara obestriddig, samma löneförbättring måtte såsom tillfälligt lönetillägg tillgodokomma vederbörande lärare för år 1874.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, och då, efter uppgjord beräkning, för tillämpning af ofvan framställda förslag, erfordras en summa af 388,300 rdr, som dock vid de 6 tvåklassiga läroverkens uppflyttande till treklassiga minskas med 6,600 rdr, enär det för löneförbättring till lärarne vid dessa läroverk föreslagna belopp skulle komma att ingå i det anslag, som vid läroverkens utvidgning blefve erforderligt, får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen göra nådig framställning om anvisande af förut nämnda summa 388,300 rdr till löneförbättring, enligt ofvan föreslagna grunder, åt lärare vid statens elementarläroverk, att särskildt utgå för år 1874, äfvensom samma belopp, minskadt med 6,600 rdr, eller 381,700 rdr, att under anslaget för elementarläroverken å ordinarie stat uppföras från och med 1875.

14:o.

*Extra lärare
vid elementar-
läroverken.*

Sedan antalet af ordinarie lärare vid elementarläroverken befunnits otillräckligt för att uppehålla undervisningen enligt gällande föreskrifter, beviljades vid riksdagarne 1862—1863 samt 1865—1866 till arvoden åt extra-lärare anslag af tillsammans 44,000 rdr, vid hvilket belopp detta anslag ännu qvarstår. Under de sista 5 åren hafva extra-lärarne i medeltal utgjort 70, och då desse egt uppbära i årligt arvode dels 750, dels 1,000 rdr efter olika kvalifikationer hos de personer, som i sådan egenskap blifvit anstälde, har ofvannämnda anslagssumma ej kunnat förslå till utgifternas bestridande, utan hafva kostnaderna till en del anvisats att utgå af elementarläroverkens besparingar. Äfven med antagande deraf, att någon inskränkning i extra-lärarynkes antal skulle komma att ega rum, i den mån undervisningen för lärjungarne i de lägre klasserna blifver för alla gemensam, lærer dock någon synnerlig minskning i kostnaderna ej vara att förvänta, helst antagligt är, att för hvarje år allt flere lärare hafva uppfyllt vilkoren för åtnjutande af det nu bestämda högre arvodet. På grund häraf, och då kostnaderna kunna antagas komma att öfverstiga det närvarande anslaget med omkring 16,000 rdr, får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till förhöjning af anslaget till extra lärare vid elementarläroverken anvisa ett belopp af 16,000 rdr, hvarigenom alltså hela anslaget komme att uppgå till 60,000 rdr.

15:o.

Enligt gällande föreskrifter uppbära de lärare, hvilka såsom vikarierande lektorer, adjunkter eller kolleger tjänstgöra vid de offentliga läroverken och helt och hållet eller till en del af statsmedel aflönas, i årligt arvode 750 eller 1,000 rdr, efter deras olika kvalifikationer, och vikarierande öfningslärare åtnjuta i allmänhet ett arvodesbelopp lika med den för tjänsten å stat uppförda normal-lön. För bestridande af dessa arvodeskostnader skall i de fall, då lönen uppbäres af ordinarie tjänsteinnehafvare, denne, då han i följd af sjukdom åtnjuter tjänstledighet, till vikarien afstå en fjerdedel af samma lön, och hvad som brister i förutnämnda arvodesbelopp tillskjutes af statsmedel, för hvilket ändamål finnes att tillgå ett å riksstaten för elementarläroverken uppfördt anslag till vikarier och oförutsedda behof, stort 30,000 rdr. Enligt hvad statskontoret till Eders Kongl. Maj:t anmält, har nämnda anslag under flera år varit otillräckligt för behofvet, till hvars fyllande elementarläroverkens besparingar blifvit tagna i anspråk. Då dessa besparingar numera ej kunna beräknas lemna tillgång till bestridande af kostnaden för dessa utgifter, hvilka ej heller kunna antagas blifva förminskade, helst antalet af vikarier, berättigade till det högre arvodet, torde komma att alltmera ökas, får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes göra nådig framställning till Riksdagen om förhöjning i omförmälda anslag med ett belopp af 10,000 rdr.

*Vikarierande
lärare vid ele-
mentarlärover-
ken m. m.*

16:o.

Sedan Göteneds prebendepastorat, hvilket tillhört en lektorsbeställning vid Skara högre elementarläroverk, från och med slutet af år 1872 upphört att vara prebende för lärare vid nämnda läroverk, får jag, på sätt statskontoret i sin den 10 sistlidne december afgifna underdåniga berättelse om statsverkets tillstånd och förvaltning föreslagit, i underdånighet tillstyrka, att, i likhet med hvad vid likartade förhållanden förut egt rum, Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen, att ersättning för den i vederbörande lärares lön tillförene inberäknade behållna årliga inkomst af nämnda prebende nu måtte å läroverkets stat uppföras samt det i riksstaten upptagna reservationsanslag till elementarläroverken för sådant ändamål höjas med 1,045 rdr.

*Ersättning för
inkomsterna af
ett indraget pre-
bendepastorat.*

17:o.

Tillämpning af
ny anordning af
rikets elementar-
läroverk.

Den 31 sistlidne december har Eders Kongl. Maj:t, med godkännande af grunderna för ett utaf mig framlagdt förslag till förändrad anordning af rikets elementarläroverk täckts besluta, att nådig framställning härom skall till Riksdagen aflåtas; och då för tillämpning af nämnda anordning i vissa delar under år 1875, på sätt jag vid ärendets föredragning redan haft nåden föreslå, skulle med iakttagande jemväl af Eders Kongl. Maj:ts nådiga beslut om framställning till Riksdagen angående förhöjning af elementarlärares löner erfordras utöfver de anslag, som förut äro för elementarläroverken beviljade och dem som vid in- stundande riksdag i öfrigt komma att af Eders Kongl. Maj:t äskas, ett belopp af 76,900 rdr, får jag nu i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t i den nådiga propositionen angående statsverkets tillstånd och behof täcktes föreslå Riksdagen, att för tillämpning från och med år 1875 af förenämnde anordning i dessa delar enligt det förslag Eders Kongl. Maj:t kommer att för Riksdagen framlägga, må anvisas, utöfver nuvarande anslaget för elementarläroverken, ett belopp af 76,900 rdr.

18:o.

Pedagogisk
undersöknings-
anstalt för ele-
mentarlärare.

Sedan jag inför Eders Kongl. Maj:t den 3 januari 1873, i sammanhang med frågan om en i vissa delar förändrad anordning af rikets elementarläroverk framställt vigten och behofvet af nödiga åtgärders vidtagande för befrämjande af lärarebildningen, och Eders Kongl. Maj:t i anledning deraf tillätit, att förberedande åtgärder ofördrojligen finge vidtagas för utredande af frågan och framläggande af ett förslag att på det mest ändamålsenliga sätt tillgodose skollärares praktiska utbildning; har Riksdagen, som funnit denna angelägenhet kräfva skyndsamt afgörande, särskildt med afscende på de förestående förändringarna i läroverkens organisation, i underdånig skrifvelse den 24 sistlidne maj uttryckt den önskan, att redan för nästa Riksdag måtte framläggas förslag om inrättande af en anstalt för elementarlärares praktiska utbildning. I anledning häraf, och sedan Eders Kongl. Maj:t meddelat mig tillstånd att för öfverläggningar om åtskilliga läroverksfrågor kalla till sammanträde i Stockholm sakkunnige män, har särskildt uppdrag blifvit lemnadt några af dessa tillkallade personer att utarbete förslag till inrättande af en sådan anstalt. Efter fullgörande af detta uppdrag hafva

komiterade den 13 nästlidne månad i ämnet afgifvit betänkande och förslag, hvilket på Eders Kongl. Maj:t derom gifna befallning är till trycket befordradt för att bland Riksdagens medlemmar utdelas.

I detta betänkande hafva komiterade först redogjort för frågans allmänna betydelse, de olika sätt hvarpå hon blifvit fattad och löst i olika länder, samt de brister, som, enligt komiterades mening, vidlåda hittills för detta ändamål upprättade anstalter, hvarefter de med ledning af de sålunda vunna resultaten framställt ett utförligt motiveradt förslag till inrättande af en praktisk lärarebildningsanstalt för vårt land, samt, enär en dylik anstalt ej kunde eller borde på en gång fullständigt organiseras, äfven angifvit de åtgärder, som borde under öfvergångstiden successivt vidtagas.

Komiterades förslag omfattar följande hufvudpunkter:

att anstalten för praktisk utbildning af blifvande elementarlärare skulle bestå af ett till hufvudstaden förlagdt pedagogiskt seminarium med öfningsskola;

att seminariets lärarepersonal skulle utgöras af en lärare i pedagogik och sju öfverlärare, hvar och en i sin särskilda ämnesgrupp;

att seminariiskolan skulle vara ett å båda linierna fullständigt elementarläroverk, som till sin allmänna organisation hufvudsakligen vore öfverensstämmande med rikets öfriga elementarläroverk, men der lärjungeantalet i de särskilda klasserna ej finge öfverskrida ett visst maximum; samt att undervisningen vid seminariiskolan skulle bestridas, förutom af de sju öfverlärarne, af nio lektorer, fem extra lärare och tre lärare i öfningsämnena;

att anstalten skulle lyda omedelbart under kongl. ecklesiastik-departementet, men den närmaste styrelsen öfver densamma handhafvas af en direktor och seminariikollegiet; och att närmaste ledningen af seminariiskolans särskilda angelägenheter skulle tillkomma en rektor jemte skolkollegiet;

att såväl direktor och rektor som seminariilärarne och lektorerna skulle tillsättas af Kongl. Maj:t, direktor och rektor på förordnande för viss tid, seminariilärarne på förordnande tills vidare och lektorerna på fast stat; samt att lärarne i öfningsämnena och extra lärarne skulle anställas af seminariikollegiet;

att seminariilärarne skulle hafva att meddela lärarekandidaterna undervisning i den vetenskapliga pedagogiken samt att handleda och öfvervaka deras praktiskt pedagogiska öfningar, vidare att anordna och leda seminariiskolans verksamhet äfvensom att sjelfve der undervisa;

att det skulle tillkomma seminariiskolans öfrige lärare att biträda seminariilärarne samt att under desses öfverinseende sköta dem anvisade göromål vid skolan;

att såsom villkor för lärarekandidats inträde vid anstalten skulle gälla, att han vid universitetet aflagt de för fast anställning vid elementarläroverken erforderliga examina;

att seminariikursen skulle af hvarje kandidat genomgås under tvänne på hvarandra följande läseterminer, och att kandidaten derunder företrädesvis skulle egna sig åt tre af skolans till samma grupp hörande undervisningsämnen;

att lärarekandidater skulle till ett antal af högst 20 vid början af hvarje termin mottagas vid anstalten, och att således högst 40 kandidater samtidigt kunde vid densamma vinna praktisk utbildning för sitt blifvande kall;

att lärarekandidaten skulle vinna den pedagogiska insigt och färdighet, som anstalten hade att bibringa, genom vederbörligen ledda vetenskapligt pedagogiska studier och på lämpligt sätt anordnad och öfvervakad auskultation samt öfnings- och profundervisning jemte deltagande i värden om lärjungarne och bedömandet af deras framsteg;

att betyg öfver en nöjaktigt genomgången seminariikurs skulle medföra kompetens till alla lärarebefattningar vid rikets elementarläroverk, till hvilkas sökande kandidaten på grund af aflagda akademiska examina vore berättigad, utan att dock befria kandidaten från afläggande af praktiskt prof för sökt lärarebefattning, om dylikt prof af den tillsättande myndigheten fordrades;

att anstaltens normalstat skulle, sedan anstalten blifvit fullständigt utvecklad, uppgå till 64,000 rdr;

att anstalten skulle börja sin verksamhet höstterminen 1875 med en fyrklassig seminariiskola, fulltalig seminariilärarepersonal, en lektor, tre öfningslärare och en extra lärare samt tio lärarekandidater under första och tjugoo under andra terminen; och att dess stat för detta år skulle uppgå till 44,000 rdr, hvartill skulle komma, utom hyra för lokal och kostnaden för dess inredning, en summa af 5,000 rdr, att användas till första uppsättningen af bibliotek och undervisningsmateriel.

Efter att derefter hafva närmare redogjort för den af komiterade föreslagna organisation af ifrågavarande läroanstalt, yttrade föredragande departementschefen vidare:

Hufvudsakligen delande de åsigtter komiterade i sitt förslag framställt, är jag öfvertygad derom, att upprättandet af en läroanstalt i vä-

sendtlig öfverensstämmelse med hvad komiterade föreslagit för utvecklingen af vårt lands undervisningsväsende i allmänhet och särskildt för elementarläroverken eger den största betydelse.

Kostnaderna för anstalten äro af komiterade upptagna i följande för densamma föreslagna normalstat:

direktörs arvode	1,000 rdr
rektors d:o	1,000 »
läraren i pedagogik	4,500 »
7 öfverlärare à 4,000 rdr	28,000 »
9 lektorer à 2,000 rdr	18,000 »
5 extra lärare à 1,000 rdr	5,000 »
gymnastikläraren	800 »
musikläraren	500 »
teckningsläraren	500 »
biträde för direktor och rektor vid de ekonomiska och kamerala göromålens bestridande	700 »
biträden åt öfverlärarne vid lärarekandidaternas handledning till bibliotek och undervisningsmateriel	2,000 »
	2,000 »

tillsammans 64,000 rdr,

hvertill skulle läggas hyra för skollokal och rektors bostad. Läraren i pedagogik skulle hafva rätt till löneförhöjning hvart femte år med 500 rdr, tills lönen uppginge till 5,500 rdr, öfverlärarne samma rätt till löneförhöjning hvart femte år, tills de uppnått en lön af 5,000 rdr, hvarförutom lektor, som befordrades till öfverlärare, alltid borde såsom sådan erhålla 1,000 rdr mera, än han skulle uppbära såsom lektor, dock så att hans lön ej finge öfverstiga 5,000 eller understiga 4,000 rdr. Emedan lektorerna och öfningsslärarne på det hela taget kunde anses likstälde med motsvarande lärare vid rikets öfriga högre elementarläroverk, hafva för dem samma löner, som dessa åtnjuta, blifvit af komiterade upptagna, under förutsättning att den löneförhöjning, som vore eller kunde blifva de senare medgifven, äfven skulle beviljas de förre. Extra-lärarnes arvoden hafva komiterade ansett böra bestämmas till samma belopp som lägsta adjunktslön — för närvarande 1,000 rdr — med rätt för dessa lärare att för löneförhöjning inom adjunktsgarden räkna sig till godo de år, under hvilka de varit såsom extra-lärare vid seminariuskolan anstälde, hvarjemte, i det fall att någon af lektorerna vid anstalten förordnades till öfverlärare, den extra-lärare, som förordnades att såsom vikarie uppehålla lektorstjensten, borde vara berättigad till lektors lön och lönetursberäkning.

Beträffande öfvergångstiden hafva komiterade beräknat, att, utom seminariilärarne och bland dem direktor och rektor, skulle erfordras under första läsåret för undervisningen i seminariiskolan en lektor och en extra-lärare jemte de tre öfninglärarne, under andra läsåret skulle tillkomma en lektor och en extra-lärare, under det tredje två lektorer, under det fjerde tre lektorer samt under det femte två lektorer och en extra-lärare, och sedan derpå under det sjette läsåret två extra-lärare ytterligare tillkommit, vore anstaltens lärarepersonal fullständig. Med den sålunda beräknade lärarepersonalen skulle anstaltens stat under första året uppgå till 44,000 rdr, deri dock ej inberäknade hyran för lokal och kostnaden för erforderliga skolmöbler, hvarjemte till den första uppsättningen af bibliotek och undervisningsmateriel beräknats en summa af 5,000 rdr.

Till de af komiterade beräknade kostnader för läroverkets normalstat bör, sedan förslag till löneförbättring åt lärarne vid rikets elementarläroverk blifvit framställt, läggas ett belopp af 7,700 rdr till höjande af de vid seminariiskolan anstälde lektors och extra lärars löner till samma belopp, som för lektorer och adjunkter vid öfriga elementarläroverk, af hvilken summa likväl under första läsåret endast 1,700 rdr erfordras, äfvensom kostnaden för hyra af skollokal och bostad åt rektor, beräknad till 10,000 rdr, hvarjemte till första uppsättningen af möbler och skolmateriel torde krävas en summa af 8,000 rdr.

Kostnaden för läroverkets normalstat skulle således utgöra, sedan läroverket blifvit med alla sina klasser utbildadt, 81,700 rdr, och deraf under första läsåret 55,700 rdr, hvartill för första uppsättningen af bibliotek samt undervisnings- och skolmateriel kommer ett anslag för en gång af 13,000 rdr.

Åberopande hvad jag sålunda anført, får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes i nådig proposition till Riksdagen föreslå:

att för upprättande i hufvudstaden af en pedagogisk undervisningsanstalt för elementarlärare med ofvan angifna normalstat måtte beviljas det belopp, som enligt beräkning erfordras för första läsåret af dess verksamhet, 55,700 rdr, att från och med 1875 fortfarande utgå, samt till uppsättning af bibliotek, skol- och undervisningsmateriel en summa för en gång af 13,000 rdr såsom extra anslag för samma år;

äfvensom att lärarne vid denna läroanstalt måtte medgifvas den rätt till löneförhöjning och lönetursberäkning, som för dem blifvit af komiterade föreslagen.

19:o.

Sedan Eders Kongl. Maj:t den 31 sistlidne december, med godkännande af ett utaf mig framställt förslag angående befrämjande af den qvinliga ungdomens undervisning medelst bidrag af statsmedel till understöd åt elementarskolor för flickor, täckts besluta, att nådig framställning i ämnet skall till Riksdagen aflåtas, samt enligt detta förslag för nämnda ändamål erfordras ett förslagsanslag af 50,000 rdr årligen, får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t i den nådiga propositionen angående statsverkets tillstånd och behof behagade föreslå Riksdagen att under rubrik: *till understöd åt elementarskolor för flickor* ställa till Eders Kongl. Maj:ts disposition ett förslagsanslag af 50,000 rdr, att å ordinarie stat uppföras.

Understöd åt elementarskolor för flickor.

20:o.

Sedan Riksdagen, uppå Eders Kongl. Maj:ts nådiga proposition, uti underdånig skrifvelse den 17 maj 1871 medgifvit de vid seminarium för bildande af lärarinnor å ordinarie stat anställde fem lektorer och en adjunkt rätt till tjensteårsberäkning och uppflyttning i högre lönegrad enligt samma grunder, som gälla för lärare vid elementarläroverken, äfvensom att af besparingarna å reservationsanslaget till elementarläroverken finge användas hvad för omförmälda ändamål erfordrades utöfver det belopp, som kunde af ifrågavarande läroanstalts egna medel utgå, så hafva sedermera, efter det direktionen för seminariet lemnat årlig redogörelse för läroverkets tillgångar, hvaraf inhemtats att dessa för andra nödiga utgifter tagits i anspråk, alla för ifrågavarande löneförhöjningar erforderliga medel utgått af besparingarna å anslaget till elementarläroverken med blott det undantag, att innevarande år 500 rdr för detta ändamål blifvit af läroverkets egna tillgångar utbetalda. Enligt förut lemnad redogörelse rörande det skick, hvori omförmälda besparingar för närvarande befinna sig, lära de ej vidare lemna tillgång till bestridande af dessa utgifter. Beträffande läroverkets förmåga att med egna medel bestrida desamma, har direktionen i underdånig skrifvelse den 1 sistlidne november i sammanhang med gjord framställning angående inköp af den för seminariets och den dermed förenade normalskolans räkning nu förhyrda lägenhet, för hvilken framställning jag utbeder mig nåden att sedermera få redogöra, i underdånighet anført, att direktionen, som redan under innevarande år fått vidkännas en utgift för dessa löneförhöjningar, icke utan oro motsåge en tid, då möj-

Lärare vid seminarium för bildande af lärarinnor uppflyttning i högre lönegrad enligt gällande grunder.

ligen, i följd af minskning i besparingarna å anslaget till elementarläroverken, direktionen kunde nödgas taga i anspråk en större del af läroverkets inkomster för dessa löneförhöjningar, hvilka i öfrigt snart torde komma att uppgå till belopp, hvilka det under alla förhållanden blefve för direktionen omöjligt att af läroverkets medel bestrida. Det syntes icke heller direktionen vara med billighet rätt förenligt, att läroverket sjelf skulle bekosta denna förhöjning, då, utom det att densamma vid alla öfriga läroverk till fulla utginge af statsmedel, de inkomster, genom hvilka direktionen skulle vara i stånd att till löneförhöjningen bidra, uppkomme, icke genom något öfverskott å seminariets ordinarie stat, hvilken till fulla beloppet toges i anspråk af de ordinarie utgifterna, utan genom de af lärjungarna uti normalskolan inbetalda terminsafgifterna, hvilka billigtvis borde i främsta rummet användas för andra, normalskolan mera direkt gagnande utgifter. På grund häraf har direktionen vid det ifrågasatta inköpet af läroverksbyggnaden ansett sig böra fästa det vilkor, att utgifterna för lärarnes uppflyttning i högre lönegrad helt och hållet öfvertoges af staten, på det att icke direktionen genom framdeles på henne ställda anspråk i detta afseende måtte sättas i förlägenhet för bestridande af den ränta och amortering jemte onera och underhållskostnader, som utaf köpet blefve en följd.

Då, i enlighet med hvad sålunda blifvit anfördt, hvarken besparingarna å anslaget till elementarläroverken, ej heller, under förutsättning att den för seminarii räkning nu förhyrda egendomen kommer att, på sätt direktionen föreslagit, inköpas, läroverkets egna medel lemna tillgång till bekostande af ifrågavarande löneförhöjning, och det jemväl, oberoende af det föreslagna egendomsköpet, synes mig vara billigt, att normalskolans inkomster finge för samma skolas direkta gagn och utveckling användas, utan att tagas i anspråk för fyllande af seminariets behof, får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till bestridande af kostnaderna för lärarnes vid seminariet för bildande af lärarinnor uppflyttning i högre lönegrad, enligt gällande grunder, anvisa det härför erforderliga belopp, enligt beräkning utgörande 4,000 rdr, att å ordinarie stat uppföras.

21:o.

*Löneförbättring
åt de vid seminariet
för bildande af lärarinnor
anställda lärare och lärarinnor.*

Då de vid seminarium för bildande af lärarinnor anstälde lärare, utgörande fem lektorer, af hvilka en är förordnad till rektor, och en adjunkt, såväl i afseende på kompetens som lönevillkor blifvit likställda med lärarne vid elementarläroverken, synas de skäl, som tala för behofvet af förbättrad aflöning åt de senare, jemväl för de förra ega gil-

tighet. Vid detta läroverk äro derjemte å ordinarie stat anställda en biträdande föreståndarinna vid seminarium med lön af 1,200 rdr, en biträdande föreståndarinna vid normalskolan med arvode af 400 rdr och lön såsom lärarinna 800 rdr, samt två lärarinnor med lön af 1,000 rdr hvardera. Äfven för dessa föreståndarinnor och lärarinnor har läroverkets direktion ansett en löneförbättring behöflig och i sådant afscende anført, att det visat sig med nuvarande stegrade lefnadskostnader vara ytterst svårt äfven för ett ensamt fruntimmer att lefva på en inkomst af 1,200 å 1,000 rdr, helst om hennes arbete, såsom här, är af den beskaffenhet, att hon hela dagen är upptagen dels utom hemmet, dels med förberedelser för nästa dags arbete, äfvensom erinrat derom, att lärarinnorna icke ega rätt vare sig till löneförhöjning efter vissa år eller till pensioner eller annat understöd på sin ålderdom, utan att de måste genom insättningar å ränte- och kapitalförsäkrings- eller pensionsanstalter sjelfva bereda sig någon utsigt till bergning vid en mera framskriden ålder; och har direktionen hemställt, att föreståndarinnornas lön måtte ökas med 300 rdr och lärarinnornas med 200 rdr för hvardera.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, och enär den af direktionen tillstyrkta lönetillökningen för föreståndarinnor och lärarinnor synes mig, vid jemförelse med den, som skulle för lärarne ifrågakomma, alltför ringa, enär lärarinnorna icke ega förmånen af uppflyttning i högre lönegrad, får jag i underdånighet föreslå ett lönetillägg för de vid detta läroverk anstälde lärare med 500 rdr å hvarje lönegrad i öfverensstämmelse med hvad förut i fråga om lärare vid elementarläroverken är tillstyrkt, samt för ofvannämnda tvenne föreståndarinnor och tvenne lärarinnor likaledes 500 rdr åt hvardera; äfvensom att dessa löneförmåner måtte med år 1875 ingå i den å stat uppförda lönen samt under år 1874 komma vederbörande tillgodo såsom tillfälligt lönetillskott. Och då för en sådan löneförbättring erfordras ett belopp af 5,000 rdr, får jag underdånigst hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes aflåta nådig proposition till Riksdagen om ett anslag till detta belopp, 5,000 rdr, att för nämnda ändamål särskildt anvisas för år 1874 samt derefter å läroverkets ordinarie aflöningsstat uppföras.

22:o.

Under namn af pedagogier äro för närvarande upptagna åtskilliga läroverk, af hvilka endast tjugu ansetts meddela undervisning utöfver folkskolans ståndpunkt. Af dessa tjugu äro tio tvåklassiga och tio en-

*Löneförbättring
åt lärare vid
två- och enklas-
siga pedagogier.*

klassiga. De förra äro med afseende på lärarnes antal, kompetensvillkor och aflöning likställda med tvåklassiga elementarläroverk; vid de senare finnes blott en lärare vid hvarje, aflönad med 1,000 rdr och utan rätt till löneavancement. Dessa en- och tvåklassiga pedagogier äro icke i afseende på undervisningsämnen bundna vid de för elementarläroverken gällande bestämmelser, men vanligen bedrifves undervisningen der i hufvudsaklig öfverensstämmelse med den för det nedersta stadiet af elementarläroverken gällande undervisningsplan.

Äfven lärare vid dessa läroanstalter hafva i underdåniga ansöknings hos Eders Kongl. Maj:t anhållit att komma i nådig åtanka till löneförbättring, hvilken ock af vederbörande domkapitel blifvit tillstyrkt.

Ehuru en i viss mån förändrad anordning af de två- och enklassiga pedagogierna otvifvelaktigt är af nöden, på det de med sina ringa lärarekrafter må kunna i sin ort göra samhället det gagn, som af dem rimligtvis må förväntas, synes mig likväl frågan om förbättring af der anstälde lärares lönevillkor icke i afvaktan på en sådan förändring böra uppskjutas, helst den för dessa läroanstalters lärare torde kunna anses lika behöflig som för elementarläroverkens. Och då de tvåklassiga pedagogierna hittills varit att anse lika med tvåklassiga elementarläroverk, samt för lärarne vid de enklassiga pedagogierna ett lönetillägg af 500 rdr utan löneavancement synes mig vara en efter den ställning de nu intaga lämpad löneförbättring, vågar jag i underdånighet föreslå, att tillsvidare och intill dess annorlunda kan varda beslutadt, de tvåklassiga pedagogiernas lärare må tillerkännas samma löneförbättring, som blifvit för lärare vid tvåklassiga elementarläroverk föreslagen, och lärarne vid de enklassiga pedagogierna erhålla ett lönetillägg af 500 rdr till deras nuvarande lönevillkor, samt att dessa förbättrade lönevillkor må komma dem tillgodo från och med år 1874.

I öfverensstämmelse härmed, och enär för denna lönetillökning erfordras ett belopp af 16,000 rdr, får jag underdånigst tillstyrka, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen göra nådig framställning derom, att till löneförbättring, på sätt jag i underdånighet föreslagit, åt lärare vid de en- och tvåklassiga pedagogierna må anvisas 16,000 rdr att utgå för år 1874, äfvensom att samma belopp må med år 1875 tilläggas det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda anslag till pedagogier och folkskolor för att *tillsvidare* för nämnda ändamål användas.

23:o.

Då genom Eders Kongl. Maj:ts och Riksdagens beslut de vid folk-Lärare vid folk-skolelärare-seminarierna anställde rektorer och adjunkter tillförsäkrats skoleläraresemi- rätt att, i likhet med lärarne vid elementarläroverken, för hvar femte narierna upp- tjensteår intill viss gräns erhålla förhöjning i lönen med 500 rdr, har i ttning i högre ecklesiastik-departementets byrå för folkskoleärenden beräkning blifvit lönegrad. gjord å de lönebelopp, som för hvarje å stat uppförd lärarebefattning vid dessa seminarier bör år 1875 utgå, hvaraf inhemtas, att för vederbörande lärares uppflyttning i den lönegrad, hvartill de äro berättigade, erfordras ett belopp af 2,500 rdr; och tillstyrker jag därför underdånigst, att Eders Kongl. Maj:t behagade till Riksdagen göra framställning, att till aflöning, enligt gällande grunder, för lärarne vid oförmälda seminarier anslaget för dessa läroverk, hvilket icke lemnar tillgång till bestridande af nämnda ökade utgift, varder förhöjdt med 2,500 rdr.

24:o.

Från samtliga folkskolelärare- och folkskolelärarinne-seminarierna i Löneförbättring riket inkommo vid slutet af år 1872 underdåniga ansökningar att Eders åt de vid folk- Kongl. Maj:t täcktes bereda anslag af statsmedel till förbättring i löne- skolelärare-semi- vilkoren för lärare och lärarinnor i så väl kunskaps- som öfningsämnen arierna an- vid dessa läroanstalter. Sedan nämnda tid har, till följd af den allt stälde lärare. mer stegrade kostnaden på lifsmedel och öfriga förnödenheter, behovet af en sådan tillökning visat sig allt mera kämbart och det har ock blifvit vitsordadt af samtliga de konsistorier, under hvilka dessa läroanstalter lyda. Vid seminariernas år 1864 beslutade omreglering beständes, i enlighet med rikets ständers derom gjorda framställning, rektorlönen till 3,000 rdr med rättighet för rektor att i likhet med lärare vid elementarläroverken för hvar femte tjensteår erhålla en förhöjning af 500 rdr, intill dess lönen uppginge till 4,000 rdr, och adjunktslön till 1,000 rdr med enahanda rätt till löneförhöjning som adjunkter vid elementarläroverken. Då desse seminarielärare sålunda i afseende på löneförmåner blifvit likställde med motsvarande elementarläroverkslärare, torde den lönehöjning, som till följd af de närvarande tidsförhållandena för de förstnämnde anses nödvändig, böra på enahanda sätt beräknas, som för de senare, och sålunda för hvarje af förenämnde seminarielärare bestämmas till 500 rdr om året utöfver den lön honom enligt nämnda lönereglering tillkommer.

För lärare i öfningsämnen är aflöningen sålunda bestämd, att läraren i musik och sång åtnjuter 600 rdr och hvarje af lärarne i teckning samt i gymnastik och vapenöfning 400 rdr i årligt arvode. För desse lärare anser jag, med afseende på den dem åliggande undervisningsskyldighet, en förhöjning med 150 rdr för den förstnämnde och 100 rdr för hvardera af de båda sistnämnde behöflig. Hvad slutligen angår läraren i trädgårdsskötsel, som vid de seminarier, der undervisningen i detta läroämne blifvit fullständigt ordnad, åtnjuter ett årligt arvode af 900 rdr, men vid de öfriga seminarierna endast 150 à 350 rdr, har jag ansett löneförhöjningen lämpligast kunna bestämmas så, att hvarje af dessa lärare undfår ett tillskott af 100 rdr till den lön, som de för närvarande åtnjuta.

Enligt förestående beräkning skulle till förhöjning i lärares vid de nu befintliga seminarierna löner erfordras: för 9 rektorer och 31 adjunkter och lärarinnor, som innehafva mot adjunktstjenst svarande befattning, efter 500 rdr för hvarje, 20,000 rdr, för 9 lärare i musik, efter 150 rdr för hvarje, 1,350 rdr och för 9 lärare i teckning, 9 i gymnastik och 9 i trädgårdsskötsel, efter 100 rdr för hvarje, 2,700 rdr, eller tillsammans 24,050 rdr; och får jag i underdånighet föreslå, att Eders Kongl. Maj:t täcktes af Riksdagen äska att anslaget till folkskolelärare-seminarierna i riket måtte för ifrågavarande ändamål med detta belopp från och med 1875 ökas, samt att enahanda belopp måtte för samma ändamål särskildt anvisas att utgå för 1874.

25:o.

*Nya folkskole-
lärarinne-seminarier.*

Sedan Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 21 oktober 1859 förordnat, att vid seminarium i Skara samt vid de sedermera indragna seminarierna i Strengnäs och Kalmar från och med höstterminen 1860 endast qvinliga elever skulle mottagas, blef under sistnämnda år tillfälle första gången beredt för qvinliga elever att för utbildning till lärarinnebefattningar erhålla undervisning vid offentliga läroanstalter.

Detta tillfälle blef dock under de första åren föga begagnadt, så att elevernas antal vid de tre nämnda seminarierna tillsammans ej uppgick till mer än 50 à 60.

På grund häraf ansågo rikets ständer vid 1862—1863 årens riksdag, att undervisningsbehovet för qvinliga elever skulle kunna då fyllas af en läroanstalt för hela riket, men yttrade dervid tillika, att, om erfarenheten visade, att antalet qvinliga elever i framtiden komme att tillväxa, staten icke torde undandraga sig att, i mån af det uppkommande behovet, öka de qvinliga seminariernas antal.

Då frågan om seminariernas omreglering år 1864 föredrogs inför Kongl. Maj:t, ansågs med hänsyn till afstånden nödigt, att två dylika anstalter för qvinliga elever funnos, och förordnades på grund häraf genom nådig kungörelse den 22 april sistnämnda år, att seminariet i Stockholm skulle från och med höstterminen 1865 upplåtas för qvinliga elever, samt att seminariet i Skara skulle fortfarande bibehållas såsom en läroanstalt likaledes för qvinliga elever. Deremot indrogs seminarium i Kalmar år 1866 och seminarium i Strengnäs år 1867.

De qvinliga seminarie-elevernas antal, som redan höstterminen 1865 ökats till 149, har i medeltal under hvarje af de följande fem åren utgjort 172 och under de senast förflutna tre åren 198. För närvarande är antalet 210, af hvilka 127 äro intagna vid seminarium i Stockholm och 83 vid seminarium i Skara.

Fullständig afgangsexamen undergingo under år 1865 18 qvinliga elever, under hvarje af de följande fem åren i medeltal 40, och under de senast förflutna tre åren 58. Vid sist hållna afgangspröfning utexaminerades 64.

De utexaminerade lärarinnorna hafva vanligen genast efter examens afläggande vunnit anställning, och under de senare åren har antalet af dem, som från seminarierna utgått, ej varit tillräckligt för bestridande af alla lediga lärarinnebefattningar.

I hvad mån undervisningen i folkskolor och småskolor under de senare åren blifvit bestridd af lärarinnor kan synas af följande uppgifter. Vid 1865 års slut voro i folkskolorna anställda 270 och i småskolorna 1,169 lärarinnor; vid 1868 års slut i folkskolorna 408 och i småskolorna 1,707; och vid 1871 års slut i folkskolorna 564 och i småskolorna 2,212 lärarinnor.

Antalet lärarinnor har sålunda under de senare åren betydligt ökats, och erfarenheten har äfven allt mer ådagalagt, att undervisningen ej blott vid småskolorna utan äfven vid folkskolorna med framgång uppehålls af lärarinnor. Det är sålunda af vigt att ökade tillfällen beredas för qvinnors utbildning till lärarinnekallet, om behofvet af lärarinnor skall kunna fyllas.

Att flere läroanstalter än de nuvarande för detta ändamål behövas visar sig deraf, att antalet inträdessökande vid de qvinliga seminarierna under de senare åren betydligt tilltagit, så att under hvarje af åren 1870—1873 i medeltal 120 qvinliga elever anmält sig till inträde, under det att endast omkring 70 kunnat intagas. För att icke till följd af bristande utrymme nödgas från seminarierna tillbakavisa elever, som

visat sig ega nöjaktiga insigter att der vinna inträde, måste vid sistlidne hösttermins början, då ej mindre än 91 elever sökte inträde vid Stockholms seminarium, och 61 blifvit i examen godkända, en ny med första afdelningen parallel klass upprättas. För denna klass har dock endast med stor svårighet rum kunnat beredas inom seminariets lokal, och om, såsom med sannolikhet kan beräknas, en dylik anordning äfven vid nästa läsårs början blifver behöflig, kan utrymme derfor ej beredas inom denna läroanstalt.

Vid seminarium i Skara, der elevantalet äfven betydligt stigit, finnes ej heller utrymme för ytterligare utvidgning.

Jag får därför i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t ville hos Riksdagen göra framställning om anslag för ökande af de qvinliga seminariernas antal.

För att fullt motsvara behovet synes mig nödigt, att två nya sådana läroanstalter upprättas. De nu varande seminarierna för qvinliga elever äro så belägna, att företrädesvis elever från landets medlersta delar kunna deraf draga fördel. Deremot finnas inga sådana bildningsanstalter hvarken i den sydliga eller nordliga delen af riket. I den sydliga delen, der folkskolornas antal är störst, är visserligen ett större tillopp af elever att motse, men då i den nordliga delen det långa afståndet och sämre kommunikationsmedel torde förhindra många, som vilja ega sig åt lärarinnekallet, att besöka seminarier på aflägsna orter, synes behovet af en dylik läroanstalt äfven i denna del af landet vara käubart.

Genom upprättandet af endast ett qvinligt seminarium skulle, om detsamma förlädes i den ena eller andra af nämnda landsdelar, behovet endast ofullständigt afhjelpas, och den landsdel, som blefve i saknad af förmånen att inom sig ega en för folkundervisningen så vigtig inrättning, skulle med skäl kunna anse sig förbisedd.

Det synes mig därför behöfligt att två nya seminarier för qvinliga elever upprättas, ett för den sydligare och ett för den nordligare delen af riket.

För hvarje fullständigt ordnad seminarium uppgår den årliga kostnaden till lärares aflöning enligt nu gällande lönestat, lokal, ved och öfriga utgifter tillsammans till 11,900 rdr, men under förutsättning att den af Eders Kongl. Maj:t äskade löneförbättring åt lärarne varder beviljad, till 14,350 rdr, hvarjente till understöd åt eleverna vid hvarje seminarium i medeltal årligen utgå 5,000 rdr.

Vid de nuvarande folkskolelärarinne-seminarierna äro anordnade särskilda afdelningar för bildande af småskolelärarinnor, för hvilka af-

delningar kostnaderna innevarande år tillsammans utgöra 3,900 rdr. Att dylika afdelningar äfven upprättas vid de nya lärarinneseminiarierna anser jag af största vigt för att kunna åtminstone i någon mån afhjelpa behovet af bildningsanstalter för småskolelärarinnor.

På grund häraf får jag i underdånighet föreslå, att Eders Kongl. Maj:t ville af Riksdagen äska, att för inrättandet af två nya seminarier för qvinliga elever, och med dessa seminarier förenade afdelningar till småskolelärarinnors bildande, måtte beviljas en tillökning i anslaget till folkskolelärareseminarierna i riket af 32,600 rdr, och en tillökning i anslaget till stipendier åt seminariielever af 10,000 rdr.

26:o.

Till understöd för högre folkskolor uppförde rikets ständer vid 1865—1866 årens riksdag å åttonde hufvudditehns ordinarie stat ett anslag af 10,000 rdr, hvilket enligt Kongl. Maj:ts nådiga cirkulärbref den 31 maj 1867 blef till hela beloppet anvisadt och för närvarande är till fullo disponerad.

Understöd för inrättandet af en högre folkskola.

Sedan domkapitlet i Strengnäs, i anledning af en utaf Malmköpings församling gjord framställning, hemställt, att bidrag af allmänna medel måtte beviljas för inrättande af en dylik undervisningsanstalt i nämnda köping, och domkapitlet, på grund af nådig befallning, inkommit med förslag till reglemente för den ifrågasatta skolan, har jag, då behovet af en dylik läroanstalt för köpingen och kringliggande trakt blifvit vitsordadt af vederbörande domkapitel och folkskoleinspektör, med afseende å det gagnande inflytande, som en dylik läroanstalt behörigen värdad torde komma att utöfva på folkbildningen i nämnda ort, ansett mig böra hemställa, att Eders Kongl. Maj:t måtte hos Riksdagen äska i det nu för de högre folkskolorna utgående anslaget en förhöjning af 1,000 rdr, motsvarande det högsta anslagsbelopp, som för en dylik folkskola, enligt kongl. kungörelsen den 23 april 1858, må utgå af allmänna medel.

27:o.

Sedan sistlidna års riksdag, i anledning af inom Riksdagen väckta förslag, för sin del beslutat en väl behöflig förbättring i de ordinarie folkskolelärarnes lönevilkor, förordnade Eders Kongl. Maj:t, med gillande af Riksdagens berörda beslut, genom nådig kungörelse den 2 september samma år, att ifrågavarande lärare från och med inneva-

Angående förhöjning i förslagsanslaget till lönelöskott åt lärare vid folkskolor och småskolor.

rande år skulle åtnjuta i årlig lön, förutom husrum, vedbrand och köfoder, minst 500 rdr, hvilken lön efter fem års väl vitsordad tjänstgöring borde, derest den då icke redan uppginge till 600 rdr, höjas till detta belopp. För de vid folkskolorna tjänstgörande biträdande lärarne äfvensom för småskolelärarne beviljades deremot icke någon lönetillökning, utan bibehölls med afseende å dem fortfarande stadgandet i kongl. kungörelsen den 22 juni 1871, enligt hvilket vederbörande skoldistrikt tillerkändes rätt att åtnjuta statsbidrag för deras aflönande, under vilkor att de i årlig lön uppbure minst 150 rdr och vore med undervisning sysselsatte minst åtta månader af året. Att en lön af 150 rdr om året, symmerligen under nu inträdda prisstegringar, ej kan anses utgöra en skäligen ersättning för det mödosamma och ansvarsfulla arbete under 8 månader årligen, som åligger dessa lärare, och icke heller är tillräcklig för fyllandet af de anspråkslösaste lefnadsbehof, torde vara obestriddigt, och med visshet kan antagas att, om detta arbete skall skötas med erforderlig omsorg, detsamma så tager lärarens tid i anspråk, att föga tillfälle lemnas honom att genom annan verksamhet förvärfva hvad som utöfver hans aflöning erfordras för vinnande af anständig bergning. Så väl det allmännas intresse att befrämja uppehållandet och utvecklingen af denna viktiga gren af folkundervisningen, som billiga anspråk från lärarnes sida på skäligen godtgörelse för deras arbete, torde därför påkalla en förändring i detta hänseende.

Det lämpligaste sättet att åstadkomma en förbättring i de ifrågasvarande lärarnes ekonomiska ställning synes mig vara, att staten med bibehållande af nu gällande grundsats i afseende på förhållandet mellan dess och kommunernas bidrag till dessa lärares aflöning, bestämmer utgörandet af en högre minimilön, än det närvarande beloppet 150 rdr, åt dessa lärare såsom vilkor för skoldistriktets rätt att erhålla lönetillskott af allmänna medel för deras aflönande. De dryga omkostnader kommunerna redan nu i allmänhet måste vidkännas för folkskoleväsendet, och den omständigheten att småskolornas antal i vissa kommuner är ganska betydligt, skulle likväl, om den ifrågasatta förhöjningen blefve för stor, kunna föranleda der till att folkskoleväsendet blefve för kommunerna allt för betungande; och härigenom skulle deras intresse och möjligen deras förmåga att i det hela befrämja folkundervisningens viktiga sak kunna väsentligen motverkas. Med afseende i första rummet härå, men äfven å de stora anspråk, som nu i så många riktningar framställas på statsauslag, torde för det närvarande ej böra ifrågasättas annan förändring i detta hänseende, än att den minsta lön, som bör åt hvarje biträdande lärare vid folkskola och hvarje småskole-

lärare utgöras, för att distriktet skall för läraren komma i åtnjutande af lönetillskott, bestämmes till 200 rdr om året. Då, enligt de från skolråden till ecclesiastikdepartementet insända uppgifter för år 1871, hvilka äro de sista som i detta hänseende äro att tillgå, de biträdande folkskolelärares antal då utgjorde 838 och småskolelärares 3,797 eller tillsammans 4,635, samt utan tvifvel en fortgående stegring i detta antal eger rum, så att detsamma för nästkommande år kan antagas uppgå till omkring 4,800, skulle, under förutsättning att staten för höjande af dessa lärares löner komme att bidra med 25 rdr för hvarje, erfordras ett belopp af omkring 120,000 rdr.

Jag tillstyrker alltså, det Eders Kongl. Maj:t tacktes för Riksdagen föreslå, att såsom vilkor för skoldistriktens rätt att erhålla statsbidrag för lärare och lärarinnor vid småskolor samt biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor måtte föreskrifvas, att sådan lärare eller lärarinna i årlig lön uppbär minst 200 rdr och i öfrigt, såsom redan är stadgadt, är med undervisningen sysselsatt minst 8 månader af året, samt att Eders Kongl. Maj:t i följd häraf behagade äska, att det nu under titel *lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor* å riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslag af 1,250,000 rdr måtte från och med år 1875 förhöjas med 120,000 rdr eller till 1,370,000 rdr.

28:o.

Uti underdånig skrifvelse den 6 sistlidne november har folkskoleinspektören doktor Z. Grape, med förmälan hurusom folkundervisningen bland Sveriges finska och lappska befolkning, till följd af dessa inbyggares främmande nationalitet, deras spridning på en vidsträckt yta och obemedlade villkor, kräfd större uppoffringar än i andra delar af riket, för folkundervisningens befrämjande särskildt bland den finska befolkningen hemställt:

Folkundervisningens befrämjande bland Sveriges finska inbyggare.

att finsktalande seminariielever måtte understödjas med något högre stipendii-belopp, än nu vore händelsen, förslagsvis 250 å 300 rdr årligen;

att aflöningsbeloppet för folkskolelärare, åtminstone i Karesuando, Luckasjärvi, Gellivare och Pajala församlingar måtte bestämmas till 100 å 150 rdr högre belopp än hvad som är eller blifver fastställt såsom minimum för öfrige folkskolelärare i riket, hvilket tillägg helt och hållet borde utgå af statsmedel;

att ett anslag af statsmedel till upprättande af 22 småskolor inom

de finska församlingarna beviljades att utgå med 160 rdr för hvarje sådan skola, samt att inrättandet af nya folkskolor, der sådana prövades erforderliga, underlättades genom skäliga tillskott;

att ett statsanslag måtte beviljas för upprättande af ett småskolelärareseminarium för de finska församlingarna;

att tjenliga undervisningsböcker och annan skolmateriel för nämnda församlingar måtte anskaffas; samt

att, när den sammanlagda summan af de medel, som för dessa anordningar erfordrades, icke kunde till siffran bestämmas, och de föreslagna förbättringarna först efter hand kunde verkställas, ett förslagsanslag af 10,000 till 12,000 rdr måtte beviljas för ifrågavarande ändamål.

Öfver denna hemställan har domkapitlet i Hernösand den 10 december 1873 afgifvit infordradt underdånigt utlåtande och dervid bland annat anført, att de föreslagna åtgärderna utan tvifvel komme att bidra till folkskoleväsendets utveckling och förbättring i de finska församlingarna, att småskolelärareseminariet vore symmerligen väl behöfligt, samt att, enligt domkapitlets förmenande, denna inrättning, derest den komme till stånd, skulle lända till verklig fromma för det dermed afsedda ändamålet.

Då af hvad sålunda blifvit anfördt en del utan tvifvel eger tillämpning äfven på de lappska skolförhållandena, men för dessas ändamålsenliga ordnande medel torde finnas att tillgå å anslaget till Lappmarks ecclesiastikverk, utbeder jag mig att i sammanhang med den snart förestående regleringen af detta verks utgifter för 1874 framlägga förslag till de åtgärder, som för undervisningens vidare utveckling bland lapparne äro behöfliga.

Hvad åter angår folkundervisningen i de finska församlingarna, så finnas ej för dess befrämjande andra medel än de, som blifvit beviljade gemensamt för folkundervisningen i hela riket, och af dessa medel, som utgå under vissa bestämda villkor, har särskildt understöd för finnarne utöfver de bidrag, som tillkommit dem lika med öfriga församlingar, endast kunnat i så måtto beredas, att af det till understöd för sådana församlingar, som icke förmå till erforderligt belopp bekosta aflöning åt sina folkskolelärare, beviljade extra anslag rikligare bidrag blifvit åt dem anvisade.

De af folkskoleinspektören omnämnda särskilda förhållanden göra det dock behöfligt, att för framtiden äfven ett särskildt anslag beviljas för folkundervisningens befrämjande bland landets finska innebyggare.

Antalet finnar utgjorde enligt Kongl. Maj:ts befallningshafvandes

senast afgifna femårsberättelse inom Norr- och Vesterbottens samt Jemtlands län tillsammans 16,069, hvarjemte personer af finsk befolkning i spridda grupper äfven sydligare förekomma, så att antalet finnar i hela riket torde kunna i rundt tal beräknas till 17,000 personer. Af dessa tillhöra omkring 13,000 de finska församlingarna, och de öfriga tillhöra församlingar med blandad finsk och svensk, eller finsk och lappsk, eller finsk, lappsk och svensk befolkning.

I alla församlingar med endast finsk befolkning meddelas undervisningen på finska språket, och äfven i några skolor inom församlingar med blandad befolkning meddelas undervisningen på nämnda språk, men å de orter, der finnarne förstå och tala svenska, är äfven svenskan undervisningsspråk i skolorna.

Enligt folkskoleinspektörens uppgift utgör för närvarande antalet folkskolor, i hvilka undervisningen meddelas på finska, tillsammans 10. Af dessa skolor tillhöra 7 de församlingar, som hafva endast finsk befolkning, och derjemte finnas i samma församlingar 8 småskolor. Enär befolkningen i dessa församlingar är spridd i en mängd från hvarandra aflägsna, i vidsträckta skogsbygder belägna byar, kunna de nämnda skolorna icke motsvara behofvet.

Såväl folk- som småskolor behövas därför i större antal, och då endast med stor svårighet examinerade lärare kunna erhållas för de redan befintliga folkskolorna, af hvilka några måste uppehållas genom oexaminerade, vikarierande lärare, samt brist på duglige lärare för småskolorna äfvenledes visat sig, är det af stor vikt, att åtgärder vidtagas för bildande af lärare, som äro tillräckligt kunnige i finska språket för att kunna med framgång undervisa i finska folk- och småskolor.

De af Grape för detta ändamål föreslagna anordningar anser jag lämpliga, och torde genom inrättandet af ett finskt småskolelärareseminarium ej blott duglige lärare för de finska småskolorna kunna bildas, utan ock elever, som befinnas duglige till och vilja egna sig åt folkundervisningen, förberedas för inträde vid folkskolelärareseminarium i Hernösand. Jag är ock öfvertygad derom, att de för landets nordligaste trakter egna förhållanden med nödvändighet kräfva, att församlingarna understödjas med särskildt bidrag af statsmedel för att dels kunna inrätta skolor i tillräcklig mängd, dels ock förse sina lärare med sådana mot behofvet svarande löneförmåner, att dugliga personer vilja egna sig åt det mödosamma lärarekallet.

Hvad slutligen angår anskaffande af läroböcker och annan undervisningsmateriel, så hafva tid efter annan medel härtill i nåder anvisats, och ett förslag har under sistlidna höst blifvit uppgjort å den mate-

riel, som ytterligare vore för de nuvarande finska skolorna behöflig. Kostnaden för denna materiel uppgår till 2,500 rdr. För genomförande af öfriga här ofvan föreslagna anordningar kan deremot kostnaden ej med full visshet beräknas, enär en särskild pröfning af alla förhållanden i hvarje särskildt fall blifver nödvändig. De af folkskoleinspektören föreslagna belopp synas mig väl efter en approximativ beräkning kunna motsvara behovet, men då utgifterna för ifrågavarande ändamål möjligen kunna komma att öfverstiga det af honom angifna beloppet, får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t ville hos Riksdagen göra framställning derom, att ett förslagsanslag af 12,000 rdr å ordinarie stat måtte ställas till Eders Kongl. Maj:ts disposition för att användas till befrämjande af folkundervisningen bland de i rikets nordligaste trakter bosatte finnar.

29:o.

Lön åt en rättskemist.

Sedan Eders Kongl. Maj:t under den 12 december sistl. år enligt hvad protokollet öfver justitiedepartementensärenden för nämnde dag utvisar i nåder beslutit, att genom ecklesiastikdepartementet nådig framställning till Riksdagen skulle göras om uppförande på sundhetscollegii stat af anslag till lön åt en rättskemist, får jag underdånigst hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes för berörda ändamål af Riksdagen äska ett årligt anslag af 4,500 rdr, motsvarande en professorslön vid rikets universitet; och torde Eders Kongl. Maj:t tillåta, att utdrag af omförmälda protokoll må såsom bilaga åtfölja den kongl. propositionen om statsverkets tillstånd och behof.

30:o.

Nya provincial-läkarelöner.

Sedan de af 1872 års riksdag anvisade medel till löner åt två nya provincialläkare blifvit af Eders Kongl. Maj:t under den 25 april 1873 i enlighet med sundhetskollégii hemställda disponerade, äro utaf de 48 nya provincialläkarebefattningar, som bemälda kollegium i sitt den 11 april 1859 afgifna underdåniga förslag till ordnande af den civila helsevården i riket ansett erforderliga, numera 38 sådana befattningar, för hvilka tid efter annan af riksdagarne anslag beviljats, inrättade i orter, der de funnits vara af behovet mest påkallade. Till den föreslagna regleringens genomförande skulle således ytterligare 10 provincialläkarelöner erfordras. Rörande denna angelägenhet har kollegium i underdånig skrifvelse den 24 sistlidne november anført, att, då alltför många

sådana löner icke lämpligen kunde under loppet af ett år disponeras, men från åtskilliga landsorter, hvilka hade behof af tillökning i sin läkarepersonal, såsom Vesterdalarne, Jönköpings och Blekinge län, till kollegium inkommit framställningar i ämnet, jemte anmälan att förberedande åtgärder börjat vidtagas till fullgörande af det för nya provincialläkarelöners åtnjutande föreskrifna vilkoret angående anskaffande och underhåll af lämplig bostad åt provincialläkaren, kollegium funnit sig för denna gång kunna, med afseende på behovet af medel till nya provincialläkares anställande, inskränka sig till den underdåniga anhållan, att Eders Kongl. Maj:t måtte hos Riksdagen göra nådig framställning om anslags beviljande, under omförmälda vilkor, till aflöning åt två nya provincialläkare, hvardera med årlig lön af 2,000 rdr.

I anledning häraf får jag underdånigst tillstyrka, det Eders Kongl. Maj:t täcktes af Riksdagen äska anslag till löner åt ytterligare två provincialläkare, med samma belopp, som förut blifvit i sådant afseende beviljadt, nemligen 1,500 rdr för hvardera, eller tillsammans 3,000 rdr, att ställas till Eders Kongl. Maj:ts disposition för provincialläkaretjensters inrättande i de orter af riket, der de finnas mest behöfliga, under enahanda vilkor, som vid de tillförene beviljade anslagen af dylik beskaffenhet varit fästadt, eller att kommunerna i hvarje provincialläkaredistrikt på egen bekostnad anskaffa och underhålla lämplig bostad åt läkaren vid den för honom bestämda station.

31:o.

Vid 1867 års riksdag beviljades ett anslag af 1,000 rdr i ändamål att på ordinarie stat uppföra två bland de då ännu återstående fyra extra provincialläkarebefattningarna, hvilka voro med militärläkaretjenster förenade. Sedan nämnda medel numera blifvit af Eders Kongl. Maj:t anvisade för extraordinarie provincialläkaretjensternas i Kristinehamns och Kisa distrikt förändring till ordinarie, erfordras för samtliga extra provincialläkarebeställningarnas uppförande på ordinarie stat ytterligare 1,000 rdr, och jag får derföre, efter det sundhetskollegium uti underdånig skrifvelse den 24 sistlidne november gjort framställning i ämnet, underdånigst tillstyrka, det Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta nådig proposition om anvisande af 1,000 rdr för att användas till de två återstående extra provincialläkarebefattningarnas uppförande på ordinarie stat, i den mån innehafvarne af dessa befattningar komma att derifrån afgå eller lemna sina dermed förenade bataljonsläkaretjenster,

Två extra provincialläkaretjensters uppförande på ordinarie stat.

under förbehåll att invånarne i hvarterdera distriktet på egen bekostnad anskaffa och underhålla lämplig bostad åt läkaren vid den för honom bestämda station.

32:o.

Tjenstgöringspenningar åt provincialläkare. De medel, sammanlagdt 8,800 rdr, som vid 1859—1860 och 1862—1863 samt 1872 årens riksdagar anvisades till så kallade tjenstgöringspenningar åt provincialläkare, stationerade i sådana distrikt, der i anseende till invånarnes fattigdom eller andra omständigheter läkaren icke kunde genom enskild praktik förskaffa sig en tarflig utkomst, äro redan för ändamålet i nåder disponerade. Då Eders Kongl. Maj:t tackts, såsom jag i underdånighet tillstyrkt, af Riksdagen äska anslag till två nya provincialläkaretjenster, och, för den händelse att en sådan framställning varder af Riksdagen bifallen, tjenstgöringspenningar komma att erfordras för distrikt, som synas böra företrädesvis blifva delaktiga af omförmälda anslag, får jag, i öfverensstämmelse med hvad sundhetskollegium uti underdånig skrifvelse den 24 sistlidne november jemväl hemställt, underdånigst föreslå, att Eders Kongl. Maj:t behagade till Riksdagen göra framställning om anvisande af ytterligare 1,000 rdrs årligt anslag till så kallade tjenstgöringspenningar åt provincialläkare.

33:o.

Veterinärinrättningen i Skara. Efter det Eders Kongl. Maj:t hos sist församlade Riksdag äskat, att för utvidgning af veterinärinrättningen i Skara till fullständigt veterinärläroverk anslag måtte beviljas i öfverensstämmelse med ett utaf inrättningens direktion afgifvet förslag, men denna nådiga framställning icke vunnit Riksdagens bifall, har direktionen i underdånig skrifvelse den 14 sistlidne november anhållit, att då, till följd af Riksdagens afslag å såväl berörda framställning som Eders Kongl. Maj:ts äfven aflättna proposition om anslag till nybyggnader vid veterinär-institutet i Stockholm, det kunde befaras att landet inom kort tid skulle komma i saknad af behöfligt antal veterinärer, derest förändrade förhållanden icke snart inträdde, och då det syntes icke kunna bestridas att, med den utveckling husdjursskötseln i allmänhet och boskapsskötseln i synnerhet vunnit under senare åren, det måste för riket vara af största vigt att tillgången på veterinärläkare motsvarade behofvet, hvilket dessutom skulle ökas med hvarje år i samma mån som de djur, hvilka inköptes

eller uppföddes, egde ett nästan oupphörligt stigande penningevärde, samt då veterinärrättningen i Skara kunde anses vara såsom läroverk desto mera gagnelig, som densamma genom sin belägenhet i landsorten och förening med ett icke obetydligt jordbruk vore den enda i riket, der ymnigare tillfällen erbjöde sig till praktisk sjukvård just bland de djurslag, hvilka på landet vanligast och i största mängd förefunnes, Eders Kongl. Maj:t, i betraktande häraf och enär inrättningen för närvarande befunde sig i den brydsamma ställning, att hon utan en snar och genomgripande reorganisation sannolikt skulle gå för det allmänna förlorad, måtte tackas å nyo upptaga frågan om denna läroanstalts utvidgning i enlighet med förberörda förslag och till näst sammanträdande Riksdag allåta nådig proposition om beviljande af de för ändamålet erforderliga medel, i afseende på hvilkas belopp likväl direktionen, till följd af de under senare tid betydligt stegrade lefnadskostnaderna, funnit sig böra föreslå en sådan ändring i den förut uppgjorda lönestaten, att högsta professorslönen bestämdes till 3,000 i stället för 2,500 rdr, och adjunktslönerna till 1,800 i stället för 1,500 rdr hvardera, samt att ett särskildt arvode för instruksionsmeden upptogs till 1,000 rdr, hvaremot anslaget till ved, ljus m. m. minskats med 100 rdr; varande derföre inrättningens årliga *utgifter* nu beräknade sålunda:

lön åt föreståndaren, som derjemte åtnjuter fri bostad	rdr	4,000.
» åt andre professorn under de första fem åren	»	3,000.
» åt tredje professorn under samma tid	»	3,000.
» åt förste adjunkten	»	1,800.
» åt andre adjunkten	»	1,800.
till betjening	»	650.
arvode åt amanuensen	»	1,000.
» åt instruksionsmeden	»	1,000.
» åt sekreteraren, kassören och bibliotekarien	»	300.
stipendier af 120 rdr åt hvardera af 15 elever	»	1,800.
premier vid examina	»	90.
skatter och onera	»	125.
experimentkostnad och vetenskapliga rön	»	150.
inköp af böcker	»	300.
byggnaders underhåll	»	200.
nybyggnadsfonden	»	75.
diverse: ved, ljus, lysolja, tryckningskostnad, brandstodsafgifter och oförutsedda kostnader	»	1,160.
	rdr	20,450.

Då inrättningens *inkomster* äro upptagna på följande sätt:

arrende för hemmanet Brogården, förslagsvis	rdr	1,500.
arrenden för jordar och tomter, förslagsvis	»	1,000.
ränta å inrättningens fonder	»	1,000.
» å premiefonden	»	90.
arrende för Horshaga qvarn	»	400.
» för rusthållet Forsen	»	150.
ränta å köpeskilling för sålda boställsgårdar	»	335.
inkomst af Brogårdens skogar	»	300.
bidrag af föreståndaren till byggnadsfonden	»	75.
nuvarande statsanslag	»	4,100.
	rdr	8,950.

så uppginge behovet af ökad *årligt* statsbidrag till

i stället för det i förra förslaget uppförda beloppet 9,000 rdr; hvaremot ingen förändring skulle ega rum i det förut uppgifna anslag, som vore för *en gång* erforderligt, nemligen:

till uppförande af ny smedja	rdr	8,000.
» inventarier och verktyg för smedjan	»	500.
» skoskjul och kolbod	»	500.
för inredning af gamla smedjan till anatomiskt och patolo-		
giskt museum	»	450.
till inköp af undervisningsmateriel	»	550.

tillsammans rdr 10,000.

I underdånig framställning rörande samma angelägenhet har Skaraborgs läns landsting anfört: *att* bland de frågor, som för Skaraborgs och angränsande län företrädesvis stode på dagordningen, vore den om bevarandet af veterinärinrättningen i Skara, en nära 100-årig stiftelse utaf professoren Hernqvist, som till denna inrättning skänkt nästan all sin fasta och lösa egendom, representerande, enligt nu gällande taxerings- och brandförsäkringsvärden, ett kapital af omkring 100,000 rdr; *att*, sedan inrättningen från år 1774 till 1821 utgjort rikets enda veterinärläroverk, bildades sistnämnda år ett sådant läroverk äfven i Stockholm, emedan en enda dylik läroanstalt redan då ansågs otillräcklig; *att* båda läroverken från år 1821 till 1856 hade en gemensam föreståndare, hvilken under dessa 35 år var bosatt i hufvudstaden, och jemväl ett gemensamt mål, nemligen bildandet af veterinärer och hofslagare samt meddelandet af vård eller råd för sjuka kreatur; *att*, då likväl efter föreståndarens afflyttning till Stockholm eleverna vid veterinärin-

rättningen i Skara nödsakades att i hufvudstaden begagna hans undervisning och derstädes aflägga examen, förlorade inrättningen genom denna på en ren tillfällighet beroende omständighet sin rätt att utexaminera veterinärläkare, men bibehöll dock skyldigheten att meddela undervisning i veterinärkunskapens alla delar, hvilken skyldighet ännu fortfar, under det att, enligt nu gällande stadganden, veterinärläkare-examen får afläggas endast vid institutet i Stockholm; *att*, oaktadt den sålunda uppkomna obestämtheten i afseende på inrättningens plan och ändamål, densamma dock både såsom läroverk och sjukvårdsanstalt fortsatt sin gagnande verksamhet, och att de derifrån efter en fyraårig lärokurs utgångne elever med lätthet vunnit anställning i enskildes tjänst och några äfven i det allmänna, men att, då desse veterinärers ställning, i jemförelse med deras vid institutet i Stockholm utexaminerade vederlikars, måste på grund af ofvanberörda omständighet blifva svår och ohållbar, detta haft till naturlig följd, att tilloppet af nya elever i de afgangnes ställe vid veterinärinrättningen i Skara så aftagit, att inrättningens bestånd såsom läroverk vore allvarsamt hotadt; *att* fördenskull inrättningen syntes böra antingen ordnas till ett fullständigt veterinärläroverk i förening med lasarett och klinik för sjuka djur, eller helt och hållet upphöra, i hvilket senare fall Hernqvistska donationen dock skulle för det allmänna gå förlorad, emedan denna donation icke vore afsedd för inrättningens ordnande till en hofslagareskola eller en undervisningsanstalt endast för bildande af hofbeslagssmeder, hvartill också tilloppet af hästar befundes alltför ringa; *att*, hvad beträffar den på senaste tiden uttalade åsigt, att i vårt land endast *ett* veterinärläroverk borde underhållas, man härvid kunde anmärka, hurusom veterinärinstitutet i Stockholm och veterinärinrättningen i Skara utöfvade sin verksamhet under så olika förhållanden, att den ena anstalten icke syntes kunna ersätta den andra, hvaremot bådas bibehållande och ordnande till likställighet torde bäst tillgodose veterinärkonstens och veterinärläkarebildningens intressen; samt *att*, då inrättningen i Skara till större delen vore en gåfva till staten och för dess reorganisation till ett fullständigt läroverk erfordrades blott ett ringa anslag, de hinder, som i ekonomiskt afseende kunde möta för en sådan åtgärd, vore jemförelsevis obetydliga; hemställande landstinget att, i afseende till kreatursskötselns stora vikt för riket och i betraktande af den högst betydande nationalegendom, som de s. k. husdjuren utgöra, samt då Skara veterinärinrättning numera vore, särskildt för Skaraborgs län, nästan oumbärlig, Eders Kongl. Maj:t täcktes hos Riksdagen göra förnyad framställning om denna inrättnings ordnande till ett fullständigt veteri-

närläroverk och om erforderligt anslag härtill, hvarigenom den dyrbara Hernqvistska donationen blefve för framtiden åt det allmänna bevarad.

Slutligen hafva jemväl 55 ledamöter af Elfsborgs läns landsting i underdånigst ingifven skrift anhållit, att, enär uti Skaraborgs och angränsande län tillgången på kreatur vore ovanligt rik och till följd deraf Skara veterinärinrättnings upprätthållande vore för orten ett oafvisligt behof, Eders Kongl. Maj:t måtte för Riksdagen framlägga förslag derom, att inrättningen blefve i afseende på undervisningen likställd med veterinärinstitutet i hufvudstaden.

Då genom de senast anbefalda föreskrifterna rörande veterinärundervisningens ordnande det gjorts omöjligt för veterinärinrättningen i Skara att med samma lärarekrafter, som förut, tillgodose de ansevärt höjda fordringarna på elevernas utbildning, och då den ifrågasatta förvandlingen af denna inrättning till en hofslogareskola synes mig innebära en åtgärd, som står i strid med de testamentariska bestämmelser, enligt hvilka staten eger dispositionsrätt öfver den Hernqvistska donationen, så torde endast kunna sättas i fråga, om veterinärinrättningen i Skara bör såsom ett verkligt läroverk för veterinärers bildande fortfara eller såsom sådant upphöra. Enär för tillstyrkande af detta senare alternativ jag saknar hvarje annan grund, än den i jemförelse med det dermed äsyftade gaguet obetydligt ökade kostnaden, hemställer jag på skäl, som för bifall till den begärda utvidgningen af veterinärinrättningen i Skara redan en gång tillförene blifvit af mig andragna och som torde hafva icke obetydligt vunnit i styrka utaf hvad som i de ofvan omförmälda skrivelserna blifvit anfördt, det täcktes Eders Kongl. Maj:t af Riksdagen begära anslag för utvidgning af veterinärinrättningen i Skara till ett fullständigt veterinärläroverk. Då likväl direktionen med särskildt afseende fästadt å de stegrade pridförhållandena begärt löner för tre af lärarne till högre belopp än som upptogs i den vid sistlidne riksdag af Eders Kongl. Maj:t föreslagna lönestat, men den löneförbättring, som af sådan anledning kan vara af behofvet påkallad, icke för närvarande bör för dessa lärare mer än för deras vederlikar på ordinarie stat uppföras, torde det anslag, som för ändamålet skulle erfordras, böra stanna vid de år 1873 beräknade belopp, med tillägg af 1,000 rdr såsom aflöning åt en instruktionssmed. Jag tillstyrker därför underdånigst, att Eders Kongl. Maj:t behagade för ifrågavarande ändamål af Riksdagen äska dels ett extra anslag af 10,000 rdr för år 1875 till bekostande af förut uppgifna byggnadsarbeten samt inköp af inventarier och undervisningsmateriel, och dels ett årligt anslag af 10,000 rdr såsom bidrag till denna läroanstalts nya utgiftsstat, äfven-

som föreslå Riksdagen att medgifva, att blifvande innehafvare af de två professorstjenster, med hvilka föreståndarebefattningen icke förenas, ega att efter fem års väl vitsordad tjänstgöring i nämnda egenskap åtnjuta förhöjning i lönen med 500 rdr och efter ytterligare fem års lika vitsordad tjänstgöring enahanda lönetillskott intill 3,500 rdr. Derförutan och enär inkomsterna af de till veterinärrättningen upplåtna jordegendomar, hvilkas utarrendering direktionen föreslagit, skulle kunna uppgå till högre belopp än nu beräknats, hemställer jag i underdånighet, att dessa egendomar måtte varda utarrenderade på sätt och i den ordning, som om utarrendering af kronans jord är gällande, och att öfverskottet utöfver den nu uppskattade arrendeinkomsten skall till statsverket ingå.

34:o.

Till skyddskoppypningens befrämjande utgår sedan början af år 1855 af statsmedel ett belopp af 3,600 rdr, hvartill kommer, enligt kongl. brefvet den 9 december 1812, räntan å det genom kollektur då samlade och under sundhets-kollegii förvaltning ställda kapital, utgörande 3,750 rdr. Af sålunda tillgängliga medel, hvilka, så länge sistnämnda kapital, såsom hittills kunnat ske, förräutas med sex procent, uppgå till 3,825 rdr årligen, utgå enligt en genom kongl. brefvet den 8 februari 1855 bestämd fördelning arvoden till föreståndarne vid vaccindepoterne, belöningar åt vaccinatörer, tillfälliga understöd åt i behof varande åldersigne vaccinatörer o. s. v. Dessutom skola, enligt kongl. reglementet för skyddskoppypningen i riket, af samma medel bestridas utgifter för läkares resor till kontrollerande af vaccinationens handhafvande och för tryckning af anvisningar, instruktioner, blanketter m. m.

*Vaccinationens
befrämjande.*

Enligt hvad sundhets-kollegium i underdånigt memorial den 24 november 1873 anmält, har under de senare åren visat sig, att de för dessa utgifters bestridande anslagna medel varit otillräckliga. Kostnaden för läkares vaccinationsresor hade måst inskränkas eller, då resorna ansetts oundgängligen nödvändiga, bestridas af medicinalfonden. Detta hade under år 1872 skett till belopp af 879 rdr 37 öre och under år 1873 till belopp af 1,475 rdr 75 öre. Med Eders Kongl. Maj:ts tillåtelse hade under år 1873 för tryckning af en ny och förbättrad upplaga af handboken för vaccinatörer af sundhets-kollegii expensmedel utgifvits ett belopp af 868 rdr 75 öre, hvartill vaccinationsmedlen ej lemnat tillgång. Åtskilliga nya vaccindepoter behöfde inrättas, och de till nuvarande depotföreståndarne utgående arvoden af 100, 150 och 200 rdr höjas, på det att skäligen ersätt-

ning för arbete och uppoffring af tid måtte kunna åt depotföreståndarne beredas. Och då dessutom, ehuru vaccinatorers anställande och aflönande med fullt skäl vore öfverlemnadt åt kommunerna, det torde blifva nödigt att öka de till vaccinatorerna i flere af rikets fattigare, vidsträcktare och glest befolkade socknar utgående belöningar, om dessa vaccinatorer skulle kunna med framgång verka i sitt kall, har sundhetskollegium hemställt, att hos Riksdagen måtte äskas förhöjning af det till vaccinationens befrämjande af statsmedel utgående årliga anslag från 3,600 till 7,500 rdr, eller med 3,900 rdr.

För att visa huru den begärda anslagsförhöjningen skulle användas, har sundhetskollegium, under erinran att de höga tryckningskostnaderna icke årligen behöfde utgå, och att läkares vaccinationsresor kunde inskränkas, om kollegium sattes i tillfälle att med något större belöningar uppmuntra vaccinatorerna i rikets nordligaste delar, der dylika resor eljest vore af behovet mest påkallade, förslagsvis uppställt följande beräkning:

förhöjning af 5 depotföreståndares arvode från 200 till 300		
rdr med	rdr	500.
förhöjning af 3 depotföreståndares arvode från 150 till 200	»	150.
» » 4 » » 100 » 200	»	400.
inrättande af 5 nya depoter à 200	»	1,000.
förhöjning i anslaget till belöningar	»	1,200.
anslag till resor, tryckningskostnad m. m.	»	650.
	tillsammans rdr	3,900.

I betraktande af det för det allmänna synnerligen viktiga ändamål, till hvilket ifrågavarande medel skulle användas, och då sundhetskollegium synes mig hafva på ett tillfredsställande sätt ådagalagt behovet af ökad anslag för samma ändamål, tillstyrker jag underdånigst, att Eders Kongl. Maj:t behagade till Riksdagen göra framställning om höjande af det till vaccinationens befrämjande å riksstaten uppförda anslag med 3,900 rdr.

35:o.

I berättelsen öfver den år 1872 verkställda granskning af statsverkets tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1870 hafva Riksdagens revisorer, med förmålan att af de s. k. manufakturmedlen på grund af särskilda kongl. bref utginge dels för vård och tillsyn af två på allmän bekostnad från München införskrifna delnings-instrument 1,050 rdr,

dels till instrumentmakeriernas understöd 500 rdr, föreslagit, att då förstnämnda anslag uppbures af vetenskaps-akademiens fysiker, ifrågavarande instrument måtte såsom inventarium öfverlemnas till vetenskaps-akademien, för att genom dess försorg vederbörande tillhandahållas, och det anslag, som för sådant ändamål kunde finnas erforderligt, anvisas medelst motsvarande förhöjning i vetenskaps-akademiens å riksstaten uppförda årliga anslag, samt att sistberörda belopp, hvilket jemväl blifvit stäldt till vetenskaps-akademiens förfogande, måtte, derest det fortfarande kunde anses erforderligt, på akademiens stat uppföras, hvarefter utbetalning af dessa belopp från manufakturmedlen borde upphöra.

I underdånig skrifvelse den 19 april 1873 har Riksdagen anhållit, att Eders Kongl. Maj:t täcktes taga revisorernas berörda förslag i nådigt öfvervägande samt derefter till Riksdagen göra de framställningar i ämnet, hvartill Eders Kongl. Maj:t kunde finna omständigheterna för-
anleda.

Sedan vetenskaps-akademien lemnats tillfälle att öfver Riksdagens framställning sig yttra, har dels af detta yttrande, dels af öfriga handlingar inhemtats angående förstberörda anslag: att sedan den person, som jemlikt kongl. brefvet den 7 november 1829 mot årligt arvode af 400 rdr banko och hushyreersättning af 300 rdr banko ombesörjt vården och användandet af ifrågavarande två delningsinstrument, ett för räta linier och ett för cirkelbågar, med döden afgått, samt vetenskaps-akademien hemställt att, enär instrumenten, utan att egentligen vara för dagligt bruk i en instrumentmakare-verkstad nödvändiga, likväl utgjorde ett hufvudsakligt vilkor för det finare instrumentmakeriets utöfning, och det med deras inköpande afsedda ändamål fullständigast kunde ernås, om desamma så uppställes, att de under nödiga kontroller kunde blifva tillgängliga för hvar och en inom hufvudstaden bosatt instrumentmakare, som egde den för deras användande erforderliga skicklighet, ifrågavarande instrument måtte få öfverlemnas till vetenskaps-akademiens fysiker, som skulle, mot åtnjutande af de beviljade hyres- och arvodesbeloppen, vårda instrumenten och hålla dem hufvudstadens skickligare instrumentmakare till handa, så har Kongl. Maj:t den 3 november 1857 medgifvit, att vården och tillsynen å ifrågavarande delningsinstrument finge af vetenskaps-akademiens fysiker öfvertagas, samt denne därför tillgodonjuta det belopp af tillsammans 700 rdr banko, som genom kongl. brefvet den 7 november 1829 för ändamålet anvisats å anslaget till manufakturernas befrämjande, mot skyldighet för bemälda fysiker att anskaffa en för instrumentens uppställning passande lokal, samt att hålla dem tillgängliga för dem, hvilka kunde vilja under hans ledning

sig af desamma begagna; att instrumenten numera äro uppställda i en vetenskaps-akademien tillhörig lokal, i följd hvaraf någon hyra för deras förvarande icke vidare erlägges, men att vetenskaps-akademien det oaktadt, under förklaring att instrumenten fortfarande vore i fullkomligt användbart skick och alltsomoftast anlidades, hemställt, att ifrågavarande anslag, som borde anses såsom ett, särdeles under nuvarande förhållanden väl behöfligt, bidrag till fysikerns aflöning, måtte fortfarande utgå med oförändradt belopp, eller ock ett motsvarande anslag under annan titel varda för ändamålet beviljadt, hvarjemte akademien förklarar hinder ej möta för delningsinstrumentens öfverlemnande såsom inventarium till akademien för att genom heunes fysiker vårdas och allmänheten tillhandahållas.

Beträffande anslaget till instrumentmakeriernas understödjande, 500 rdr, har vetenskaps-akademien anfört, att detsamma förskrefve sig från en tid, då en alltmer vidgad vetenskaplig verksamhet medförde behof af mer fulländade instrument till fysiskt, astronomiskt och geodetiskt bruk, under det att de inhemska verkstäderna icke voro i besittning af de för tillverkning af dylika instrument erforderliga dyrbara apparater, hvarföre det ansågs nödvändigt, bland annat för att undvika den högre kostnad, som införskrifningen af sådana instrument från utrikes ort medförde, att genom något penningebidrag understödja de skickligaste inhemska instrumentmakarne i deras bemödanden att, då så erfordrades, kunna på ett tillfredsställande sätt utföra arbeten af nyssnämnda slag. Af denna anledning hade ifrågavarande medel genom kongl. brefven den 27 april 1756 och den 31 maj 1768 blifvit ställda till vetenskaps-akademiens förfogande för att tilldelas den eller de instrumentmakare, åt hvilkas insigt och yrkesskicklighet fullständigare instruments förfärdigande, reparationer eller ändringar företrädesvis kunnat anförtros. Akademien, som trott sig kunna vitsorda, att anslaget fortfarande vore för ändamålet behöfligt, har i underdånighet tillstyrkt, att detsamma måtte få framgent för enahanda ändamål utgå.

Då genom hvad vetenskaps-akademien sålunda anfört behofvet af sistberörda anslag synes vara ådagalagdt, samt det till delningsinstrumentens vård anslagna belopp kan anses vara inbegripet under nuvarande fysikerns löneförmåner, får jag underdånigst hemställa, att Eders Kongl. Maj:t, med godkännande af Riksdagens framställning, att anslag för ifrågavarande ändamål måtte upphöra att utgå af manufakturmedlen, täcktes föreslå Riksdagen att i stället å vetenskaps-akademiens stat uppföra dels 500 rdr till instrumentmakeriernas understöd, dels 1,050 rdr såsom arvode åt akademiens fysiker, mot skyldighet för honom att hålla

ifrågavarande delningsinstrument tillgängliga för dem, hvilka kunna vilja under hans ledning sig af desamma begagna; äfvensom att Eders Kongl. Maj:t, jemte förordnande att delningsinstrumenten skola öfverlemnas såsom inventarium åt vetenskapsakademien, täcktes anbefalla akademien att vid nuvarande fysikers afgang från denna befattning inkomma med underdånigt utlåtande, huruvida särskildt anslag för instrumentens vårdande fortfarande må vara erforderligt.

36:o.

Då de hos vitterhets- historie- och antiqvitets-akademien anställde två amanuenser hafva sina lönevilkor så bestämda, att de uppbära dels fast lön på akademiens ordinarie stat, dels arvode af de åt akademien anvisade extra anslag till vetenskapligt bildade biträden m. m., har akademien i underdånig skrifvelse den 5 november 1873 anhållit bland annat att desse tjänstemäns löner till sitt *hela* belopp måtte på ordinarie stat uppföras. Ehuru önskvärd en dylik åtgärd i och för sig kunde vara, anser jag dock densamma för närvarande ej böra vidtagas annorledes än i sammanhang med definitiv reglering af andra, med de ifrågavarande jemförlige tjänstemäns löneförmåner. Deremot och då Eders Kongl. Maj:t funnit lönerna för de vid statens embetsverk i Stockholm tjänstgörande vaktmästare redan nu kunna för den närmaste framtiden ordnas och bestämmas, finner jag hinder ej möta att tillstyrka en dylik af akademien nu jemväl föreslagen åtgärd beträffande de vid akademien och statens historiska museum anstälde vaktbetjente med daglig sysselsättning. Dessa äro för närvarande två; den ene, hvars lön är uppförd å ordinarie stat med 500 rdr, har daglig tjänstgöringsskyldighet hos akademien, och den andre, till hvilkens aflöning utgå endast 100 rdr af det ordinarie anslaget samt såsom arvode 400 rdr af extra anslaget till biträden och vaktbetjening, bestrider den dagliga uppässningen i tjänstemännens arbetslokaler vid statens historiska museum och kongl. myntkabinettet m. m. Akademien har hemställt, att åt hvarje af desse vaktmästare måtte beredas lön på ordinarie stat till belopp af 600 rdr, hvarjemte akademien, som till godtgörelse åt de extra vaktbetjente, hvilka tjänstgöra vid de två dagar i veckan anordnade förevisningarna i statens historiska museum, af extra anslaget till biträden och vaktbetjening disponerar 1,300 rdr, anmält behof att för samma ändamål använda ytterligare 400 rdr, hvarigenom akademien komme i tillfälle att ersätta dessa vaktbetjente med två rdr för

*Löneförbättring
åt vaktbetjenin-
gen vid vitter-
hets- historie-
och antiqvitets-
akademien.*

hvarje tjenstgöringsdag, äfvensom att till 5 rdr höja det dagtraktamente åt samma vaktbetjentes förman, som nu utgår med 4 rdr.

I anledning af hvad akademien sålunda hemställt, tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för höjande af förstnämnde två vaktmästares löner till det af akademien föreslagna belopp, 600 rdr för hvardera, samt begge lönernas uppförande i deras helhet på ordinarie stat, bevilja ett årligt anslag af 600 rdr, äfvensom medgifva, att samma belopp måtte anvisas att utgå jemväl för år 1874. Derest denna begäran bifalles, blefve de 400 rdr, som nu till den ene vaktmästarens aflöning utgå af extra medel, tillgängliga att användas till den vid förevisningarna tjenstgörande extra vaktbetjeningens aflöning, och särskildt anslag för detta ändamål följaktligen obehöfligt.

37:o.

*Akademiens för
de fria konsterna vakt-
betjening.*

Å akademien för de fria konsterna stat finnas uppförda två vaktmästarelöner, den ena å 600 och den andra å 400 rdr. För höjande af sistnämnda lön till enahanda belopp som den förra har Kongl. Maj:t medgifvit, att då den behållning, som kunde uppkomma å anslaget till qvinnoafdelningen vid akademien skola, sådant medgåfve, 200 rdr af samma behållning finge tilldelas den lägst aflönade af vaktmästarne. Då det emellertid torde vara af behovet påkalladt, att desse strängt sysselsatte vaktmästare i afseende på löneförmåner ställas lika med de vid andra statens verk och inrättningar i Stockholm anställde, får jag i enlighet med akademien hemställdan tillstyrka, att Eders Kongl. Maj:t täcktes, för att bereda tillfälle att höja akademien vaktbetjentes löner till 750 och 650 rdr, af Riksdagen äska en tillökning i akademien anslag med 400 rdr, samt att detta belopp tillika måtte anvisas att utgå äfven för år 1874.

I öfrigt erfordras i akademien stat ingen annan ändring än att, i följd af Eders Kongl. Maj:ts nådiga beslut i afseende på öfverflyttande af anslaget till inköp af svenska, norska och danska konstnärers arbeten till nationalmusei stat, samma anslag, 9,000 rdr, komme att från akademien stat utgå.

38:o.

*Löneförbättring
åt vaktmästaren
vid musikalska
akademien.*

På ofvan under 3:o anförda grunder hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte, i enlighet med musikalska akademien underdåniga framställning, föreslå Riksdagen, att anslaget till akademien måtte

förhöjas med 250 rdr, på det att aflöningen till akademiens ende vaktbetjent, hvilken aflöning nu utgår med 500 rdr, måtte kunna ökas till 750 rdr, äfvensom att ett särskildt anslag af 250 rdr måtte för samma ändamål anvisas för år 1874.

39:o.

I följd af Eders Kongl. Maj:t förut denna dag på chefens för finansdepartementet föredragning fattade beslut om öfverflyttande från sjunde hufvudtiteln af de anslag, som enligt gällande förordning om kortstämplingsafgiften utgå till vissa fromma stiftelser, hemställer jag att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att höja anslaget till serafimerlasarettets underhåll med 1,500 rdr.

40:o.

Af samma anledning, som i föregående 39:o förmåles, tillstyrker jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t ville föreslå Riksdagen, att ett belopp motsvarande allmänna barnhusinrättningens i Stockholm andel i kortstämplingsafgiften, eller 27,000 rdr, måtte läggas till barnhusinrättningens på ordinarie stat nu uppförda anslag.

41:o.

På de i 39:o anförda grunder hemställer jag underdånigst om nådig framställning till Riksdagen, att anslaget till frimurarebarnhuset måtte höjas med 1,500 rdr.

42:o.

I följd af fattade beslut om afskrifning af mjöl- och sågqvarnsräntor erfordras, enligt hvad statskontoret i sin den 10 december 1873 afgifna berättelse om statsverkets tillstånd och förvaltning anmält, ersättning för sådan, Wessige församlings kyrka anslagen ränta 20 *sk* smör. Denna ränta, förvandlad dels i penningar..... — 21 och dels i spanmål, 4 kubikfot 2 kannor, hälften råg och hälften korn, med förslagsvärde efter 2 rdr 10 öre kubikfoten af 8: 82

utgör således tillsammans rdr 9: 03;

och bör i följd häraf åttonde hufvudtitelns anslag *till kyrkors underhåll* uti detta anslags kolumn för indelt ränta och ersättning för indragna räntor minskas med sistberörda belopp, 9 rdr 3 öre, men i stället penningeanslaget ökas med 21 öre, samt den oindelta spanmålen med 4 kubikfot 2 kannor och ett förslagsvärde af 8 rdr 82 öre.

43:o.

Öfriga ordinarie anslag.

Beträffande de i innevarande års riksstat under åttonde hufvudtiteln uppförda ordinarie anslag, hvilka icke nu blifvit särskildt omnämnda, har jag icke anledning att föreslå annan förändring, än att, för jemnande af hufvudtitelns slutsumma, förslagsanslaget till *skrifmaterialier och expenser m. m.* minskas från 45,180 rdr 62 öre till 45,136 rdr 62 öre eller med 44 rdr.

44:o.

Lonetillägg åt embets- och tjänstemän.

Sedan Eders Kongl. Maj:t täckts besluta att hos Riksdagen göra framställning om en efter nuvarande prislehållanden lämpad definitiv löneroglering för elementarlärarne samt lärarne vid seminarium för bildande af lärarinnor, vid pedagogier och vid folkskolelärareseminarier, återstår det att för de öfrige till departementet hörande embets- och tjänstemän, hvilkas aflöning icke bort slutligen bestämmas utan föregående närmare utredning, föreslå de belopp, hvilka jemlikt de af Eders Kongl. Maj:t enligt protokollet öfver finansärenden den 19 december 1873 godkända grunder böra utgå såsom tillfälligt lönetillägg för innevarande och nästkommande år.

Då Eders Kongl. Maj:t medgifvit, att på grund af särskilda förhållanden afvikelse må ega rum från den allmänna regeln, att för hvarje penningelön eller arvode skulle under dessa år anvisas ett dyrtids-tillägg hvardera året af 30 procent, torde jag till en början få erinra derom, att anledning till sådan afvikelse förefinnes med afseende på två af de under ecklesiastikdepartementet lydande tjänstemannaklasser, nemligen domkapitlens tjänstemän och universitetslärarne.

En allmän förhöjning af hvarje lön med samma procent förutsätter, derest den skall leda till åsyftadt resultat, att de redan befintliga löner, hvilka vid beräkningen skola läggas till grund, äro någorlunda jemnt afvägda mot hvarandra med afseende på mängden och beskaffenheten af de

med hvarje tjenst förenade göromål. Detta är ingalunda fallet med de löner, hvilka tillkomma domkapitlens tjenstemän. En samtidig reglering af desse tjenstemäns löneinkomster, hvilka endast till en del utgå från statsverket, men i öfrigt bestå af sportler, bidrag från presterskapet inom stifteten m. m., har icke egt rum. Enligt de från domkapitlen inkomna uppgifter angående konsistorii-notariernas och amanuensernas löneinkomster, vexla dessa för de förra från 2,000 till öfver 6,000 rdr, samt för de senare från 500 rdr till 2,000, och detta ingalunda alltid så, att tjenstemännen inom de mest befolkade och följaktligen mest besvärliga stifteten äro de bäst aflönade. Huru föga tillfredsställande resultatet skulle blifva af en allmän förhöjning med 30 procent, kan man finna deraf, att domkapitlen i sina utlåtanden angående löneförbättring åt desse tjenstemän föreslagit förhöjningar vexlande mellan 16 och 150 procent, hvartill kommer att en lön ansetts tillräcklig i dess nuvarande skick. Det torde derföre vara nödigt, att om ock den summa, hvilken bör såsom lönetillägg åt konsistorii-notarier och amanuenser begäras, beräknas till 30 procent å beloppet af samtliga från statsverket utgående kontanta bidrag till desse tjenstemäns aflöning, Eders Kongl. Maj:t dock förbehåller sig rätt att efter omständigheterna fördela det gifna anslaget mellan de särskilde löntagarne på det sätt som bäst motsvarar det med lönetillägget åsyftade ändamål.

I någon mån likartadt är förhållandet med visse universitetslärares löner. Normalbeloppet för dessa är visserligen i senare tider bestämdt till 4,500 rdr för professorer och 2,000 eller 2,500 rdr för adjunkter, men i följd deraf, att en del lärare njuta afkomst af prebendepastorat eller af enskilda donationer, hvilka fästats vid vissa lärostolar, och andras löner, såsom fallet är med flertalet professorer i Lund, till största delen utgå i spanmål, uppgå desse lärares löner för det närvarande till högre belopp än normallönen. Med afseende härå har för förste teologie professorn i Upsala, samtliga teologie professorer och adjunkter i Lund samt skytteanske professorn i Upsala löneförbättring icke blifvit föreslagen och bör icke heller utgå. Beträffande åter öfrige lärare och tjenstemän vid universiteten är den, hvilken, i följd deraf att han åtnjuter spanmålslön eller af annan anledning, innehar jemförelsevis högre löneinkomster, icke i behof af samma lönetillägg som den, hvilkens lön utgår i penningar till ett under i öfrigt stegrade prisförhållanden oförändradt belopp. Då emellertid universitetens samtliga lärare och tjenstemän äro så aflönade, att lönetillägg icke för någon af dem bör komma i fråga till högre belopp än 30 procent, och följaktligen det afdrag, som för de bättre aflönade kan ske å den bestämda procenten, icke behöfver

användas till höjande af de öfriges lönetillägg utöfver samma procent, synes det statsanslag, som erfordras, kunna sättas något lägre än till 30 procent af de löners sammanlagda belopp, å hvilka tillägg tarfvas. Att med fullkomlig noggrannhet beräkna den minskning i det eljest erforderliga statsanslaget, som vore en följd af dessa förhållanden, skulle förutsätta bland annat en utredning af de särskilda spanmålslönernas värde i penningar såväl för innevarande år som för år 1875, en utredning som af lätt insedda orsaker ej nu kan åstadkommas. Likväl torde man kunna antagas komma beloppet af det statsbidrag, som är af behovet påkalladt, temligen nära, om man, efter att hafva beräknat 30 procent å de löner, för hvilka förbättring skulle utgå, hvarje lön beräknad till det normala beloppet, minskar den summa, som sålunda för begge universiteten tillsammans uppkommer, med 20,000 rdr. Återstoden borde ställas till Eders Kongl. Maj:t disposition för att, efter pröfning af förhållandena i hvarje särskildt fall, användas till lönetillägg åt universitetens ifrågavarande lärare och tjänstemän, med vilkor att icke någon i lönetillägg undfår mer än 30 procent af lönen, beräknad för professorer till 4,500 rdr, för adjunkter till 2,000 och 2,500 rdr samt för öfrige tjänstemän till det i staten upptagna belopp.

För tjänstemän vid allmänna institutet för döfstumma och blinda äfvensom för lärarne vid farmaceutiska institutet, med undantag af laboratorn och amanuensen, har någon löneförbättring icke blifvit begärd, och för länsveterinärerna torde sådan icke böra ifrågakomma, då deras löner enligt senaste riksdags beslut höjdes från 500 till 1,000 rdr.

Till serafimerordensgilletts tjänstemän samt läkare och sysslomän vid hospitalen utgår aflöningen icke direkt från statskassan utan från hospitalsfonden, till hvilken staten lemnar årligt bidrag. Då den löneförbättring som kan anses erforderlig för desse tjänstemän, torde böra i likhet med sjelfva lönerna utgå från hospitalsfonden, utbeder jag mig att framdeles i sammanhang med frågan om bidrag till denna fonds förstärkning få för Eders Kongl. Maj:t anmäla det behof af förbättring å de från fonden utgående löner, som möjligen må kunna förefinnas.

För utredning af de löners belopp, å hvilka lönetillägg bör beräknas, samt af det anslag, som för beredande af tillgång till löneförbättringen erfordras, har inom departementet blifvit upprättad följande öfversigt:

	Lönebelopp hvarå förhöjningen be- räknas.	Föreslagen förhöj- ning 30 %.
Departements-chefen, lön 17,000 rdr, deraf förhöjning beräknas å	5,000	1,500

Riksarkivet:

riksarkivarien	5,000	
2 aktuarier à 3,500	7,000	
2 förste amanuenser à 1,800	3,600	
1 andre amanuens	1,000	
1 föreslagen ny d:o	1,000	
	<u>17,600</u>	5,280

Kongl. biblioteket:

bibliotekarien	5,000	
vice bibliotekarien	3,500	
2 förste amanuenser à 1,800	3,600	
1 andre amanuens	1,500	
	<u>13,600</u>	4,080

Nationalmuseum:

intendenten	2,500	
2 amanuenser à 1,500	3,000	
	<u>5,500</u>	1,650

Domkapitlens tjänstemän:

af statsmedel utgående anslag	18,580	5,574
-------------------------------------	--------	-------

Universitetet i Upsala:

31 professorer à 4,500	139,500
19 adjunkter à 2,500	47,500
6 d:o à 2,000	12,000
1 lärare i psykiatri	1,500
bibliotekarie	4,500
vice bibliotekarie	3,000
3 amanuenser tillhopa	3,500
konservator vid zoologiska museum	1,500
örtagårdsmästare	1,800
direktor musices	1,800
sekreterare	3,500

	Lönebelopp hvarå förhöjningen be- räknas.	Föreslagen förhöj- ning 30 %.
notarie	2,000	
räntmästare	4,500	
kamererare	3,000	
	<u>229,600</u>	68,880

Universitetet i Lund:

24 professor à 4,500 ..	108,000	
12 adjunkter à 2,500 ..	30,000	
9 d:o à 2,000 ..	18,000	
sekreterare ..	3,000	
amanuens ..	500	
räntmästare ..	4,500	
kamererare ..	2,000	
bibliotekarie ..	4,500	
vice bibliotekarie ..	2,500	
2 amanuenser tillhopa ..	2,500	
1 konservator ..	1,200	
1 kapellmästare ..	1,000	
	<u>177,700</u>	53,310

Carolinska medicokirurgiska institutet:

3 professorer à 4,500 ..	13,500	
2 d:o à 4,200 ..	8,400	
3 d:o à 4,000 ..	12,000	
4 e. o. professorer och 4 adjunkter à 2,500 ..	20,000	
3 adjunkter à 2,000 ..	6,000	
bibliotekarie och sekreterare m. m. ...	1,500	
	<u>61,400</u>	18,420

Gymnastiska centralinstitutet:

2 öfverlärare à 4,000 ..	8,000	
1 d:o à 3,000 ..	3,000	
3 lärare tillhopa ..	6,000	
2 lärarinnor ..	1,800	
sekreterare ..	750	
	<u>19,550</u>	5,865

Lönebelopp hvarå
förhöjningen be-
räknas. Föreslagen förhöj-
ning 30 %.

Sundhetskollegium:

ordförande, lön 8,000, deraf förhöj- ning beräknas å	5,000		
2 medicinalråd å 5,000	10,000		
2 d:o å 4,500	9,000		
rättskemist (föreslagen)	4,500		
sekreterare, kamererare och ombuds- man å 3,500	10,500		
aktuarie och registrator	2,500		
notarie	2,200		
3 kanslister å 1,000	3,000	46,700	14,010

Provincialläkare:

27 å 2,000	54,000		
108 å 1,500	162,000		
4 nya föreslagna å 1,500	6,000	222,000	66,600

Farmaceutiska institutet:

1 laborator	1,500		
amanuens	400	1,900	570

Undervisningsanstalter för barnmorskor:

i Stockholm med aflöningsstat af till- samman	5,150		1,545
i Göteborg	2,950		885

Veterinärinstitutet i Stockholm:

2 professorer å 4,500	9,000		
2 d:o å 4,000	8,000		
1 lektor	3,000		
1 adjunkt	1,500		
1 instruktionssmed	1,500		
1 kamererare	1,000	24,000	7,200

	Lönebelopp hvarå förhöjningen be- räknas.	Föreslagen förhöj- ning 30 %.
<i>Veterinärinrättningen i Skara:</i>		
1 föreståndare	4,000	
2 professorer à 2,500	5,000	
2 adjunkter	3,000	
1 amanuens	1,000	
1 sekreterare, kassör och bibliotekarie	300	
1 instruktionssmed	1,000	
	14,300	4,290
<i>Vetenskapsakademien och naturhistoriska riksmuseum:</i>		
2 intendentur à 4,000	8,000	
4 d:o à 3,500	14,000	
1 konservator	2,500	
1 föreståndare för meteorologiska an- stalten	3,000	
1 amanuens vid d:o	1,500	
	29,000	8,700
<i>Vitterhets-, historie- och antiqvitets-akademien:</i>		
riksantiquarien	5,000	
1 amanuens	1,500	
1 d:o	1,000	
	7,500	2,250
<i>Akademien för de fria konsterna:</i>		
sekreterare	800	
amanuens	400	
skattnästare	300	
Akademiens läroverk: direktör.....	1,100	
manliga afdelningen: 7 professo- rer tillhopa	7,500	
8 lärare och biträden tillhopa	8,700	
qvinnoafdelningen: 6 professorer tillhopa	3,000	
2 lärare	600	
	22,400	6,720
<i>Musikaliska akademien:</i>		
sekreterare	1,000	
kamererare	1,000	
bibliotekarie	400	
konservatorium: inspektor	1,000	
13 lärare tillhopa	16,300	
	19,700	5,910
	tillsammans 283,239	

283,239

Från denna summa bör dock afräknas det belopp, hvarmed sammanlagda lönetillägget till universitetens lärare och tjänstemän ansågs böra understiga 30 % af desse tjänstemäns sammanräknade löner eller

20,000

hvarrefter återstoden

263,239

utgör det belopp, som erfordras för beredande af lönetillägg i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de af Eders Kongl. Maj:t godkända grunder åt här ofvan upptagne embets- och tjänstemän.

Då i denna summa ingår lönetillägg för de tjänster, hvilkas inrättande Eders Kongl. Maj:t nu beslutit att föreslå Riksdagen, och hvilkas löner för närvarande icke ansetts böra sättas högre än andra med dem jemförlige tjänstemän, men dessa tjänster, derest Eders Kongl. Maj:ts nådiga framställningar i afseende på dem af Riksdagen bifallas, icke komma att tillsättas förr än år 1875, skulle anslagssumman för år 1874 minskas med ett belopp motsvarande det beräknade tillägget å dessa löner. Detta tillägg skulle utgöra:

för en andre amanuens i riksarkivet med lön af 1,000 rdr. ... 300 rdr

» en rättskemist å sundhetskolegii stat med lön af 4,500 rdr 1,350 »

» 4 provincialläkare med sammanräknad lön af 6,000 rdr.... 1,800 »

Då vidare den nya staten för veterinärinrättningen i Skara, derest den af Riksdagen godkännes, icke skulle träda i tillämpning förr än år 1875, komme lönetillägget för tjänstemän vid denna inrättning att för år 1874 beräknas endast efter det belopp som nu af statsmedel utgår till deras aflöning eller 3,500 rdr. Det lönetillägg, som svarar mot denna summa, eller 1,050 rdr, understiger det för år 1875 erforderliga med

3,240 »

tillsammans 6,690 »

i följd hvaraf lönetilläggsanslaget för år 1874 kan minskas med detta belopp eller till 256,549 rdr.

Jag tillstyrker alltså, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att till lönetillägg åt ofvan upptagne embets- och tjänstemän, enligt de af Eders Kongl. Maj:t den 19 december 1873 godkända grunder och med ofvan omförmälda villkor beträffande domkapitlens tjänstemän samt lärare och tjänstemän vid universiteten, måtte bland extra anslag för år 1875 uppföras ett belopp af 263,239 rdr, äfvensom att ett belopp af 256,549 rdr måtte för samma ändamål särskildt anvisas för år 1874.

45:o.

*Utarbetadt af
plan till stati-
stisk redogörelse
för undervis-
ningsväsendet
m. m.*

Behovvet af en fortlöpande statistisk redogörelse för undervisningsväsendet i riket har länge varit insedt och erkänt. En sådan redogörelse är af vigt icke endast för läroverkens öfverstyrelse, som deraf skulle hemta upplysning om verkningarna af de till undervisningsväsendets främjande vidtagna åtgärder, och anvisning i afseende på de punkter, der lagstiftningens eller administrationens mellankomst ytterligare erfordrades, utan ock för allmänheten, som derigenom skulle sättas i tillfälle att lättare och följaktligen med större deltagande följa utvecklingen af denna viktiga samhällsangelägenhet. Bland de åligganden, hvilka skulle tillkomma de i anledning af rikets ständers beslut vid riksdagarna 1856—58 samt 1862—63 inom ecklesiastik-departementet inrättade byråer för ärenden rörande den högre undervisningen och folkundervisningen omnämnes ock förändret af statistiska och andra anteckningar, som för noggranu kännedom om undervisningens och läroverkens tillstånd vore nödiga. Att dessa anteckningar endast afsågo att fylla departementets speciela behof af upplysningar om undervisningsverken, men icke att göras så omfattande, att de kunde utarbetas och delgifvas allmänheten såsom fullständiga statistiska öfversigter öfver undervisningsväsendets tillstånd, synes uppenbart, när man tager i betraktande ordalagen i de för byråerna upprättade instruktioner samt de ringa arbetskrafter, öfver hvilka samma byråer hafva att förfoga. Visst är, att det visat sig omöjligt att endast med dessa krafter åstadkomma en offentlig undervisningsstatistik, som kunnat motsvara de anspråk, hvilka man på en sådan är berättigad att ställa.

Emellertid har med anlitande af tillkallad sakkunnig persons biträde blifvit inom ecklesiastik-departementet utarbetad dels en plan till statistiskt sammandrag rörande elementarläroverken, hvilken blifvit af statistiska beredningen granskad och godkänd, dels en detaljerad plan för uppställande af de för sammandraget nödiga primäruppgifterna från hvarje särskildt läroverk. Derefter borde utarbetas särskilda planer till statistik öfver universitetet, carolinska medicokirurgiska institutet samt rikets folkskolor, och sedan detta arbete blifvit fullgjordt, torde det vara skäl att tillse, huruvida icke den statistiska redogörelsen borde omfatta jemväl andra under departementet hörande verk och inrättningar, hvilka afse vetenskap och skön konst, äfvensom möjligen utsträckas till de kyrkliga och religiösa förhållandena, för hvilkas närmare belysning Riksdagen redan visat sitt intresse genom att för

innevarande år anvisa ett anslag till utarbetande af sammandrag öfver ecklesiastika egendomar med deras värden, äfvensom öfver de inkomster, som tillhöra de ecklesiastika embetena och tjänsterna i riket.

Derest ett så omfattande statistiskt arbete, som här blifvit antydt, skulle komma till stånd, och Eders Kongl. Maj:t funne detsamma böra öfvertagas af ecklesiastik-departementet, kunde detta sannolikt ej ske utan inrättande af en särskild byrå för dessa redogörelsens utarbetande och offentliggörande. Då emellertid, äfven om Riksdagen skulle bevilja de af Eders Kongl. Maj:t äskade anslag till beredande af biträde åt elementarläroverkens rektorer vid fullgörandet af dem åliggande kamerala och sekreteraregöromål, samt derigenom sätta rektorerna i tillfälle att kunna tillhandahålla de för elementarläroverksstatistiken nödiga primäruppgifter, dessa uppgifter, af hvilka de först afgifna skulle afse läsåret 1874—75, ändock icke hunne inkomma förr än mot slutet af sistnämnda år, och följaktligen icke ens den afdelning af undervisningsstatistiken, som hittills blifvit fullständigast förberedd, kunde göras till föremål för bearbetning förr än år 1876, saknar jag anledning att nu underställa Eders Kongl. Maj:ts pröfning fullständigt förslag till ifrågasvarande statistiska arbetes ordnande. Men då utarbetandet af icke blott ofvan omförmälda planer till universitets- och folkskolestatistik m. m. än ock sådana historiska öfersigter som, enligt hvad redan skett i vissa litteræ af *Bidrag till Sveriges officiela statistik*, borde inleda äfven de nu ifrågasatta nya afdelningarna af dessa bidrag, utan tvifvel komme att under innevarande och nästföljande år, intill dess primäruppgifter till bearbetning hinna inkomma, taga en persons fulla verksamhet i anspråk, men tillgångar saknas för utförande af detta arbete, hvartill, då det icke kan åt någon af departementets tjänstemän uppdragas, särskild sakkunnig persons biträde måste anlitas, tillstyrker jag underdånigst, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för nämnda ändamål anvisa ett särskildt anslag af 5,000 rdr att utgå under hvardera af åren 1874 och 1875; hemställande jag tillika, att den redan utarbetade planen till läroverksstatistik, hvilken jag framdeles, sedan sig visat om nödigt anslag för undervisningsstatistiken blifver af Riksdagen beviljad, torde få underställa Eders Kongl. Maj:ts nådiga pröfning, måtte få, jemte det föreslagna formuläret till de särskilda läroverkens årsredogörelser, befordras till trycket i en upplaga af 1,000 exemplar för att dels till Riksdagens ledamöter dels till vederbörande skolstyrelser utdelas.

46:o.

*Inledning af den
nya byggnaden
för kongl. bi-
blioteket.*

Eders Kongl. Maj:ts öfverintendents-embete har uti skrifvelse den 2 nästlidne december underdånigst anmält, att, sedan enligt nådiga brefvet den 20 maj 1870 för »grundläggning och konstruktion» af biblioteksbyggnaden i Humlegården blifvit beviljade 480,238 rdr, samt enligt nådiga brefvet den 30 maj 1873 till uppvärmningsapparat, vatten- och aflopsledningar samt åskledare i samma byggnad 55,420 rdr, dessa arbeten numera så fortskridit, att de, jemlikt afslutade entreprenadskontrakter, böra vara fullbordade till den 1 september innevarande år. Vid sådant förhållande, och på det att inredningen af byggnaden måtte kunna under nästkommande år företagas och jemväl, om möjligt, afslutas, hade beträffande samma inredning, hvartill något anslag ännu icke blifvit beviljadt, kongl. bibliotekarien uti en till öfverintendents-embetet aflåten skrifvelse hemställt, att kostnadsförslag deröfver, lämpadt efter för handen varande förhållanden och numera gängse pris, måtte vardas genom embetets försorg upprättadt för att näst sammanträdande Riksdag föreläggas. Särskildt hade kongl. bibliotekarien härvid erinrat, att ifrågavarande inredning, hvilken i det år 1865 upprättade förslaget öfver byggnaden afsåg endast en del af densamma, med uteslutande tills vidare af omkring två tredjedelar af dess öfre våning, numera borde omfatta hela byggnaden, alldenstund denna byggnad icke kommit till utförande enligt det ursprungliga förslaget, utan blifvit till sina dimensioner väsendtligen förminskad, under det, å andra sidan, behofvet af utrymme betydligt ökats till följd af bokförrådets stora tillväet dels genom donationer och dels genom extra inköp, nu senast af den framlidne konungens boksamling.

Med iakttagande häraf och med tillämpning af nu varande pris å jern, hvilket material ansetts böra, till skydd mot eldfara och för åstadkommande af ökad utrymme i boksalarna, nära nog uteslutande ingå i biblioteksbyggnadens inredning, har öfverintendents-embetet låtit upprätta och till Eders Kongl. Maj:t öfverlemnadt ett å 313,617 rdr 92 öre slutande kostnadsförslag till berörda inredning, deruti blifvit iakttagna de förenklingar i afseende å bokfackens konstruktion o. s. v., hvilka till minskning af kostnaderna befunnits möjliga; och har öfverintendents-embetet, jemte förmålan att kongl. bibliotekarien för sin del biträdt nyssnämnda förslag, samt att embetet i detsamma icke vidtagit annan förändring, än att ett deruti upptaget jernstaket, som ansetts kunna undvaras, blifvit uteslutet, i underdånighet hemställt, att till inredning

af biblioteksbyggnaden måtte varda anvisadt, att under år 1875 utgå, ett mot ofvanstående kostnadssumma svarande belopp af 313,617 rdr 92 öre.

Då Eders Kongl. Maj:t täcktes finna det vara af vigt, att den nya byggnaden för kongl. biblioteket må kunna så snart som möjligt fullbordas och för sitt ändamål upplåtas, torde Eders Kongl. Maj:t, i enlighet med öfverintendents-embetets anförda förslag, i nåder föreslå Riksdagen att till inredning af nämnda byggnad anvisa ett anslag till jemnadt belopp af 313,600 rdr, att under år 1875 i mån af behof utgå.

47:o.

Till Eders Kongl. Maj:t har direktionen öfver seminarium för bildande af lärarinnor inkommit med en underdånig skrifvelse den 1 sistlidne november i syfte att åt direktionen måtte beredas tillfälle att för seminariet och den dermed förenade normalskolan inköpa den byggnad, som enligt uppgjortt kontrakt blifvit för dessa läroverk särskildt uppförd å tomten n:o 6 i kvarteret Riddaren inom Ladugårdslands församling, med adress-nummer 32 vid Riddaregatan, och sedan år 1871 varit åt läroverken mot hyra upplåten. Af denna underdåniga framställning inhemtas följande.

*Amorteringslån
för inköp af
hus åt semina-
rium för bil-
dande af lära-
rinnor.*

Sedan Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref af den 22 december 1869 bemyndigat direktionen att med byggmästaren Elfving uppgöra kontrakt om uppförande af ofvannämnda byggnad och densammas förhyrande för läroverken, så hade direktionen den 22 mars 1870 med Elfving upprättat sådant kontrakt af hufvudsakligt innehåll: att egendomen skulle förhyras under en tid af tio år och mot en årlig hyressumma af 8,800 rdr, med förbindelse för direktionen att under tre decennier, räknade från den 1 april 1871, på enahanda vilkor ytterligare, hvarje gång för tio år, förhyra ifrågavarande egendom, men med rättighet för direktionen att, så länge direktionen såsom hyresman innehade egendomen, få när som helst inköpa densamma; att Elfving skulle bestrida alla onera för egendomen äfvensom kostnaden för dess försäkring mot brandskada för all framtid uti Stockholms stads brandförsäkringskontor; att, för den händelse direktionen ville under de första tio åren begagna sig af den medgifna inköpsrätten, såsom köpesumma skulle i ett för allt erläggas 118,000 rdr, men att, derest köpet skedde först efter berörda tio års förlopp, köpesumman skulle bestämmas af en efter uppgifna grunder tillsatt kompromiss af fem sakkunnige män, dock

att köpesumman aldrig finge öfverstiga ofvan angifna belopp eller 118,000 rdr; samt att, i händelse någondera kontrahenten icke uppfylde åtagna förbindelser, kontraktet skulle anses förbrutet.

Direktionen tillträdde egendomen den 1 juli 1871, och sedan läroverkens flyttning under sommaren egt rum, började den nya lokalen att för sitt afsedda ändamål användas den 1 september samma år. Under den tid, som sedan dess förflutit, har direktionen haft alla skäl att vara tillfredsstäld med byggnaden såsom fullt motsvarande sitt ändamål, omsorgsfullt utförd och, efter hvad hittills visat sig, af god och varaktig beskaffenhet. I följd häraf samt i betraktande af det föga proportionerliga förhållandet mellan den egendomen åsatta inköpssumman, 118,000 rdr, och den årliga hyra af 8,800 rdr, som nu erlägges, har det syntts direktionen önskligt att så snart som möjligt kunna åt läroverken såsom deras tillhörighet förvärfva den nu förhyrda lokalen.

Vid den undersökning, som direktionen för detta ändamål anställt, har det befunnits, att egendomen är besvärad med två ouppsägbara in-teckningslån till belopp af tillsammans 59,000 rdr eller jemnt egendomens halfva värde. Det ena af dessa lån är ett så kalladt premielån i Stockholms stads brandförsäkringskontor å 39,000 rdr, hvilket lån tills vidare drager en ränta af 5 procent, men år 1881 öfvergår till amorteringslån med samma ränta och 2. procent amortering. Det andra är ett lån uti Stockholms in-tecknings-garanti-aktiebolag å 20,000 rdr, taget på 42 års tid, och å hvilket sista inbetalningen sker den 1 april 1914. Å detta lån erlägges årligen 5 procent ränta, $\frac{3}{4}$ procent amortering och $\frac{1}{4}$ procent förvaltningsbidrag. Tillsammans erlägges således efter år 1881 å dessa båda lån en årlig ränta och amortering af 3,930 rdr. Om man härtill lägger kostnaderna för egendomens onera och reparation, hvilka kostnader, i händelse af inköp, skulle komma att ur läroverkens kassa bestridas, och hvilka, enär den egendomen åliggande skatt uppgår till 550 rdr, torde kunna i rundt tal beräknas till 2,070 rdr, så skulle å den årliga hyressumma af 8,800 rdr, som för närvarande erlägges, uppstå en behållning af 2,800 rdr, motsvarande en årlig ränta af 5 procent å ett kapital stort 56,000 rdr, eller i det närmaste å det återstående halfva värdet af egendomen. För den händelse att Eders Kongl. Maj:t ville tillåta direktionen att öfvertaga ofvannämnda uti egendomen in-tecknade ouppsägbara lån, och dertill kunde erhållas ett amorteringslån af 59,000 rdr eller den återstående hälften af inköpssumman, såge sig således direktionen i tillfälle att af läroverkens medel bestrida så väl ränta och amortering å dessa lån, som kostnaderna för egendomens onera och underhåll. Och det

torde vara i ögonen fallande, huru förmånligt egendomsköpet under sådana förhållanden för läroverken vore, då endast genom den nuvarande hyrans erläggande egendomen blefve inom ej särdeles aflägsen framtid åt läroverken förvärfvad.

Direktionen, som för möjligheten att bestrida de genom det ifrågasatta köpet uppkommande utgifter i underdånighet gjort det förbehåll, att läroverken måtte befrias från skyldigheten att med egna medel bidra till utgifterna för lärarnes uppflyttning i högre lönegrad enligt gällande grunder — en fråga, hvarom jag här ofvan i underdånighet yttrat mig — har, på grund af hvad sålunda blifvit anfördt, i underdånighet anhållit, det Eders Kongl. Maj:t täcktes dels bemyndiga direktionen att för seminariets och normalskolans räkning inköpa ofvan nämnda egendom äfvensom att öfvertaga de i densamma redan befintliga, på amortering ställda inteckningslån, med förbindelse för direktionen att utaf läroverkens medel å dem erlægga stadgad ränta och amortering, dels ock till näst sammanträdande Riksdag aflåta nådig proposition derom, att ett statslån å det återstående belopp, som för byggnadens inköp erfordras, eller 59,000 rdr, måtte blifva direktionen beviljad, med förbindelse för direktionen att derå erlægga ränta och amortering med tillsammans fem procent hvarje år under så lång tid, som Riksdagen med hänsyn till räntefoten kunde finna skäligt bestämma; utbedjande sig dock direktionen rättighet att, då läroverkens medel dertill lemna tillgång, få inbetala större summor för lånets amortering.

Af direktionens ofvanberörda framställning synes det mig uppenbart, att inköpet af ifrågavarande fasta egendom är för läroverken särdeles fördelaktigt. Jag tillstyrker därför i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att för nämnda ändamål måtte beviljas ett lån å 59,000 rdr, att utgå under år 1875 på de vilkor direktionen hemställt och i hufvudsaklig öfverensstämmelse med dem, som vid 1865—1866 årens riksdag bestämdes för då beviljade lån till uppförande af byggnader för åtskilliga elementarläroverk, eller att fem procent af lånets ursprungliga belopp skola hvarje år till riksgäldskontoret inbetalas, af hvilken inbetalning beräknas fyra procent årlig ränta för det oguldna lånekapitalet, och det öfverskjutande beloppet kommer att såsom kapitalafbetalning å lånesumman afgå, intill dess denna blifvit till fullo gulden, samt att direktionen må ega rättighet att, då läroverkens tillgångar sådant medgifva, för lånets skyndsammare amortering inbetala större belopp än det föreskrifna.

48:o.

Fullbordande af
seminariibyggnaden i Hernösand.

Sedan 1872 års riksdag, i enlighet med Kongl. Maj:ts nådiga framställning, för uppförande af en seminariibyggnad i Hernösand efter en af dervarande domkapitel föreslagen och af öfverintendents-embetet med åtskilliga förändringar gillad ritning med kostnadsförslag, anvisat ett belopp af 29,500 rdr, och dessa medel genom Kongl. Maj:ts beslut den 24 maj 1872 blifvit för nämnda ändamål ställda till domkapitlets disposition, så har domkapitlet i underdånig skrifvelse den 22 sistlidne november förmält, att ifrågavarande byggnadsarbete, som börjades hösten 1872, efter det domkapitlet erhållit nådigt tillstånd att under nämnda år lyfta en del af anslaget, numera så långt framskridit, att hufvudbyggnaden till grund, stomme, yttertak med plåttäckning och eldstadsmurar, samt jemväl uthusen voro uppförda; att verkställandet af dessa arbeten, i anledning deraf att priset på byggnadsmaterialier och dagsverken stigit till vida högre belopp än som tagits i beräkning vid kostnadsförslaget upprättande år 1871, medtagit så stor del af det beviljade anslaget, att endast 7,500 rdr återstode till seminariibyggnadens fullbordande; men att för detta ändamål erfordrades utöfver nämnda belopp, enligt ett af byggmästaren A. Floderus uppgjort kostnadsförslag, en summa af 16,284 rdr 36 öre, hvartill komme till stängsel omkring tomten och dennas planering 2,500 rdr; och har domkapitlet på grund häraf och då alla lämpliga åtgärder vidtagits för arbetets bedrivande så billigt som möjligt, samt den uppkomna bristen helt och hållet föranledts af den företrädesvis under senaste året uppkomna prisstegringen, som ej kunnat förutses då kostnadsförslaget uppgjordes, i underdånighet anhållit, att ett belopp af tillsammans 18,784 rdr 36 öre måtte ytterligare beviljas till seminariibyggnadens fullbordande samt tomtens planering och inhägnande.

Efter nådig remiss har öfverintendents-embetet öfver omförmälda förslag å kostnaden för byggnadens fullbordande afgifvit underdånigt utlåtande och dervid anført, att skäl till anmärkning mot förslaget icke förekommit.

I anledning häraf, och enär det vore af vigt, att seminariibyggnaden kunde upplåtas till begagnande vid nästa läsårs början, får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes af Riksdagen äska, att ett jemnadt belopp af 18,800 rdr måtte för ifrågavarande ändamål beviljas att utgå under år 1874.

49:o.

Vid flere föregående riksdagar har, i enlighet med Kongl. Maj:ts derom gjorda framställningar, ett anslag på extra ordinarie stat af 20,000 rdr beviljats till understöd åt sådana församlingar, hvilka i följd af medellöshet ej kunna till erforderligt belopp bekosta aflöning åt sina folkskolelärare. De senare årens stegrade fordringar på folkundervisningen hafva medfört ökade kostnader för församlingarna, hvarför ock för hvarje år hela det beviljade beloppet utdelats. Vid den senast verkställda fördelningen af detta anslag beviljades understöd åt 422 församlingar. Någon minskning i behofvet af dylikt understöd är för den närmaste framtiden ej att motse, oaktadt, genom tillämpning af kongl. kungörelsen den 22 juni 1871, de i behof af understöd varande församlingarnas antal något förminskats, och får jag därför i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att ett belopp af 20,000 rdr måtte äfven för år 1875 på extra stat anvisas för ifrågavarande ändamål.

Understöd åt sådana församlingar, som ej förmå bekosta folkskolelärarens aflöning.

50:o.

För den geografiska undervisningen hafva under de senare åren åtskilliga kartarbeten här i riket blifvit utförda, väsendtligt bidragande till denna undervisnings ordnande på ett ändamålsenligt sätt, så att, då tillföre behöfliga hjälpmedel måst från främmande länder införskrifvas, vi nu ega för åtskilliga delar af detta läroämne en god svensk materiel.

Utarbetande af geografiska kartor för undervisningsväsendets behof.

I afseende på den svenska geografin inskränker sig dock denna materiel till sådana kartor, som framställa riket i dess helhet, och hvilka äro utförda i en större skala, lämplig för en öfversigt af landets allmänna fysiskt-geografiska förhållanden och administrativa indelning samt viktigare orter, men ej lemna en tillräckligt åskådlig och så fullständig bild af landets beskaffenhet i dess särskilda delar, som i synnerhet för den första geografiska undervisningen vore önskligt.

Då det för hvarje trakts invånare är af stort intresse och gagn att väl känna dess särskilda förhållanden i geografiskt hänseende, ligger ock synnerlig vikt derpå, att uti hvarje skola beredes tillfälle för lärjungarna att erhålla en klar och lefvande geografisk bild af deras hemort och den närmast deromkring liggande delen af landet. För att detta skall möjliggöras, måste till ledning för undervisningen finnas kartor,

hvilka äro särskildt lämpade för detta behof, så att såväl ortens fysiska beskaffenhet som dess politiska indelning på ett noggrant och åskådligt sätt framställas. På det kartorna skola blifva vid undervisningen fullt användbara, böra de hvar för sig omfatta endast ett landskap eller län, återgifvet i den storlek, att kartan väl lämpar sig att såsom vägplansch begagnas.

Då utarbetandet af sådana kartor fordrar mycken tid och arbete, men priset likväl bör hållas så lågt, att de utan svårighet kunna för skolorna anskaffas, har jag ansett mig böra i underdånighet göra framställning om beredande af ett särskildt anslag af statsmedel, att begagna såsom uppmuntran till dylika kartors utarbetning.

Kostnaderna för kartornas ritning på sten, tryckning och färgläggning, skulle deremot kunna betäckas dels genom något bidrag af anslaget till undervisningsmateriel, dels genom kartornas försäljning.

Till utarbetandet af ifrågavarande kartor, hvilket kräfver särskilda insigter och egenskaper, finnes för närvarande en fullt lämplig person, som redan utfört åtskilliga prof, men som ej anser sig kunna fortsätta sitt arbete, om ej bidrag af statsmedel kan honom beredas.

Jag får derföre i underdånighet tillstyrka, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att till Eders Kongl. Maj:ts disposition anvisa för år 1875 ett extra anslag af 1,500 rdr till utarbetande af landskaps- eller länskartor hufvudsakligen för folkskolornas behof.

51:o.

Folkhögskolor.

Sedan sistlidne års riksdag för innevarande år till Eders Kongl. Maj:ts disposition anvisat ett förslagsanslag af 10,000 rdr, att användas till understöd för sådana i verksamhet varande folkhögskolor i riket, som visat sig gagneliga och af Eders Kongl. Maj:t pröfvades vara i behof af dylikt understöd, under vilkor att landsting, kommuner eller enskilde, hvar för sig eller gemensamt, bidroge med ett belopp, sammanlagdt motsvarande minst dubbla summan af statsbidraget, hvilket sistnämnda dock ej finge öfverstiga 2,000 rdr årligen till hvarje skola, samt att berättelse öfver skolans verksamhet årligen skulle af dess styrelse så väl till Eders Kongl. Maj:t som till vederbörande landsting ingifvas; har Eders Kongl. Maj:t genom cirkulär den 30 maj 1873 meddelat samtliga länsstyrelserna till vederbörandes förständigande föreskrifter angående hvad för vinnande af delaktighet i berörda anslag vore att iakttaga. Då ansökningar om bidrag af dessa medel icke äro att införfänta förr än den

15 instundande maj, och således nu icke kan beräknas, till hvilket belopp anslag för detta ändamål må under år 1875 erfordras, samt någon säker ledning för beräkningen icke heller kan erhållas af den fördelning af statsmedel till ifrågavarande ändamål, som skett för år 1873, då endast åtta sådana bildningsanstalter varit i verksamhet, och, med tillämpning af förenämnda grunder, till samtliga dessa bildningsanstalter endast kunnat utdelas 6,575 rdr; får jag underdånigst hemställa, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att till understöd för dylika bildningsanstalter under nästkommande år anvisa ett förslagsanslag till lika belopp med det för innevarande år beviljade, eller 10,000 rdr, att utgå under omförmälda vilkor.

52:o.

Sedan Eders Kongl. Maj:t, uppå underdånig hemställan af direktionen för veterinär-institutet i Stockholm, hos sist församlade riksdag äskat ett anslag af 634,000 rdr till uppförande af nya byggnader för institutet på tomterna n:o 11, 12 och delar utaf n:o 3 och 4 i kvarteret Vedbäraren samt der bakom liggande delar af lägenheten Djursborg och Ladugårdsgärdet till drottning Christinas väg, i sammanhang hvarmed föreslagits, att institutets nuvarande tomter i kvarteren Edelman mindre och Krabaten med der befintliga byggnader måtte, när de för institutet icke vidare behöfdes, på offentlig auktion försälas och behållna köpeskillingen derfor till riksgäldskontoret aflemnas, men denna framställning blifvit af Riksdagen afslagen, har direktionen uti underdånig skrifvelse den 4 sistlidne november anfört, att som de höga anläggningskostnaderna syntes hufvudsakligen hafva föranledt Riksdagens nämnda beslut, direktionen låtit uppgöra nya ritningar jemte kostnadsförslag till byggnader för institutet på samma plats, som senast varit ifrågasatt, eller i kvarteret Vedbäraren, enligt hvilket förslag kostnaderna för samtliga byggnader jemte jernstaket åt gatan samt för planering och stensättning, vattenledning och tillsyn vid arbetet, äfvensom för oförutsedda behof skulle uppgå till 546,770 rdr, och för expropriation af tomterna i kvarteret Vedbäraren samt flyttning af byggnader m. m. vid Djursborg till 51,000 rdr, eller sammanlagdt 597,770 rdr; att, enär tomt- och byggnadsvärdet i hufvudstaden på senare åren betydligt stigit, och i anledning deraf en sakkunnig person, som på direktionens begäran anstält värdering å institutets nuvarande tomter och byggnader, ansett att, om egendomarnes försäljning skedde vid en i sådant afse-

*Nya byggnader
för veterinär-
institutet i Stock-
holm.*

ende någorlunda gynsam tid, borde med säkerhet kunna erhållas för egendomen n:o 1 kvarteret Krabaten 200,000 rdr samt för egendomen under n:o 1 och 3 i kvarteret Edelman mindre 100,000 rdr, eller tillsammans 300,000 rdr, så skulle, efter afdrag af detta belopp från den nyberäknade anläggningskostnaden, återstå 297,770 rdr; samt att, då det vid förra Riksdagen begärda anslaget, efter afdrag af 190,000 rdr, som utgjorde det då beräknade värdet af institutets tomter, uppgick till 444,000 rdr, den nu beräknade verkliga kostnaden således understeg den i propositionen till förra riksdagen upptagna med 146,230 rdr; och har direktionen, med öfverlemnande af förberörda ritnings- och kostnadsförslag samt värderingsinstrumentet öfver institutets tomter och byggnader, underdånigst anhållit, det Eders Kongl. Maj:t behagade till Riksdagen aflåta nådig proposition om anslag till uppförande af nytt veterinär-institut i kvarteret Vedbäraren, enligt det nu afgifna förslaget, att utgå med en tredjedel årligen under tre års tid från och med år 1874; hvarjemte direktionen erinrat, att enligt ifrågavarande förslag instruktionssmeden vid institutet skulle erhålla fri bostad, hvarigenom den nu till honom årligen af institutets medel utgående hyresersättning, 600 rdr, komme att besparas.

Vid sistlidne Riksdag, under behandlingen af Eders Kongl. Maj:ts då gjorda framställning om anslag till uppförande af nya byggnader för veterinär-institutet, erkändes, att institutets nuvarande byggnader nästan utan undantag vore sådana, att om läroverket skulle i detta afseende förblifva i sitt gamla skick, dess verksamhet komme att förlamas, och direktionen har i sin berörda skrifvelse ytterligare erinrat derom, att dessa byggnader icke vidare kunna mer än högst få år för det afsedda ändamålet begagnas. Jag finner det derföre vara af yttersta behof påkalladt, att det ifrågasatta byggnadsföretaget kommer till stånd, derest institutet skall kunna på ett tillfredsställande sätt verka för sin uppgift. Då emellertid den för nybyggnaden hittills beräknade kostnad i allmänhet ansetts för hög, har denna kostnad i det af direktionen nu afgifna förslag blifvit nedsatt så vidt möjligen kunnat ske, utan att byggnadernas ändamål derigenom förfelas, och då antagligt är, att densamma skall medelst förmånlig försäljning af institutets nuvarande egendomar kunna ytterligare betydligt minskas, samt öfverintendentsembetet uti infor-dradt underdånigt utlåtande icke haft något att mot den nu beräknade kostnadssumman erinra, hemställer jag i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen:

att, till uppförande, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med omfördälda ritningar, af nya byggnader för veterinär-institutet på ifrågavarande

tomter i kvarteret Vedbäraren samt der bakom liggande delar af lägenheten Djursborg och Ladugårdsgärdet, bevilja ett extra anslag af 597,770 rdr och deraf anvisa 200,000 rdr att under år 1875 i mån af behof utgå, samt

att institutets nuvarande tomter i kvarteret Edelman mindre och Krabaten med der uppförda byggnader må, när de för institutet icke vidare erfordras, på offentlig auktion försäljas och köpeskillingen derfor till riksgäldskontoret allemnas.

53:o.

Med anmälan att behofvet af det anslag af 1,200 rdr årligen, hvilket vetenskapsakademien under en lång följd af år fått uppbära till anskaffande af originalmålningar af växter ur Sveriges flora och till utgifvande af teckningar utaf zoologiska föremål, icke vore förminskadt, utan tvärtom under de sista åren blifvit i väsendtlig grad stegradt, så att detta anslag nu mera endast betäckte en ringa del af de betydliga kostnader, akademien årligen måste nedlägga för utförande af zoologiska planscher såsom nödiga illustrationer till hennes skrifter, har bemälda akademi, uti skrifvelse den 12 nästlidne november, anhållit, det Eders Kongl. Maj:t täcktes hos Riksdagen äska ifrågavarande extra anslags beviljande till samma belopp äfven för år 1875.

Till denna framställning får jag i underdånighet tillstyrka nådigt bifall.

54:o.

I underdånig skrifvelse den 12 mars 1873 anhöll vetenskapsakademien under återopande af det tilltagande behofvet af ökad utrymme för det under hennes inseeende ställda naturhistoriska riksmuseets samlingar och för tillgodoseende jemväl af andra, med akademiens verksamhet sammanhängande ändamål, att nådig proposition måtte allätas till den då församlade Riksdagen angående anvisande af ett anslag, stort 250,000 rdr, för inköp af den midt emot akademiens nuvarande hus belägna egendom i kvarteret Grönlandet södra, på det att erforderliga nybyggnader för akademiens räkning måtte kunna på denna tomtplats efter hand uppföras. Denna framställning kunde emellertid icke under då varande förhållanden föranleda till någon Eders Kongl. Maj:ts åtgärd,

helst Riksdagen redan var långt framskriden, när frågan först kunde företagas till nådig pröfning.

Vetenskapsakademien har nu, uti skrifvelse den 7 sistlidne november, i underdånighet förnyat sin berörda hemställan och dervid redogjort för de särskilda förhållanden, hvilka hon ansett innebära en kraftig maning för henne att fästa uppmärksamheten på en angelägenhet, som för riksmuseets både nuvarande och framtida verksamhet och förkofran vore af den största vikt.

Hvad först beträffade behovet af ökad utrymme för musei samlingar, erinrar akademien bland annat om den ansenliga tillökning, som dessa samlingar i senare tider vunnit, isynnerhet genom flere af staten bekostade vetenskapliga expeditioner. Det borde icke heller förbises, att denna institution, åtminstone i afseende på flere af dess afdelningar, ännu vore att anse såsom temligen ung och naturligt nog under sin tidigaste period hade sin starkaste tillväxt. Riksmuseum erbjöde ock för närvarande en förut ej anad rikedom af material, hvaraf dock högst betydliga förråd, i anseende till bristande utställningslokaler, måste ligga magasinerade och otillgängliga. Af den mera detaljerade öfersigt, akademien i detta hänseende meddelat, framginge, att musei flesta afdelningar, men isynnerhet den zoologiska och den palæontologiska vore i stort behof af utvidgade lokaler för de redan nu befintliga samlingarna, hvadan förhållandet visade sig ännu ogynsamare, när man afsåge deras framtida förökande.

Akademien har vidare anfört, att den utväg, som vore minst kostsam och derföre i första rummet framställt sig i fråga om afhjelpande af omförmälda behof, vore en påbyggnad af akademiens nuvarande hus. Men en närmare undersökning, grundad på för ändamålet uppgjorda ritningar, hade ådagalagt, att en sådan utväg, om den ock skulle i viss mån vara för museum tillsvidare fördelaktig, likväl icke skulle fullständigt afhjelpa ens det närvarande behovet och således ännu mindre för framtiden förebygga den ständigt återkommande frågan om utvidgning af musei lokaler. Vid sådant förhållande har akademien ansett, att de nu befintliga och förestående krafven på ökad utrymme icke lämpligen kunde tillfredsställas på annat sätt än genom förvärfvande af någon passande tomtplats, som kunde i mån af behof bebyggas enligt en för framtiden uppgjord allmän plan. Till en sådan åtgärd manade äfven nödvändigheten att auskaffa en lokal för sammanförande och ordnande till ett museum af den stora mängd ethnografiska föremål, hvilka förefunnes dels i vetenskapsakademiens samt vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademiens vård, dels ock hos andra offentliga institutioner. Då

nemligen inrättandet af ett ethnografiskt museum vore ett önskningsmål af största vikt, har akademien trott sig finna ett gynsamtt tillfälle att, i sammanhang med ofvan antydda plan, få äfven denna alltför länge åsidosatta fråga löst, då antagligen ett dylikt museum jemväl skulle kunna inrymmas i den eller de byggnader, hvilka på den ifrågasatta tomten komme att uppföras. Der borde äfven framdeles kunna beredas passande lokal för statens meteorologiska centralanstalt, som nu hos akademien vore provisoriskt anordnad i rum, hvilka ursprungligen varit afsedda för ett kemiskt laboratorium och för detsamma med tiden torde blifva behöfliga.

Bland de tomter, som för omförmälda byggnadsändamål blifvit ifrågasatta och undersökta, funnes, enligt akademiens åsigt, ingen i afseende på läge och öfriga egenskaper lämpligare än det blott genom Adolf Fredriks kyrkoplan från akademiens nuvarande hustomt skilda kvarteret Grönlandet södra, under n:ris 26 och 27 gammal och n:ris 1—6 ny nummerordning samt under adressnummern 92 vid drottninggatan. I sin helhet hölle denna tomtplats nu i area 52,731 kvadratfot, men skulle, enligt af Stockholms stadsfullmäktige fattadt beslut, inskränkas till 47,572 kvadratfot derigenom, att den mot söder angränsande gatan, Adolf Fredriks södra kyrkogata, komme att utvidgas från dess nuvarande bredd af omkring 23 fot till 40 fot. Tomten vore för närvarande endast delvis bebyggd med låga åbyggnader af högst två våningar, hvilka vore brandförsäkrade till 120,000 rdr. På sätt ett af vetenskapsakademien till Eders Kongl. Maj:t i bestyrkt afskrift öfverlemnadt köpeanbud utvisar, har egaren af ifrågavarande egendom grosshandlanden Isaak Hirsch till akademien hembjudit densamma för en köpeskillning af 250,000 rdr samt under följande villkor:

1:o. Vetenskapsakademien inträder i de rättigheter och skyldigheter, som tillkomma säljaren på grund af ett med Stockholms stad afslutadt kontrakt angående afstående af delar af tomterna n:ris 1, 5 och 6 för utvidgning af Adolf Fredriks södra kyrkogata, dock att säljaren får af staden uppbära och åtnjuta den för samma tomtdelar betingade köpeskillning 5,000 rdr;

2:o. Köpeskillingsliqvid uppgöres och köpeskillingen, med afdrag för de egendomen vidlådande gravationer, erlägges till säljaren inom den 1 april 1875 med ränta af 5 procent för år från den 1 april 1874;

3:o. Vetenskapsakademien eger tillträda egendomen den 1 april 1874 samt uppbära de af egendomen från och med samma dag utgående hyror och andra inkomster, nu uppgående till 11,500 rdr, men hvilka från och med den 1 april 1874 komma att utgå med 12,000 rdr årligen;

4:o. Säljaren ansvarar för erläggandet af de å inteckningarna i fastigheten upplöpande räntor, intill dess köpeskillingsliqvid skett;

5:o. Vetenskapsakademien ansvarar från tillträdesdagen för alla egendomen vidlådande onera.

Härjemte har säljaren vid ifrågavarande köpeanbud fäst det förbehåll, att samma anbud icke vidare finge anses för honom bindande, så framt icke Eders Kongl. Maj:t behagat besluta att om inköp af egendomen på förenämnda vilkor till näst sammanträdande riksdag aflåta nådig proposition, samt Riksdagen till densamma lemnat sitt bifall senast den 15 mars 1874.

För att söka utreda i hvad mån den föreslagna åtgärden, som dock vore förbunden med ansevärliga kostnader, skulle kunna uppfylla det ändamål, hvilket dermed afsåges, har akademien låtit genom särskilda komiterade, med biträde af riksmuseets intendent, uppgöra ett program med ritningar till tomtens användande; hvilket program akademien förmått sig redan nu kunna för sin del i allmänhet gilla, om ock möjligen åtskilliga detaljanordningar torde, på grund af vidsträcktare erfarenhet, böra undergå förändringar. Af den sålunda utarbetade planen framginge hufvudsakligen: att tomten skulle endast efter hand och i mån af behof bebyggas, hvarvid byggnadens alla delar borde hafva tre våningar; att bebyggandet af tre sidor af tomten vore för en ganska lång framtid tillfyllestgörande; samt att, för afhjelpande af det mest trängande behovet af utrymme, till en början endast byggnaden eller flygeln utefter drottninggatan, å vestra sidan af tomten, skulle uppföras, medan dernäst borde följa den södra flygelbyggnaden, för hvilken ordningsföljd äfven den omständigheten talade, att tomten för närvarande vore mestadels obebyggd utefter förenämnda två sidor, och att således staten under tiden, intill dess det hela blefve ordnad, kunde draga hyresinkomst af de nuvarande hufvudbyggnaderna, belägna utefter norra och östra sidorna. Akademien har vidare låtit genom sin arkitekt uppgöra en ritning jemte kostnadsberäkning för uppförandet af den del af byggnaden, som först vore behöflig, eller flygeln utefter drottninggatan, hvilken kostnadsberäkning uppging till en summa af 176,000 rdr, deruti inbegripna kostnaderna för läktare och 152 fasta skåp i det öfre galleriet äfvensom för en värmeapparat. Äfven om nu anförda kostnadsförslag icke kunde såsom definitivt betraktas, trodde sig akademien emellertid kunna förklara, att ett sådant icke skulle komma att i väsentlig grad öfverskrida den gjorda beräkningen.

På grund af dessa och i öfrigt utvecklade skäl har vetenskapsakademien underdånigst hemställt, det Eders Kongl. Maj:t täcktes före-

slå Riksdagen att, till inköp af omförmälda egendom, kvarteret Grönlandet södra, på de af säljaren uppställda vilkor, anvisa ett anslag af 250,000 rdr.

Då vid pröfning af hvad sålunda i detta ärende förekommit å ena sidan behöfvat af utvidgade lokaler för naturhistoriska riksmuseets samlingar synes mig fullt ådagalagdt, samt, å andra sidan, den föreslagna åtgärden till nämnda behöfs afhjelpande efter min åsigt innefattar den ändamålsenligaste lösning af denna fråga, och då härtill kommer, att tillfället till förvärfvande för statens räkning af omförmälda för ändamålet synnerligen väl lämpade tomtplats icke torde återkomma, så tvekar jag icke att tillstyrka, det Eders Kongl. Maj:t täcktes, med bifall till vetenskapsakademiens framställning, i nåder föreslå Riksdagen att för ifrågavarande ändamål å extra stat för år 1875 anvisa ett anslag af 250,000 rdr.

55:o.

Som de extra anslag, hvilka vid nästlidne riksdag blefvo för ändamål tillhörande vitterhets-, historie- och antiqvitets-akademiens verksamhet anvisade, fortfarande äro till lika belopp behöfliga, på det att akademien må kunna utan afbrott fortsätta sina arbeten och egna behörig omsorg åt de under hennes vård stående offentliga samlingar, får jag, med anledning af akademiens i ämnet gjorda framställning, i underdånighet tillstyrka, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att äfven för år 1875 bevilja enahanda extra anslag, nemligen:

till undersökning och beskrifning af fäderneslandet fornlemningar m. m.	rdr 5,000
till arvoden åt vetenskapligt bildade biträden vid ordnandet och vården af statens under akademiens inseende ställda samlingar och till aflöning åt vaktbetjening vid samlingarnas offentliga förevisning	» 4,000
till utgifvande af planschverk öfver fornsaker och andra märkvärdiga föremål i statens historiska museum samt öfver svenska sigill från medeltiden	» 2,000

56:o.

Sedan den sist församlade riksdagen till uppförande af en ny byggnad för musikaliska akademien och dess läroverk å kronans tomt n:o 8 i kvarteret Blasieholmen beviljat ett extra anslag af 190,000 rdr

och deraf anvisat 100,000 rdr att under år 1874 i mån af behof utgå, får jag uppå derom af öfverintendents-embetet gjord framställning i underdånighet hemställa, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att återstoden af det beviljade anslaget måtte varda anvisadt att med 90,000 rdr under år 1875 för berörda ändamål ställas till öfverintendents-embetets disposition.

57:o.

Hospitalsvårdsordnande.

Sedan hos sist församlade riksdag fråga blifvit väckt om medels beviljande till anläggning af nya eller utvidgning af redan befintliga hospital för sinnessjuka, och Eders Kongl. Maj:t låtit till Riksdagen öfverlemna ett af serafimer-ordensgillet den 19 mars 1873 afgifvet underdånigt utlåtande i ämnet, har Riksdagen uti underdånig skrifvelse den 22 påföljande maj anført, att behofvet af kraftiga och skyndsamma åtgärder till åstadkommande af ökad hospitalsvård för sinnessjuka syntes Riksdagen till fullo ådagalagdt och att derföre, om något eller några bland de af ordensgillet antydda byggnadsförslag utaf Eders Kongl. Maj:t pröfvats, Riksdagen ej skulle tvekat att bevilja de för byggnadsarbetenas påbörjande erforderliga medel, men att, då denna angelägenhet dittills icke tagits under nådigt öfvervägande, Riksdagen funnit sig föränlåten endast till den anhållan, det Eders Kongl. Maj:t täcktes låta uppgöra fullständig plan för ett tillfredsställande ordnande af hospitalsvården i riket samt till nästa Riksdag göra den framställning i ämnet, hvartill omständigheterna kunde finnas föranleda.

Serafimerordensgillet, som med anledning häraf fått sig anbefaldt att utarbete en dylik plan, har den 22 sistlidne november afgifvit underdånigt utlåtande i ärendet, hvaraf inhemtats bland annat:

att efter utfärdandet af stadgan den 5 mars 1858, hvarigenom de offentliga sinnessjukvårdsanstalterna erhållit sin nuvarande organisation, dels nya hospital blifvit öppnade å Konradsberg invid Stockholm och å Hisingen i närheten af Göteborg, äfvensom vid Hernösand, dels betydliga tillbyggnader verkstälts vid Stockholms hospital samt hospitalen i Vadstena, Upsala och Nyköping, dels ock mera omfattande förändringar i afseende på lokalernas anordning vidtagits inom de äldre byggnaderna i Vadstena, Vexjö, Visby, Malmö och Hernösand, genom hvilka åtgärder antalet sjukplatser vid samtliga hospitalen blifvit sedan år 1861, då Stockholms hospital öppnades, ökad från 1,074 till 1,451 eller med 377 nya platser, men att likväl denna utvidgning befunnits otillräcklig,

enär sinnessjukdomarnas antal så tilltagit, att, då vid den år 1860 anställda folkräkning funnos 7,542 sinnessjuka på en folkmängd af 3,859,728 personer, deremot vid folkräkningen år 1870, upptagande 4,168,525 personer, ifrågavarande sjukes antal uppgick till omkring 9,000, i båda fallen idioterna inberäknade: således år 1860 en sinnessjuk på 512 invånare eller 19,55 sådana sjuka på 10,000, men år 1870 en sinnessjuk på 463 invånare eller 21,51 på 10,000, hvarföre och emedan under nämnda tid desse sjukes antal ökats ej allenast i förhållande till folkmängdens tillväxt, utan äfven icke obetydligt derutöfver, samt med hänsyn till den i utlandet vunna erfarenhet det kunde befaras, att en sådan tillökning skulle fortfarande ega rum, ordensgillet ansett rådligast att, då fråga nu vore om hospitalsväsendets fullständiga ordnande för någon längre tid, tillgång på sjukplatser beräknas åtminstone för en fjerdedel af det vid 1870 års folkräkning uppgifna antalet sinnessjuka, och således platserna uppbringas till omkring 2,250;

att, sedan ordensgillet underställt Eders Kongl. Maj:ts pröfning en efter det s. k. korridorssystemet uppgjord plan till *ny hospitalsbyggnad vid staden Lund*, och Eders Kongl. Maj:t den 7 december 1872 anbefallt ordensgillet att taga i öfvervägande, huruvida det s. k. paviljongsystemet borde vid denna byggnad tillämpas, samt i sådant fall inkomma med det ytterligare förslag, hvartill omständigheterna kunde föranleda, ordensgillet uppgjort nytt program med tillämpning af hvad som synts ändamålsenligast i båda systemen och låtit genom arkitekten P. U. Stenhammar i öfverensstämmelse med detta program utarbета nya ritningar till ifrågavarande hospitalsanläggning, afsedd att innefatta 260 sjukplatser, bland hvilka, i anseende till det numera inträdda behovet af ökad utrymme äfven för patienter utaf första betalningsklassen, 10 platser skulle för sådana patienter anordnas; varande enligt dessa ritningar, som med tillhörande kostnadsförslag undergått granskning hos öfverintendentsembetet, byggnaden beräknad att kosta 1,485,680 rdr, hvartill kommer, att — emedan den för detta hospital utsedda jordlägenheten vid en af majoren vid väg- och vattenbyggnadscorpsen N. F. Frykholm på ordensgillets anmodan verkställd undersökning befunnits icke alla tider af året lemna nödig tillgång på godt vatten, och för den skull ett förslag blifvit uppgjort att, efter aftal med staden Lund, få dess vattenledning utsträckt till hospitalstomten, i hvilket fall skulle erfordras dels en serviceresservoir på hospitalets område för omkring tre dagars vattenbehof vid tillfällen, då vattenledningen för reparation eller af annan orsak kunde blifva afstängd, och dels särskild hufvudledning genom tomten till byggnaderna, — dessa anordningar beräknats att kosta sam-

manlagdt 14,100 rdr, förutom årlig förbrukningsafgift, hvilken styrelsen för Lunds vattenledning, under förbehåll af stadsfullmäktiges godkännande, bestämt till 3,200 rdr;

att vid *Hernösands hospital*, der äfven sinnessjuka från Jemtland intagas, kan genom nybyggnad och någon utvidgning af jordområdet, hvartill finnes tillfälle, beredas utrymme för 50 patienter utöfver nuvarande antalet; till hvilken nybyggnad och i sammanhang dermed erforderliga förändringar inom det nu befintliga hospitalhuset ritningar och kostnadsförslag blifvit utarbetade, afseende jemväl att bereda bostad för öfverläkaren, som, enligt 1858 års stadga, skall vara vid hospitalet boende, men hittills icke kunnat der erhålla boställslägenhet; uppgående den beräknade byggnadskostnaden till 266,811 rdr 10 öre, hvilken summa dock öfverintendents-embetet, vid ritnings- och kostnadsförslagens granskning, med afseende på gängse prisförhållanden funnit böra höjas till 300,000 rdr;

att det synnerligen väl belägna och med vidsträckt jordområde försedda *hospitalet vid Upsala*, som derföre särdeles väl lämpar sig för sjukvårdens ordnande i betydligare omfattning, af ordensgillet ansetts böra, med någon inskränkning i en genom hospitalsdirektionens försorg uppgjord plan, utvidgas medelst en större byggnad för 80 patienter, jemte administrations- och ekonomilägenheter, samt en mindre paviljong för 20 cellpatienter; hvilka nybyggnader beräknats medföra en kostnad af 551,000 rdr;

att genom några i senare tid verkställda förändringar vid *Vexjö hospital* antalet sjukplatser derstädes kunnat från 130 uppbringas till 180, men att rummen för våldsamme och stormande patienter, eller de s. k. cellafdelningarna icke på samma gång blifvit ökade, hvilket vållar svåra olägenheter och i väsentlig mån motverkar eller rent af förhindrar sjukvårdens ändamålsenliga handhafvande, hvarföre dessa afdelningars utvidgning vore af största behof påkallad, och borde den så mycket hellre ega rum, som i sammanhang dermed kunde, utan synnerlig förhöjning i byggnadskostnaden, erhållas ytterligare omkring 36 sjukplatser; till hvilken utvidgning ordensgillet låtit uppgöra ritningar jemte kostnadsförslag, slutande på en summa af 76,501 rdr, hvartill öfverintendents-embetet likväl ansett böra läggas 750 rdr för anbringande af takfönster i hospitalets nuvarande cellkorridorer, kommande derigenom kostnadsbeloppet att uppgå till 77,251 rdr; och har ordensgillet åsyftat, att genom förberörda anordningar vid hospitalen i Hernösand, Upsala och Vexjö behofvet af ökad hospitalsvård skulle afhjelpas företrädesvis för

de i afseende på sådan vård nu vanlottade landskapen, Jemtland, Hel-singland och Dalarne samt norra delen af Småland;

att Vermlands och Örebro läns äfvensom norra Västergötlands stora behof att vidsträcktare, än hittills, vid allmän anstalt erhålla vård för sina sinnessjuke syntes icke kunna afhjelpas annorlunda än genom upp-förande af ett nytt hospital för dessa orter, hvarom äfven landstingen derstädes hos Eders Kongl. Maj:t gjort underdåniga framställningar, men att tiden ännu icke medgifvit ordensgillet att utreda, hvarest ett sådant hospital kunde lämpligast anläggas, och således ej heller att uppgöra byggnadsplan för detsamma; dock har ordensgillet ansett ho-spitalet, om det skulle fylla sitt ändamål, böra lemna vård åt minst 200 sinnessjuke och vara beläget å något centralt ställe inom nämnda län, helst i trakten af staden Örebro, som redan står i liffig jernvägsförbin-delse med angränsande landskap;

att, hvad beträffar rikets två nordligaste län, Norr- och Vesterbottens, till hvilkas förman Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i sistnämnda län gjort underdånig framställning om ett nytt hospitals anläggande i staden Umeå, ordensgillet väl ansett den föreslagna utvidgningen af Hernösands hospital böra i någon mån komma äfven ifrågavarande län till godo, men att, då, i anseende till det stora afståndet, svårighet mö-ter, synnerligast vintertiden, för de vansinniges forslande till Hernö-sand, hvarföre ock, såsom Eders Kongl. Maj:ts bemälde befallningshaf-vande upplyst, ett icke ringa antal sådana måst vårdas å länslasarettet, hvilket förhållande dock menligt inverkar på hela sjukbehandlingen der-städes, ordensgillet fördenskull funnit det vara oundgängligt att inom dessa aflägsna delar af riket, i likhet med hvad redan skett på Got-land, inrätta en särskild, mindre vårdanstalt för sinnessjuke; antagande ordensgillet, som för närvarande icke kunnat framlägga någon plan till en sådan anstalt, att ett hospital med 50 sängar skulle blifva för ända-målet tillräckligt;

att, då den offentliga sinnessjukvården icke kunde betraktas såsom väl och fullständigt ordnad, så framt ej utväg finnes att befria de egentligen kurativa anstalterna från sådana sinnesrubbad, som, ehuru obotliga, likväl såsom samhällsvådliga icke få utskrifvas och således förhindra dessa kostsamma anstalter att i den utsträckning, som eljest kunnat ega rum, verka för det med dem afsedda ändamål, ordensgillet derföre ansett lämpligast, att, sedan det föreslagna hospitalet vid Lund blifvit fullbordadt och dit öfverflyttats de å Malmö hospital befintliga sjuke, detta senare hospital, som till följd af sitt trånga utrymme och

sitt läge inom staden icke egnar sig till en kuranstalt, i stället ordnas till ett sjukhem för dylika obotliga, af hvilka der borde kunna inrymmas ett antal af åtminstone 150; hvarjemte och enär, i anseende till mängden af så beskaffade obotliga, ett enda sådant sjukhem vore otillräckligt, ordensgillet ansett att ett i granskapet af det nya hospitalet å Hisingen beläget, hospitalsförvaltningen tillhörigt hemman vid namn Backa, hvilket är utarrenderadt genom kontrakt, som tilländagår viss tid efter skedd uppsägning, likaledes borde upplåtas och bebyggas till ett dylikt hem för omkring 100 sinnessjuke, då hemmanet äfven kunde användas såsom farm, der det närbelägna hospitalets tillsammans och tillfrisknande patienter skulle sysselsättas med jordarbeten;

att, enligt hvad sålunda blifvit af ordensgillet anfördt, till ett fullständigt och ändamålsenligt ordnande af den offentliga sinnessjukvården för någon längre tid skulle fordras:

	Antal nya sjukplatser.	Beräknade kostnader. Rår.
1:o att å redan utsedd lägenhet vid Lund uppföres ett hospital efter ofvan angifna blandade system, med...	260	
beräknadt att kosta	1,485,680	
hvertill komma utgifterna dels för beredande af vattentillgång, omkring	14,100	
dels för uppgörande, särskilda gånger, af byggnadsritningar och kostnadsförslag, för lägenhetens undersökning samt för det af majoren Frykholm afgifna utlåtande i ämnet med åtföljande ritningar	4,910	1,504,690
2:o att genom nybyggnad vid och förändring af Hernösands hospital detta utvidgas med	50	
och tillika förses med bostad för öfverläkaren; uppgående kostnaden, enligt öfverintendents-embetets förslag, till	300,000	
med tillägg af köpeskillingen för jord, som till tomtens utvidgning erfordras, omkring	8,000	308,000
3:o att vid Vexiö hospital nya cellbyggnader uppföras och andra anordningar vidtagas, hvarigenom vinnas med en kostnad af	36	77,251
4:o att nybyggnad verkställes vid Upsala hospital i ändamål att bereda	100	
jemte administrations- och ekonomilokaler, utgörande kostnaden.....		551,000

	Antal nya sjukplatser.	Beräknade kostnader. Rdr.
5:o att å ställe, som kan varda utsedt inom Örebro eller Vermlands län, uppbygges ett nytt hospital med hvarför arkitekten Stenhammar, med ledning af hittills vunnin erfarenhet, approximativt beräknat kostnaden till	200	1,000,000
6:o att för Norr- och Vesterbottens län anlägges ett nytt, mindre hospital med	50	
varande kostnaden därför af nämnde arkitekt beräknad till omkring		250,000
7:o att, i den mån de sinnessjuka å hospitalet i Malmö varda öfverflyttade till ifrågavarande nya anstalt vid Lund, hospitalbyggnaderna i Malmö undergå de förändringar, som finnas nödiga för deras användande till asyl för obotligt sinnessjuka, hvilka ej kunna eller böra åt enskild vård anförtros, beräknade att upptaga omkring	150	
hvilka förändringar samme arkitekt antagit komma att medföra en kostnad af		100,000
samt		
8:o att hemmanet Backa å Hisingen vid Göteborg äfvenledes ordnas och bebygges till ett dylikt sjukhem med omkring	100	
af Stenhammar approximativt beräknadt att kosta		200,000
tillsammans	946	3,990,941;

att till det uppgifna antalet nya sjukplatser komma ytterligare 40 platser, som år 1874 blifva tillgängliga, nemligen 20 vid Göteborgs nya hospital och 20 vid det genom redan skedda tillbyggnader utvidgade Stockholms hospital, utan att denna tillökning medförer annan kostnad än den för nödig persedelutredning och betjening samt för kökslägenhetens vid Stockholms hospital utvidgning och ordnande på ändamålsenligare sätt, i afseende på hvilken kostnad ordensgillet gjort särskild anmälan i sammanhang med den underdåniga framställningen om anslag till hospitalsfondens förstärkande;

att, då vid nuvarande hospitalen, med undantag af det i Malmö, hvilket såsom kuranstalt borde indragas, finnas 1,276 sjukplatser, skulle efter genomförande af den nu föreslagna organisationsplanen, som afser 986 nya platser, rikets hospital således komma att inrymma omkring 2,262 sjukplatser, nemligen:

hospitalet vid	Lund	260
»	» Göteborg	170
»	i Vexjö	216
»	» Vadstena	350
»	» Nyköping	70
»	» Stockholm	224
»	vid Upsala	255
»	i Örebro eller Vermlands län	200
»	vid Hernösand	189
»	i Vester- eller Norrbottens län	50
»	» Visby	28
»	» Malmö, för obotliga	150
»	å Backa, » »	100
		2,262,

motsvarande i det närmaste en fjerdedel eller 25 procent af det till omkring 9,000 uppgifna antalet sinnessjuka vid utgången af år 1870; och att ordensgillet — som vid uppgörandet af detta förslag till hospitalsväsendets ordnande sökt tillgodose de särskilda landsdelarnes behof af vård för sinnessjuka, dock med vidhållande af den i hospitalstadgan gällande grundsats, att hospital i fråga om sjukens intagande icke skall vara bundet vid något visst område, utan hafva skyldighet att, när så nödigt är och plats finnes ledig, emottaga sinnessjuk äfven från aflägsnare orter — velat med den ordning, hvori gillet uppställt ofvanstående åtta punkter, i hvilka dess förslag blifvit sammanfattadt, äfven antyda ordningen för de föreslagna byggnadsarbetenas utförande; men att, då hospitalsanläggningen vid Lund, som ansetts böra först företagas, skulle i början kräfvat endast någon del af den derför beräknade kostnads-summa, och då det vore högeligen önskvärdt, att med de jemförelsevis mindre byggnadsarbetena vid Hernösand och Vexjö, hvilka dernäst borde verkställas, icke finge anstå under hela den tid, som erfordras till fullbordan af förstnämnda, mera omfattande företag, utan dessa arbeten kunde samtidigt dermed få begynnas, ordensgillet fördenskull, i afseende på anordnandet af medel till ifrågavarande organisationsplans genomförande i den mån densamma kunne nådigt godkännande, funnit det vara lämpligast, om till Eders Kongl. Maj:ts disposition för ändamålet blefve anvisad en viss rund summa årligen, hvilken summa af ordensgillet föreslagits till 400,000 rdr för år 1874 och 1,000,000 rdr för år 1875, hvarefter hospitals-öfverstyrelsen skulle hvarje år till Eders Kongl. Maj:t ingifva förslag å de arbeten, som under påföljande året borde utföras.

På grund af den utredning serafimer-ordensgillet sålunda i detta viktiga ärende meddelat, och då de föreslagna åtgärderna till afhjelpande af ifrågavarande stora samhällsbehof kräfva skyndsamt verkställighet, hemställer jag i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t täcktes hos Riksdagen äska att, såsom ordensgillet föreslagit, anslag för ändamålet må beviljas att utgå såväl under år 1874 som under år 1875, men då de för närvarande rådande ovanligt höga pris på dagsverken och byggnadsmaterialier måste göra det arbete, som under dessa år verkställas, synnerligen dyrt, och det vid sådant förhållande icke torde vara skäl att staten under år 1875 nedlägger så stora kostnader, som serafimer-ordensgillet föreslagit, på arbeten, hvilka, om någon del af dem uppskjötēs till ett följande år, efter all sannolikhet skulle kunna fullbordas för ett billigare pris än nu beräknats, tillstyrker jag, att anslaget måtte bestämmas till 400,000 rdr under år 1874 samt 500,000 rdr under år 1875, med lemnad rätt att för ett följande års arbeten använda hvad som kan finnas besparadt å ett föregående års anslag.

58:o.

Uti underdånig skrifvelse den 18 sistlidne november har serafimer-ordensgillet anført: *att*, sedan Riksdagen uppå Eders Kongl. Maj:ts nädiga framställning anvisat till allmänna hospitalsfondens förstärkande under år 1874 ett extra anslag af 130,000 rdr, hade prisen på livsmedel och materialier af nästan alla slag, äfvensom på arbetslöner, öfver hela riket betydligt stigit, till följd hvaraf utgifterna för sjukvård och administration vid hospitalen komme att, så vidt efter hållna entreprenad-auktioner kunde bedömas, öfverstiga utgifterna under år 1873 med 55,000 rdr; *att* ordensgillet af enahanda orsak funnit sig föranledt till särskild underdånig hemställan om löneförbättring för tjenstemännen så väl hos ordensgillet som vid hospitalsstaten, att vidtaga från och med år 1874, hvilken löneförbättring, om den blefve faststald, skulle för hospitalsfonden medföra en ökad årlig utgift af 8,174 rdr 60 öre; *att*, då behofvet af vård för sinnessjuka vid dertill afsedda offentliga anstalter sedan flera år befunnits i stigande, under det rikets hospital varit till fulla upptagna, ordensgillet, för att i någon mån afhjelpa detta behof, låtit dels vid Stockholms hospital medelst tillbyggnader, jemte cellafdelningarnas utvidgning, bereda utrymme för ytterligare 40 patienter, och dels vid Göteborgs nya hospital ordna ytterligare 20 sängar, så att vid förstnämnda hospital ett antal af 20 nya sjukplatser redan

*Allmänna
hospitalsfondens
förstärkande.*

år 1873 kunnat upplåtas och det öfriga antalet vid båda hospitalen blefve med år 1874 tillgängligt, för hvilka 60 sjukplatsers utredning med möbler, gång- och sängkläder m. m. kostnaden icke kunde beräknas lägre än 150 rdr på hvarje plats, eller för 60 platser tillsammans 9,000 rdr; kommande underhållskostnaden år 1874 för 60 patienter med nödig betjening antagligen icke att understiga 18,000 rdr, eller 300 rdr för hvarje patient; att som, efter förökandet af patientantalet vid Stockholms hospital, det der inrättade köket blefve otillräckligt — hvartill komme, att detsamma med tillhörande ångpanna genom sitt läge vid och till en del uti midtelpartiet af stora sjukhusbyggnaden befunnits medföra flera o-lägenheter, hvarföre ock hospitalsdirektionen redan år 1872 låtit uppgöra plan till ny köksbyggnad vid hospitalet, i sammanhang hvarmed nuvarande kökslokalen skulle förändras till ett väl behöfvt samlingsrum för lugna patienter å allmänna afdelningarna, hvilken nybyggnad och förändring beräknats till en kostnad af 18,000 rdr — ordensgillet, som funnit dessa föreslagna anordningar ändamålsenliga, ansåge desamma böra under år 1874 utföras, så framt medel dertill kunde erhållas, i hvilket afseende dock, till följd af de numera gängse pris, den beräknade kostnadssumman syntes böra höjas med åtminstone 25 procent derå, eller till 22,500 rdr; att, då de sålunda beräknade ökade utgifterna för år 1874, uppgående till sammanlagdt 112,674 rdr 60 öre, ej kunde af hospitalsfonden bestridas, enär denna fond icke, utöfver sina ordinarie inkomster och ofvan omförmälda statsanslag, 130,000 rdr, hvilket ej vore för nu ifrågavarande tillkomna behof afsedt, hade att för nämnda år påräkna någon annan inkomst än den som kunde uppkomma derigenom, att hospitalsafgiften för patient af tredje betalningsklassen blifvit höjd från 25 till 30 öre om dagen, hvilken förhöjning kunde antagas för år 1874 lemna ett inkomstbelopp af högst 18,000 rdr, så återstode, efter afdrag af sistnämnda belopp, en brist af 94,674 rdr 60 öre, med hvilken summa, jemnad till 95,000 rdr, det hospitalsfonden redan beviljade anslaget för år 1874 behöfde höjas; samt att, beträffande fondens behof af anslag för år 1875, någon grund icke funnes till det antagande, att kostnaden för sjukvård och administration skulle vid den tiden hafva i någon mån nedgått, utan tvärtom efter all anledning den offentliga sinnessjukvården då erhållit ett ännu större omfång, hvarföre, och med afseende å otillräckligheten af anslaget för år 1874, till hospitalsfondens förstärkande under nästföljande året erfordrades ett belopp af 200,000 rdr; och har serafimer-ordensgillet underdånigst hemställt, att Eders Kongl. Maj:t täcktes hos Riksdagen äska anvisandet af berörda, dels för år 1874 och dels för år 1875 behöfva anslag.

Då en förbättring jemväl i de vid serafimer-ordensgillet samt hospitalen anstälde tjänstemäns löner, hvilka utgå från hospitalsfonden, synes billig, samt öfrige ofvan upptagna särskilda utgiftsbelopp kunna anses vara af behovet oundgängligen påkallade, tillstyrker jag i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen, att såsom förhöjning i det beviljade extra anslaget till hospitalsfonden för år 1874 anvisa 95,000 rdr, samt till fondens förstärkande under år 1875 ett extra anslag af 200,000 rdr, båda beloppen att i mån af behof utgå.

59:o.

Sedan 1873 års riksdag i likhet med de tre närmast föregående anvisat statsanslag af 2,500 rdr till den i Sköfde inrättade vårdanstalt för sinnesslöa barn, under vilkor att två elever skulle der åtnjuta fri undervisning och vård, har anstaltens föreståndarinna Emanuela Carlbeck hos Eders Kongl. Maj:t i underdånighet anhållit, att då de till antalet omkring 50 barn, för hvilka under nästlidne år inträde vid anstalten blifvit sökt, endast 7 kunnat mottagas i anseende till de ringa tillgångar, öfver hvilka anstalten hade att förfoga, ett anslag förhöjdt till 5,000 rdr måtte för nästkommande år beviljas, hvarigenom anstaltens verksamhet skulle kunna utvidgas och plats derstädes beredas för ytterligare två frielever.

*Vårdanstalten
i Sköfde för
sinnesslöa barn.*

I häröfver infordradt, den 15 oktober 1873 afgifvet utlåtande har kongl. serafimer-ordensgillet förmålt, att vid det besök, som generaldirektören öfver hospitalen i riket den 28 augusti samma år gjort vid idiothemmet, denna anstalt, hvarest då vårdades 16 gossar och 14 flickor, af hvilka 5 voro frielever, medan för hvarje af de öfriga erlades en årsafgift af 50 till 400 rdr, fortfarande befunnit sig i fullt tillfredsställande skick, samt förtjent af det allmännas förtroende, i följd hvaraf och då behof ostridigt förefunnes af utvidgad vård för sinnesslöa barn, serafimer-ordensgillet, med afseende jemväl å den under senare åren inträffade förhöjning i underhållskostnaderna, funnit sig böra tillstyrka bifall till ansökningen.

Med hänseende till hvad sålunda blifvit anfördt, tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte till Riksdagen göra nådig framställning derom, att till understöd för omförmälda anstalt för sinnesslöa barn måtte för år 1875 beviljas ett extra anslag af 5,000 rdr mot vilkor att fyra obemedlade sinnesslöa barn der åtnjuta kostnadsfri undervisning och vård.

60:o.

*Föreningen för
sinnesslöa barns
vård.*

Föreningen för sinnesslöa barns vård, som, uppå Eders Kongl. Maj:ts hos Riksdagen gjorda nådiga framställning, för år 1874 fått sig beviljadt ett statsanslag af 2,000 rdr såsom understöd åt den af föreningen i Stockholm inrättade skola för sinnesslöa barn, har i underdånighet anhållit, att ett lika stort anslag måtte föreningen beredas för år 1875, enär de barn, för hvilka inträde vid denna anstalt söktes, till största delen vore i den ställning, att skolans styrelse ansåge sig pligtig att alltjemt nedsätta årsafgiften, men en sådan nedsättning endast genom understöd från statens sida kunde i vidsträcktare mån medgifvas, helst de bidrag, som den enskilda välgörenheten tillskyndade anstalten, måste till någon del reserveras för att bereda möjlighet till lokalens utvidgning, hvilken påkallades af det allt större antalet inträdesökande, hvarjemte för inrättningens fullt ändamålsenliga ordnande erfordrades flera nybyggnader; och har serafimer-ordensgillet uti häröfver infordradt utlåtande, med förmälan, att general-direktören öfver hospitalen i riket vitsordat, det omförmälda skola fortfarande vore i alla afseenden ändamålsenligt ordnad, samt att der numera vårdades och undervisades tjugu barn, tillstyrkt bifall till ansökningen.

Med anledning häraf hemställer jag i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att såsom understöd till ifrågasvarande vård- och undervisningsanstalt anvisa för år 1875 ett extra anslag af 2,000 rdr, under enahanda vilkor, som för det förut beviljade anslagets åtnjutande varit bestämdt, eller att minst tjugu elever, af hvilka fyra afgiftsfritt, vid anstalten vårdas och undervisas.

61:o.

*Sjukhemmet
för spetsläske
i Jerfso.*

Sedan Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Gefleborgs län uti underdånig skrifvelse den 30 oktober 1873 hemställt, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till näst sammanträdande riksdag aflåta nådig proposition om beviljande af ett anslag till samma belopp, som vid senaste riksdag erhållits, eller 4,000 rdr, att för år 1875 utgå såsom understöd till det i Jerfso socken inrättade sjukhemmet för spetsläske, under vilkor att länets landsting till samma ändamål bidroge med minst lika stort belopp; så har Eders Kongl. Maj:ts sundhetskollodium i häröfver infor-

dradt, den 26 sistlidne november afgifvet underdånigt utlåtande anført: att, enligt ingångna rapporter, de spetälskes antal i Helsingland under år 1872 uppgått till 107 personer, nemligen 60 män och 47 qvinnor, af hvilka 48 män och 40 qvinnor voro qvarstående sjuka från föregående år, samt 12 män och 7 qvinnor tillkomna under redovisningsåret; att 7 män och 6 qvinnor under året affidit, så att vid årets slut 94 personer, deraf 53 män och 41 qvinnor återstodo, af sjukdomen mer eller mindre angripna; att af samtliga antecknade sjuka 72 uppgifvits såsom arbetsföra och 29 såsom till arbete alldeles oförmögna; att sjukdomen förekommit i 36 fall hos bönder, deras hustrur och barn, i 53 fall hos husmän, torpare, tjenste- och fattighjon, samt i 18 fall hos soldater, handtverkare m. fl.; och att af förenämnda antal sjuka blifvit under år 1872 å sjukhemmet vårdade 23, nemligen 13 män och 10 qvinnor, utaf hvilka 1 man och 3 qvinnor utgått derifrån såsom friska eller förbättrade, 2 affidit och 17 varit qvarliggande å anstalten till år 1873. Och då af hvad sålunda blifvit anfördt framginge, dels att sjukdomen spetälska ännu hade en ganska betydlig spridning inom Helsingland, samt att en stor del af de sjuka befunne sig i så knappa lefnadsvilkor, att de vore nära urståndsatta att sjelfva förskaffa sig den omvårdnad och skötsel, som deras beklagansvärda tillstånd kräfde, dels ock att nämnda sjukhem redan utöfvat en särdeles välgörande verksamhet, hvilken borde blifva större i samma mån som inrättningen genom erforderligt anslag finge tillfälle att fritt och obehindradt verka i sin ursprungligen afsedda omfattning — såsom äfven visat sig deraf, att anstalten genom det för år 1873 beviljade förhöjda statsanslaget af 4,000 rdr kunnat öka sjukplatsernas antal och således intaga flera sjuka än som varit möjligt under föregående år, då den egde ett lägre anslag till sitt förfogande, — fördenskull och i betraktande så väl af ifrågavarande sjukdoms svårartade beskaffenhet samt den noggranna vård, hvaraf de dermed behäftade personer vore i behof, som ock af den vigt sjukdomens minskning och hämmande egde för staten, hvars medverkan till ändamålet alltså syntes af flera skäl påkallad, har kollegium tillstyrkt nådigt bifall till förberörda framställning.

Lika med Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande och sundhetskollégium hemställer jag i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att för omförmälda ändamål bevilja ett extra anslag af 4,000 rdr, att år 1875 utgå under förut stadgadt förbehåll.

62:o.

*Anslag för den
internationella
antropologiskt-
arkeologiska
kongressens
möte i Stock-
holm.*

Sedan den internationella antropologiskt-arkeologiska kongressen vid sitt sammanträde i Brüssel år 1872 beslutat att hålla sitt nästa, eller sjunde, möte i Stockholm under loppet af innevarande år, har den komite, som fått i uppdrag att härstädes anordna mötet, för hvilket tiden blifvit bestämd till den 7—16 instundande augusti, hos Eders Kongl. Maj:t i underdånighet anhållit, att till Riksdagen måtte aflåtas nådig proposition om anvisande af ett anslag af 15,000 rdr, såsom bidrag till bestridande af utgifterna för nämnda möte.

Uti den skrifvelse, bemälda komite härom ingifvit, har komiten redogjort för de allmänna kostnader, hvilka kunde anses för ändamålet oundgängliga, såsom, bland annat, för tryckning af program och cirkulärskrifvelser, iordningställandet af samlingslokal, utställning af fornsaker och andra föremål, anordnandet af utfärder till arkeologiskt märkliga orter, och gräfvningar å de orter hvilka sålunda komme att besökas, äfvensom utgifvande af berättelse om mötets förhandlingar, hvilken berättelse, då den lämpligen borde affattas på franska språket och tillika vara försedd med upplysande teckningar, utan tvifvel komme att medföra den drygaste utgiften. För att kunna med större säkerhet beräkna den summa, hvartill anförda och andra omkostnader kunde antagas uppgå, har komiten förskaffat sig del af de närmast föregående kongressernas räkenskaper och dervid inhemtat, att vid mötet i Brüssel de motsvarande utgifterna belöpte sig till mer än 23,000 francs (omkring 16,450 rdr), deraf 11,500 francs särskildt för berättelsens tryckning. Vid mötet i Bologna utgäfvos för anordnande af kongressen och af de dervid utställda fornsakerna, för utfärder samt för tryckning af berättelsen 32,028 lire (omkring 22,400 rdr), hvarförutom städerna Bologna, Ravenna och Modena samt en enskild person för kongressens festliga emottagande anslagit en summa af omkring 100,000 lire. Utgifterna för det blifvande mötet i Stockholm, hvilka i anseende till stegrade varupris och nödvändigheten att här vidtaga en mängd anordningar, som icke voro erforderliga i ett land sådant som Belgien, med hvars språk alla kongressledamöterna voro förtrogna, har komiten, hufvudsakligen med ledning af den belgiska kongressens räkenskaper beräknat till åtminstone 18,000 rdr, deraf dock förslagsvis ett belopp af 3,000 rdr kunde antagas inflyta genom ledamotsafgifter.

Eders Kongl. Maj:ts vitterhets-, historie- och antiqvitets-akademi, som öfver den af komiten gjorda framställningen afgifvit infordradt un-

derdånigt utlåtande, har deruti anfört: att sådana möten som det ifrågaställda, der vetenskapsmän, bekante med olika länders arkeologiska förhållanden, sammanträdde för att utbyta erfarenhet och åsigter, vore af största vigt för vetenskapens främjande; att kongressens beslut att innevarande år samlas i Sveriges hufvudstad blifvit föranledt af dess medlemmars önskan att göra närmare bekantskap med våra rika samlingar och i allmänhet med Sveriges arkeologiska förhållanden, hvilka till följd af vårt lands läge i utkanten af Europa lemnade säkrare upplysningar med afseende på de förhistoriska folken än som kunde hemtas från sydligare länder, der flera folkslag aflöst hvarandra; att de senare årens kongressmöten fått åtnjuta understöd af vederbörande regeringar och folkets representanter; samt att den begärda summan snarare kunde anses för lågt än för högt beräknad, då man toge i betraktande de för mötet nödiga omkostnaderna, och då ledamotsavgifterna här sannolikt komme att inbringa ett jemförelsevis ringa belopp.

Af hvad sålunda blifvit anfördt hemtar jag tillräckligt skäl att i underdånighet tillstyrka, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för år 1874 anvisa ett särskildt anslag af 15,000 rdr, såsom bidrag till bestridande af kostnaderna för ifrågavarande vetenskapliga kongress-sammanträde i hufvudstaden.

63:o.

Uti en till Eders Kongl. Maj:t ingifven skrift har amanuensen vid Lunds universitets historiska museum, filosofie doktorn Hjalmar Stolpe Naturhistoriska och arkeologiska undersökningar på Björköen i Mälaren. underdånigst anhållit om ett statsanslag af 2,500 rdr årligen under en tid af fem år, att såsom reservationsanslag och emot redovisning af honom användas till bestridande af omkostnaderna för fortsättandet under nämnda tid af de naturhistoriska och arkeologiska undersökningar han under de tre sistförflutna åren, till en början på egen bekostnad och vidare med understöd af allmänna medel, anställt på Björköen i Mälaren, i ändamål att dels genom gräfningar i den der befintliga s. k. svarta jorden söka utforska dess uppkomst och betydelse samt tillvarata de kvarlevor från en forntida kultur, såsom fornsaker och ben af husdjur och vilda djur, hvilka deruti funnes inbäddade; dels medelst muddringar i sundet mellan Björköen och Adelsön söka utröna, huruvida den bernsten, som af ålder pläгат uppsköljas på en viss del af Björköens strand, härstammade från ett i sundet befintligt s. k. diluvialt bernstensnäste eller vore genom menniskors åtgärd införd; dels ock

slutligen genom öppnande af ett större eller mindre antal af öns talrika grafvar samla de bidrag, som dessa kunde lemna till belysningen af våra förfäders kulturhistoria, hvarjemte Stolpe i underdånighet hemställt, att, då ofvannämnda begärda anslag icke kunde lemna honom personligen någon ersättning, honom måtte i nåder beredas ett särskildt arvode såsom godtgörelse för hans arbete, icke blott vid undersökningarna på ön, utan äfven med granskning och ordnande af de dervid insamlade föremål, hvilka han, såsom äfven förut egt rum, skulle aflenna till rikets vederbörande museer.

Anbefald att häröfver afgifva underdånigt utlåtande, har vetenskapsakademien, med skrifvelse den 15 nästlidne december, till Eders Kongl. Maj:t öfverlemnadt och för egen del biträdt ett i ämnet inhemtadt yttrande af akademiens tvänne ledamöter, riksantikvarien B. E. Hildebrand och professoren O. Torell, hvilka, med vitsordande af de ifrågavarande undersökningarnas stora vigt och betydelse, anført bland annat: att de kostnader, som på detta företag hittills blifvit nedlagda, kunde anses mer än till fullo ersatta genom de synnerligen rikhaltiga samlingar af natur- och konstföremål, hvilka derunder blifvit sammanbragta och kommit statens museer till del, samt genom de värdefulla upplysningar dessa undersökningar redan lemnat om kulturförhållandena under en tid, från hvilken de skriftliga urkunderna vore ytterst torftiga; att den s. k. svarta jorden på Björkö, omfattande en areal af omkring 12 tunnland, visat sig vara en stadstomt från den yngre jernåldern och innehölle en stor mängd djurben och fornsaker, antagligen hopade under en tidrymd af tre till fyra århundraden; att af nämnda areal under de tre föregående åren endast en jmförelsevis obetydlig del, eller omkring 20,000 qvadratfot, hunnit blifva genomgräfd; samt att de resultat, som derunder årligen vunnits, gjorde det i hög grad önskvärdt, att sökanden måtte komma i tillfälle att ytterligare fullfölja sina påbörjade forskningar, och att deras fortgång, så planmessigt och i så stor utsträckning som möjligt, måtte betryggas för en något längre tid, lämpligen fem år. Då det vidare vore af vigt, att de insamlade fynden blefve ordnade, vetenskapligen bearbetade och beskrifna, samt detta arbete svårigen kunde verkställas af någon annan än sökanden sjelf, men han i sådant fall tvifvelsutän måste egna sin tid deråt, icke blott under de månader, då undersökningarna på ön påginge, utan äfven under den öfriga delen af året, hade akademiens bemälda ledamöter, med förordande af den underdåniga ansökningen, tillika hemställt, att amanuensen Stolpe måtte tilläggas ett särskildt årligt arvode af 2,000 rdr, likaledes för en tid af fem år.

Vidare har Stolpe, med förmälan att han vore sysselsatt med utarbetandet af en mera omfattande redogörelse för resultaten af de redan verkställda undersökningarna, och att denna redogörelses utgifvande under detta år vore särskildt föranledt af det möte, som den antropologiskt arkeologiska kongressen komme att under instundande sommar hålla i Stockholm, men att en sådan redogörelse för att motsvara sitt ändamål borde åtföljas af förtydligande afbildningar af de viktigaste fynden, hemställt att, då dessa afbildningar, äfven med inskränkning till det minsta antal som vore lämpligt, ändock komme att upptaga tjugo tafvor i kvartformat, hvilka enligt en af Stolpe uppgjord beräkning icke kunde utföras i en upplaga af 700 exemplar, som ansetts erforderlig, under en kostnad af 2,640 rdr, Eders Kongl. Maj:t täcktes bereda tillgång till detta arbetes utförande medelst anvisande af ett anslag till nämnda belopp.

Vitterhets-, historie- och antiqvitets-akademien, häröfver hörd, har i underdånigt utlåtande den 9 december 1873 förklarar sig anse de hittills gjorda fynden vara af det värde, att man med skäl kunde önska en redan nu afgifven utförlig beskrifning af desamma, som kunde framläggas för den arkeologiska kongressen, hvadan akademien tillstyrkte bifall till ansökningen.

Det icke blott för den arkeologiska vetenskapen i allmänhet utan för den fosterländska kulturhistorien i synnerhet betydelsefulla arbete, hvarom här är fråga, har, såsom antydt är, redan varit föremål för Eders Kongl. Maj:ts hägnande uppmärksamhet. Det understöd af allmänna medel, hvaraf Stolpe för sitt forskningsarbete varit i åtnjutande, har utgått af det under åttonde hufvudtiteln uppförda anslag till extra utgifter med 2,000 rdr under hvarje af åren 1872 och 1873. Då det emellertid endast varit tillfälliga omständigheter, som kunnat föranleda, att detta anslag under dessa år lemnat tillgång till så stora bidrag, och det i öfrigt icke kan vara öfverensstämmande med det ändamål, för hvilket anslaget är afsedt, att derifrån skulle utgå jemförelsevis större belopp för behof, hvilka kunna förutses såsom fortvarande under en tid af flera år, samt i alla händelser medel saknas för de ökade utgifter, hvilka för ett fullt ändamålsenligt ordnande af gräfningarna och tillgodogörande af deras resultat erfordras, torde det vara nödigt att söka bereda andra tillgångar för att sätta Stolpe i tillfälle att utan afbrott fullfölja de påbörjade undersökningarna på Björkön, äfvensom att åt allmänheten delgifva de redan vunna resultaten. Då emellertid för bedömande deraf, huruvida undersökningarna böra fortsättas under hela den af Stolpe angifna tidrymd, torde böra afvaktas de närmast

följande årens resultat af samma undersökningar, hemställer jag i underdånighet att Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen, att för ofvan uppgifna ändamål anvisa dels för hvardera af åren 1874 och 1875 ett extra anslag af 4,500 rdr, hvaraf 2,000 rdr såsom årsarfvode åt Stolpe för berörda undersökningsarbeten, mot skyldighet för honom att till statens vederbörande museer aflemna de vid gräfningarna insamlade föremål, dels ett särskildt anslag af 2,640 rdr att utgå under år 1874.

64:o.

*Inlösen för
Kongl. mynt-
kabinettet af
en samling
medeltidsmynt.*

I skrifvelse den 29 april nästlidna år har vitterhets-, historie- och antiqvitets-akademien i underdånighet anmält, hurusom ett särdeles gynsamtt tillfälle yppat sig att åt kongl. myntkabinettet bereda en värdefull tillökning genom inköp af en samling medeltidsmynt, tillhörig en-skild person, hvilken hembjudit akademien densamma för ett pris af 8,000 rdr. Denna samling innehölle, på sätt en vid berörda skrifvelse fogad förteckning utvisade, 2,500 mynt, af hvilka 140 i guld, 2,101 i silfver och 259 i brons eller s. k. billon. Bland dessa voro 377 äldre än år 1000, nemligen 50 i guld, 121 i silfver, 206 i brons eller billon, medan de öfriga, med få undantag, härledde sig från den återstående delen af medeltiden.

Då emellertid de medel, akademien egde att använda för statens historiska museum och myntkabinettet, icke lemnade tillgång till bestridande af utgiften för nämnda samlings inköp, har akademien i underdånighet hemställt, det Eders Kongl. Maj:t täcktes af allmänna medel anvisa det för sagda ändamål erforderliga beloppet, eller 8,000 rdr. Såsom det viktigaste skälet för ifrågavarande myntsamlings förvärfvande har blifvit anfördt, att kongl. myntkabinettet, som egde en rik samling af danska, engelska och tyska mynt från den period våra jordfynd omfatta, eller från slutet af tionde till utgången af elfte århundradet, deremot för den öfriga såväl äldre som senare delen af medeltiden och för alla andra länder, med undantag af Sverige, ännu vore jemförelsevis mycket fattigt. Den nu hembjudna samlingen skulle för myntkabinettet blifva af så mycket större värde, som den komme att fylla en lucka, utan att medföra särdeles många dupletter, hvilka dessutom med fördel kunde användas till utbyten.

På grund af hvad akademien sålunda anført, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte i nåder föreslå Riksdagen att, till inlösen för kongl. myntkabinettets räkning af ifrågavarande samling medeltidsmynt,

anvisa ett anslag af 8,000 rdr, som, då samlingen erbjöds till inlösen redan i början af sistlidna år, torde böra utgå för år 1874.

65:o.

För tillsyn och vård af den i nationalmuseum inrymda och under musci-intendentens inseende ställda lifrustkammaren erfordras, likasom under de närmast föregående åren, äfven för år 1875 ett anslag af 600 rdr; och hemställer jag, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för nämnda ändamål anvisa samma belopp, att jemväl under år 1875 såsom extra anslag utbetalas.

*Lifrustkam-
maren.*

66:o.

I anledning af svenska fornskriftsällskapets underdåniga ansökning och med åberopande af de skäl, som föranledt Kongl. Maj:t att hos föregående riksdagar göra nådig framställning om medels anvisande till inlösen för statens räkning af 300 exemplar utaf sällskapets årligen utgifna arbeten, får jag i underdånighet tillstyrka, det Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att för enahanda ändamål ställa till Eders Kongl. Maj:ts disposition jemväl för år 1875 ett extra anslag till samma belopp, som förut anvisats, eller 1,050 rdr.

*Svenska forn-
skriftsällskapet.*

67:o.

Hos Eders Kongl. Maj:t har f. d. kongl. bibliotekarien J. E. Rydqvist, med anmälan att af hans arbete »svenska språkets lagar» ett nytt band, det femte, omfattande ordbildningen med inbegrepp af partiklarne, sedan slutet af nästlidne september månad legat under pressen och kunde antagas utkomma fram emot nästa sommar, i underdånighet anhållit om nådig framställning till Riksdagen angående fortsatt beviljande af det statsanslag, som nu är anvisadt för utgifvande af nämnda språkverk; och tillstyrker jag, med afseende å ifrågavarande arbetes erkända vetenskapliga värde och dess vikt för den inhemska språkforskningen, det täcktes Eders Kongl. Maj:t föreslå Riksdagen att till fortsatt utgifvande af »svenska språkets lagar» anvisa på extra stat för år 1875 ett lika anslag som förut beviljats, eller 1,500 rdr.

*Fortsatt utgif-
vande af arbetet
»Svenska språ-
kets lagar».*

68:o.

Anslag åt e. o.
 professoren C. G.
 Malmström för
 ett historiskt ar-
 bete.

E. o. professoren C. G. Malmström, hvilken under åtskilliga föregående år fått åtnjuta statsanslag för fortsättning af arbetet »Sveriges politiska historia från konung Carl XII:s död till statshvälfningen 1772», har uti en till ecklesiastikdepartementet ingifven skrifvelse anmält: att nämnda arbete numera så långt fortskridit, att en ny del, den fjerde, omfattande tiden från konung Adolf Fredriks uppstigande på tronen till hösten 1760, vore i det närmaste färdigtryckt, och dessutom hela berättelsen om den långa och invecklade riksdagen 1760—1762 utarbetad i handskrift.

Under åberopande af de skäl, som förut föranledt ifrågavarande förtjenstfulla arbetes understödjande från statens sida, och på det att författaren fortfarande må sättas i tillfälle att utan afbrott fullborda sitt företag, tillstyrker jag i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för sådant ändamål anvisa åt professoren Malmström jemväl för år 1875 ett extra anslag af 2,500 rdr.

69:o.

Docenten Theo-
 rell för fortsät-
 tande af veten-
 skapliga kon-
 struktions-
 arbeten.

I underdånig skrifvelse den 12 november 1873 har vetenskapsakademien anført, hurusom docenten vid Upsala universitet filosofie doktoru Axel Gabriel Theorell vid flera tillfällen för akademien framlagt prof på ovanlig begåfning för vetenskapliga maskinkonstruktioner; att akademien vid hvarje sådant tillfälle utan undantag funnit hans arbete vara af den framstående beskaffenhet att förtjena utmärkas med prisbelöning eller understöd; att i detta afseende i främsta rummet vore att omförmåla en af Theorell konstruerad apparat för registrering af meteorologiska observationer, hvilket särdeles nyttiga instrument numera, efter att hafva undergått successiva förbättringar, erhållit den högsta grad af fulländning och allmänt bland sakkunnige, äfven i utlandet, erkändes såsom ett mästestycke i sitt slag, vidare en af honom uppfunnen elektrisk kronometer, i hvilken drifkraften utgjordes af en galvanisk ström, och som utmärkte sig genom sinnrik konstruktion samt vore egnad att för den praktiska astronomen blifva en mycket värdefull hjälpapparat, samt slutligen två apparater, hvilka Theorell helt nyligen upfunnit och låtit förfärdiga, nemligen en elektrisk pendel och en apparat för åstadkommande af konstant temperatur inom ett visst rum, hvilka begge appa-

rater lofvade att blifva synnerligen nyttiga i den praktiska astronomiens tjänst och för vissa fysikaliska undersökningar. För sin speciela begåfning och uteslutande håg hade Theorell vid det universitet, der han vore anstald, icke något egentligt verksamhetsfält, för så vidt universitetet i främsta rummet vore en undervisningsanstalt, likasom han der icke heller syntes hafva utsigt till någon snar befordran. Då han under en följd af år varit sysselsatt med de mekaniska konstruktionsarbeten, som ofvan blifvit omnämnda, och dessa konstruktioner, oaktadt de understöd, som blifvit för dem lemnade, likväl derutöfver från hans sida kräft betydliga pekuniära uppoffringar, så hade derigenom hans ekonomiska ställning lidit en känbar rubbning. Vid sådant förhållande har akademien ansett sig böra framhålla angelägenheten deraf, att en mera betryggad ställning blefve Theorell beredd, på det att han derigenom måtte blifva i tillfälle att fortsätta sin gagnande och för fäderneslandet hedrande verksamhet, och har akademien för sådant ändamål hemställt, att Eders Kongl. Maj:t måtte tackas till näst sammanträdande Riksdag aflåta nådig proposition om beviljande åt Theorell af ett personligt årligt arvode, ungefärligen motsvarande lönen för en adjunksbefattning vid universitetet, eller 2,500 rdr, att af honom uppbäras så länge, till dess han kunde komma att befordras till lön på ordinarie stat af motsvarande eller högre belopp.

Consistorium academicum i Upsala har, öfver berörda framställning hördt, under erkännande af Theorells rika begåfning, om hvilken hans äfven utom vårt land beundrade mekaniska konstruktioner bure tillräckligt vittnesbörd, förklarat sig så mycket heldre tillstyrka bifall till framställningen, som consistorium hade sig bekant, att Theorell, hänförd af intresset för sina vackra uppfinningar, icke rådfrågat sina tillgångar vid deras utförande, så att han, som saknade egna medel, derigenom invecklat sig i ekonomiska svårigheter, hvilka lätt kunde sätta en gräns för hans framtida verksamhet.

Slutligen har jemväl kanslersembetet för universitetet i underdånigt utlåtande den 8 innevarande januari vetenskapsakademiens hemställan till bifall förordat.

De för docenten Theorell särdeles hedrande ordalag, i hvilka de vetenskapliga myndigheterna uttalat sig till hans förmån, vittna nogsam om den vinst för vetenskapen och den heder för fosterlandet, som vore att vänta, derest Theorell sattes i tillfälle att, ostörd af ekonomiska omsorger, fortsätta sin vetenskapliga verksamhet, och tillstyrker jag derföre underdånigst, att Eders Kongl. Maj:t till en början tacktes

till Riksdagen göra nådig framställning derom, att åt Theorell måtte för år 1875 beviljas ett extra anslag af 2,500 rdr.

70:o.

*Pensionering af
elementarlärares
enkor och barn.*

Sedan Eders Kongl. Maj:t förut denna dag, med godkännande af ett af mig framställt förslag angående inrättande af en pensionsfond för enkör och barn efter prester och elementarlärare, täckts besluta, att nådig proposition i ämnet i de delar, som fordra Riksdagens samtycke, skulle till Riksdagen aflåtas, samt enligt detta förslag såsom tillskott till pensionsfonden för elementarlärares enkör och barn erfordras ett statsbidrag af 45,000 rdr, får jag underdånigst hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes för nämnda ändamål i den nådiga propositionen angående statsverkets tillstånd och behof af Riksdagen äska ett anslag af 45,000 rdr, att å riksstatens nionde hufvudtitel uppföras.

71:o.

*Pension åt pro-
fessorn N. P.
Angelin.*

Hos vetenskapsakademien har intendenten vid naturhistoriska riksmusei palæontologiska afdelning, professorn Nils Peter Angelin anhållit att blifva förordad till pension, när han lemnade den tjänst han nu innehar, för hvilket ändamål han företett betyg derom, att han är född den 23 Juli 1805, utnämndes till docent i palæontologi vid Lunds universitet den 22 maj 1857 och till adjunkt vid samma universitet den 17 januari 1860, samt kallades till intendent vid naturhistoriska riksmuseum den 10 februari 1864. I en med anledning häraf till Eders Kongl. Maj:t ingifven underdånig skrifvelse har akademien erinrat, att om ock Angelin sent inträdt i statens tjänst, så hade han likväl tjänat vetenskapen från en lång tidigare period af sin lefnad, och detta med det nit och den framgång, att han redan egde ett stadgadt europeiskt rykte, när han omsider blef kallad till docent. Sin ungdom och tidigare manna-ålder hade han, under sällsporda försakelser och obekymrad om sin framtida utkomst, egnat åt oafbrutna studier och forskningar, hvarunder han på egen bekostnad gjort talrika in- och utländska resor. Dessa rastlösa sträfvanden, sedermera med oförminskadt nit fortsatta äfven af den åldrige mannen, hade, i förening med gåfvan af en ovanlig iakttagelseförmåga, haft till frukt en hopbragt samling af palæontologiska föremål, som inom fäderneslandet saknade sin like och kunde ställas vid sidan af äfven rikare utländska museers samlingar. Dessa samlingar utgjorde numera den förnämsta beståndsdel af riksmusei

palæontologiska afdelning, sedan Angelin vid tillträdet af den intendentsbefattning, han nu innehar, till riksmuseum öfverlemnadt dem som han då redan hopbragt, och sedermera till dessa fogat hvad han derefter ytterligare kunnat hopsamla.

På grund af dessa förhållanden och då Angelin redan inträdt i sitt 69:de år och således uppnått den ålder, då i allmänhet staten medgäfvit sina tjenare att med åtnjutande af pension draga sig tillbaka till det lugn, hvaraf ålderdomen hade ett oafvisligt behof, har akademien ansett sig hafva fullgiltig anledning att med sitt varma förord ledsaga Angelins begäran, hvarmed akademien, i öfvensstämmelse med hvad i senare tider egt rum, då pension beviljats åt indendenten vid riksmuseum, föreslagit pensionen till det belopp, 3,500 rdr, som utgör Angelins lön.

I betraktande af Angelins stora, af akademien med värme framhållna vetenskapliga förtjenster, och hans berättigade önskan att vid sin långt framskridna ålder lemna den ansträngande befattning, han nu innehar, samt då Angelin, som förklarar sig ämna, vid sitt afträdande från intendentsbefattningen, med riksmusei samlingar förena de fynd han under utländska resor, företagna på egen bekostnad, hopbragt efter det han tillträdt nämnda befattning, följaktligen låtit resultatet af sin långvariga och hedrande verksamhet till vetenskapens gagn komma det allmänna till godo, oaktadt denna verksamhet icke varit omedelbart egnadt åt statens tjänst under hela den tid, som enligt författningarna erfordras för erhållande af pension, tillstyrker jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes för Riksdagen föreslå, att professorn Angelin må från och med månaden näst efter den, då afsked honom meddelas, öfverflyttas på allmänna indragningsstaten till åtnjutande under sin återstående lifstid af pension till det belopp, hvartill hans nuvarande lön uppgår. eller 3,500 rdr.

Hvad föredragande departementschefen i ofvanberörda afseenden hemställt och föreslagit täcktes Hans Maj:t Konungen, uppå tillstyrkande af statsrådets öfrige ledamöter, i nåder gilla, med befallning tillika, att utdrag af detta protokoll skulle till finansdepartementet öfverlemnas till ledning vid författandet af Kongl. Maj:t nådiga proposition till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof.

Ex. protocollo
C. A. Th. Ädelgren.

Utdrag af protokollet öfver justitie-departementets ärenden
hålet inför Hans Maj:t Konungen uti Statsrådet
å Stockholms Slott den 12 December 1873.

Närvarande:

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern ADLERCREUTZ,
Hans Excellens Herr Statsministern för utrikes ärendena BJÖRNSTJERNA,
Statsråden BREDBERG,
BERG,
Friherre LEIJONHUFVUD,
WÆRN,
WENNERBERG,
BERGSTRÖM,
Friherre ALSTRÖMER och
WEIDENHIELM.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern anmälde i underdånighet, efter gemensam beredning med chefen för ecklesiastik-departementet: Sundhetskolegii underdåniga skrifvelse den 5 innevarande månad, deruti sundhetskolegium förmält, att sedan Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 24 maj 1872 förordnat, att en rättskemist skulle tills vidare anställas med de i samma nådiga bref bestämda åligganden emot ett årligt arvode af 2,000 rdr, som skulle utgå af förslagsanslaget till medikolegala besigtningar, och särskild godtgörelse för hvarje af honom verkställd rättskemisk undersökning, samt till följd häraf och enligt Kongl. Maj:ts tillika meddelade bemyndigande sundhetskolegium utfärdat dels den 5 september 1872 kungörelse angående de af Kongl. Maj:t fastställda förnyade stadganden om hvad iakttagas borde vid rättsmedicinska undersökningar, dels den 12 september samma år cirkulär till läkare och apotekare i riket med särskilda föreskrifter rörande dylika undersökningars verkställande, och kollegium till rättskemist förordnat lektorn vid veterinär-institutet doktor N. P. Hamberg, hvilken,

för att kunna åtaga sig samma förordnande, afsagt sig den lärareplats, han dittills innehåft vid farmaceutiska institutet, och vidtagit nödiga anstalter för anskaffande af eget laboratorium med allt hvad dertill hörde så tidigt, att han den 1 november 1872 kunde börja sin verksamhet såsom rättskemist; så har Hamberg uti en till sundhetskollégium inlemnad skrift tillkännagifvit, att erfarenheten under det förflutna året utvisat, hurusom samtidigt så många rättskemiska undersökningar sammanträffat och äfvenledes en eller annan undersökning, som fordrade så mycken omtanka och tidsuppföring, att deras skyndsamma handläggande, hvilket stundom vore ganska maktpåliggande, ej obetydligt förhindrades genom ordinarie tjänstgöring å bestämda tider på annat håll; samt att under sådana förhållanden Hamberg skulle finna sig nödsakad att antingen afsäga sig förordnandet såsom rättskemist eller ock afgå från sin lektorsbefattning, hvilken senare åtgärd icke af honom kunde vidtagas, såvida icke rättskemist-befattningen uppfördes på ordinarie stat med tillräcklig lön för innehafvaren; hvadan Hamberg hos sundhetskollégium hemställt, huruvida icke kollégium, i betraktande af rättskemist-befattningens vikt för det allmänna, skulle anse grundad anledning förefinnas att hos Kongl. Maj:t föreslå anställandet af en ordinarie rättskemist med professors lön; och har sundhetskollégium härjemte anfört, att vid förhafd pröfning af detta ärende kollégium funnit, att under det år, som förflutit från den 1 november 1872 till den 1 november 1873, icke mindre än sjuttio två särskilda rättskemiska undersökningar förekommit, bland hvilka nitton förrättats af provincialläkare på funna korn af hvit arsenik, men de öfriga femtiotre blifvit till rättskemistens handläggning öfverlemnade; att fyratiofyra bland dessa blifvit anställda å likdelar, de återstående nio angått läkemedel, quacksalvarekurer, blodfläckar och dylikt, och alla tillsammans omfattat sjuttiosju särskilda föremål; att hvar och en bland dessa undersökningar kunde anses fordra flera dagars arbete och jemn tillsyn; att icke få bland dem varit af den beskaffenhet, att för deras utförande erfordrats veckor; att flera gånger inträffat, att rättskemisten haft fyra till och med fem undersökningar samtidigt till sig remitterade, hvilka föranledt ganska ansträngdt och oafbrutet arbete, emedan dylika undersökningar borde snarast möjligt företagas, om icke i flera fall giftet skulle förändras och sålunda undgå uppmärksamheten; att när härtill komme, att rättskemisten hela året om måste vara beredd att till verkställande mottaga dylika undersökningar och således icke kunde påräkna några ferier eller annan ledighet, det icke kunde förnekas, att de åligganden, som tillhörde rättskemisten, fordrade en mans odelade arbetskraft; att för utförande af

sitt uppdrag rättskemisten behöfde ett laboratorium, hvaröfver han ensam kunde förfoga, bestående af åtminstone två rum med kostsam, till någon del väggfast inredning och försedt med nödiga apparater och instrumenter; att dessa rum borde helst ligga intill hans bostad, på det han måtte kunna arbeta derstädes alla tider på dygnet; att endast undantagsvis och för enstaka undersökningar rättskemisten kunde påräkna tillräcklig och tjenlig plats å ett offentligt laboratorium; att dessa omständigheter skulle, så länge rättskemist-befattningen endast vore beroende på ett uppdrag, i väsentlig mån föröka svårigheten att vid inträffande behof finna en tillräckligt kunnig, skicklig och i öfrigt behörigen kvalificerad person, som vore hugad att för dess mottagande på obestämd tid underkasta sig de dermed förenade kostnader; att till rättskemist-befattningen behörigen kvalificerade personer, som icke redan innehade annan befattning, icke lätteligen torde vara att tillgå, och att, om en sådan person vore funnen, han snart skulle utbyta det tillfälliga uppdraget mot någon annan plats med lön å stat.

På nu anförda skäl har sundhetskollegium i underdånighet hemställt, att Kongl. Maj:t behagade hos Riksdagen göra framställning om lön på stat för en rättskemist, hvilken lön icke torde kunna sättas lägre, än den för professorer vid universiteten och dermed jemförliga läroanstalter bestämda.

För den händelse Kongl. Maj:t skulle finna endast ett års erfarenhet om mängden och beskaffenheten af de rättskemisten tillhörande göromål vara otillräcklig för vidtagande af den föreslagna åtgärden, har sundhetskollegium i underdånighet anhållit, att Kongl. Maj:t åtminstone behagade för instundande år förhöja det till rättskemisten nu utgående arvode med 1,000 rdr, eller till 3,000 rdr, hvarigenom dock, enligt kollegii förmenande, frågans afgörande endast komme att på ett år blifva uppskjutet.

Enligt statsrådets tillstyrkande behagade Hans Maj:t Konungen besluta, att genom ecklesiastik-departementet nådig framställning till Riksdagen skulle göras om rättskemistens uppförande å sundhetskollegii stat.

Ex protocollo
G. W. Westberg.